

Eläinlääkintähuollon valtakunnallinen ohjelma (EHO) 2015–2025

Elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman (VASU) osan 4 liite

Päivitys vuodelle 2025

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Hyväksymispäivämäärä:	28.10.2024
Asianumero:	5202/00.01.02.00.01/2019
	Ruokavirasto
Linja, osasto ja/tai yksikkö:	Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin osasto
Hyväksyjä:	Terhi Laaksonen
Esittelijä:	Tiina-Mari Aro
Lisätietoja:	

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	4
1.1 Ohjelman tarkoitus ja lainsäädännöllinen tausta	5
1.2 Suhde muihin ohjelmiin	6
1.3 Eläinlääkintähuoltojärjestelmän yleiskuvaus ja tehtävät.....	6
2 ALUEELLISET JA KUNTIEN SUUNNITELMAT	8
3 VOIMAVARAT	10
3.1 Henkilöresurssit, vastualueet ja työnjako	10
3.2 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen	11
4 TIETOJÄRJESTELMÄT	13
5 YHTEISTYÖ JA VIESTINTÄ	18
5.1 Viranomaisten välinen yhteistyö ja tiedotus.....	18
6 MAKSUT	19
7 VALVONNAN TOIMEENPANO	20
8 ELÄINTEN TERVEYDEN VALVONTA	21
8.1 Eläintautivalmius	21
8.2 Eläintautien ilmoittaminen.....	23
8.3 Eläintauteja tutkivat laboratoriot.....	24
8.4 Zoonoosivalvonta ja vapaaehtoinen terveystarkastus.....	25
8.5 Vesiviljelylaitosten valvonta	26
8.6 Eläinten keinollinen lisääminen	26
8.7 Muu eläintautivalvonta ja seuranta	27
9 ELÄINTEN TUNNISTAMISEN JA REKISTERÖINNIN VALVONTA	29
10 ELÄINTEN LÄÄKITSEMISEN VALVONTA	32
11 SISÄMARKKINAKAUPPA, VIENTI JA TUONTI	34
11.1 Sisämarkkinakauppa.....	34
11.2 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin	37
11.3 Tuonti EU:n ulkopuolelta ja Komission asetuksen 2017/625 luvun V jakson II mukainen valvonta ..	38
Ruokavirasto	39
Tulli.....	40
Paikalliset viranomaiset	40
12 ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA	41
12.1 Epäilyyn perustuva eläinten hyvinvoinnin tarkastus.....	42
12.2 Tiloilla tehtävät otantaan perustuvat eläinten hyvinvoinnin tarkastukset.....	42
12.3 Luvan- ja ilmoituksenvaraisen toiminnan valvonta	43
12.4 Eläinkuljetukset	43
12.5 Teurastamot.....	44
12.6 Koe-eläintoiminnan valvonta	45
13 ELÄIMISTÄ SAATAVAT SIVUTUOTTEET	46
13.1 Sivutuotelaistosten valvonta	46
13.2 Sivutuotteita käyttävien ja hävittävien toimijoiden valvonta	47
14 EHDOLLISUUDEN VALVONTA	49
15 ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN	50

15.1 Peruseläinlääkäripalvelu	50
15.2 Sisältö	51
15.3 Tuotantoeläinten terveydenhuolto.....	52
15.4 Yksityinen palvelutarjonta.....	54
15.5 Kiireellinen eläinlääkäriapu	54
15.6 Saatavuus- ja laatutavoitteet	57
15.7 Toimitilat	58
15.8 Välineresurssit.....	59
15.9 Ostopalvelut.....	60
16 SEURANTA, ARVIOINTI JA RAPORTOINTI	61
16.1 Aluehallintoviraston suunnitelmat.....	61
16.2 Kunnan suunnitelmat.....	61
16.3 Eläinlääkäripalvelujen käytön tilastointi	61
16.4 Arviointi- ja ohjaukseyennit	62
16.5 Muu raportointi.....	62
LIITE 1. ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON PAINOPISTEALUEET	63
LIITE 2. RESURSSITARPEEN KARTOITUS	67
LIITE 3. ELÄINTEN LÄÄKITSEMISEN VALVONNAN MONIVUOTINEN VALVONTASUUNNITELMA 2016–2025	71

1 JOHDANTO

Eläinlääkintähuollon valtakunnalliseen ohjelmaan (EHO) vuosille 2015–2025 on tehty päivitykset vuodelle 2025.

Eläinlääkintähuoltolain uudistuttua marraskuussa 2009 valtio ryhtyi ostamaan kunnilta eläinten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvää viranomaisvalvontaa. Tavoitteena on ollut entistä selkeämmin erottaa valvontatehtävät eläinlääkäripalveluista ja perustaa kuntiin päätoimisia valvontaeläinlääkäriin virkoja. Valvontaeläinlääkäriin virka on perustettu lähes kaikkiin kuntiin, mutta kaikkia virkoja ei ole saatu täytettyä. Valvontaeläinlääkärijärjestelmä on osoittautunut toimivaksi eli valvonta on parantunut sekä laadullisesti että määrällisesti. Uusi eläinlääkintähuoltolaki tulee voimaan vuonna 2026.

Eläinten hyvinvoinnin valvonnan toimivuus ja luotettavuus on korostetusti ollut esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa viime vuosina, ja jatkossa myös kuluttajien eettiset valinnat tulevat entistä enemmän ohjaamaan eläinten hyvinvointiin liittyvää keskustelua. Uutta eläinten hyvinvointilakia on sovellettu vuoden 2024 alusta alkaen, mikä muokkaa valvonnan toimintaympäristöä.

Eläintautitilanne on säilynyt maassamme useimpien viranomaistoimin vastustettavien eläintautien osalta hyvänä, huolimatta viime vuosien eläintautiepidemioista, kansainvälisen eläinliikenteen kasvusta ja eläintautitilanteen huononemisesta lähialueilla. Tilanteen muutokset korostavat erityistilanteisiin varautumisen tärkeyttä. Uudistettu eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskeva lainsäädäntö astui voimaan tammikuussa 2022. Lainsäädäntöuudistukset ovat lisänneet ja tulevat lisäämään lähivuosien koulutus- ja ohjeistustarvetta merkittävästi.

Eläinten lääkitseminen on Suomessa pääsääntöisesti hallittua ja lääkkeitä käytetään vain todettuun tarpeeseen. Mikrobilääkkeiden käyttö ja resistenttien mikrobien esiintyminen eläintuotannossa on kuitenkin kasvava huolenaihe. Tämä on muuttanut erityisesti eläinlääkärien valvontaa. EU:n eläinlääkeasetusta alettiin soveltaa 28.1.2022 lähtien. Uusi kansallinen lainsäädäntö on osin valmistunut ja osin yhä valmistelussa. Mikrobilääkkeiden eläinlajikohtaisen käyttötiedon kerääminen aloitettiin 1.4.2022. Nämä ovat lisänneet merkittävästi eläinlääkärien koulutustarvetta

Sivutuotevalvonta perustuu sivutuotelainsäädäntöön sekä EU:n valvonta-asetukseen. Valvonta on toimijoille pääsääntöisesti maksullista. Lisäksi valvoja voi joissain tapauksissa määrätä toimijalle seuraamusmaksun.

Valvonnalta edellytetään suunnitelmallisuutta, valvontatulosten analysointia ja raportointia sekä entistä tehokkaampaa tiedonkulkua viranomaiselta toiselle ja valvontatulosten viestintää kuluttajille. Valvonnan yhteisten tietojärjestelmien ja rekistereiden kehittäminen ja niiden entistä tehokkaampi käyttö myös paikallistasolla on edellytys yhtenäiselle, suunnitelmalliselle ja toimivalle valvonnalle. Sähköisen asioinnin kehittäminen kaikkea viranomaistoimintaa koskevaksi kuuluu valtionhallinnon IT-strategian tavoitteisiin.

Eläinlääkäripalvelujen tarpeeseen vaikuttavat tuotantoeläintilojen määrän edelleen jatkuva väheneminen ja tuotantoeläinten keskittyminen yhä suurempiin yksiköihin. Tuotantoeläinten terveydenhuollon merkitys kasvaa edelleen, mikä muuttaa myös eläinlääkärien työnkuvaa

akuutista sairaanhoidosta suunnitelmallisen ennaltaehkäisevän työn suuntaan. Lemmikit ovat tämän päivän yhteiskunnassa perheenjäsenen asemassa ja niiden kotimainen ja kansainvälinen kauppa on vilkasta. Siten lemmikkeihin kohdistuville eläinlääkäripalveluille asetetaan yhä suurempia odotuksia ja vaatimuksia. Hevostaloudella on yhä kasvava rooli eläinlääkäripalvelujen käyttäjänä sekä elinkeino- että harrastetoimintana.

Yksityisten eläinlääkäripalveluiden määrä ja palveluvalikoima kasvaa edelleen ja entistä suurempi osa eläinlääkäripalveluista on yksityisten tuottamia. Tämä on lisännyt keskustelua yksityisten ja kuntien roolista eläinlääkäripalveluiden tuottajina.

1.1 Ohjelman tarkoitus ja lainsäädännöllinen tausta

Ruokaviraston laatiman eläinlääkintähuollon valtakunnallisen ohjelman (EHO) tavoitteena on tehostaa ja yhdenmukaistaa eläinlääkintähuoltolaissa tarkoitettua eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa sekä ohjata eläinlääkäripalveluiden järjestämistä. Tarkoituksena on lisätä valvonnan suunnitelmallisuutta, tehokkuutta ja laatua ohjaamalla valvontasuunnitelmien laatimista aluehallintovirastoissa ja kunnissa. Tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä ja varmistaa toiminnanharjoittajien samanarvoinen asema suhteessa valvontaan. Ohjelma sisältää eläinlääkäripalveluiden saatavuutta ja laatua koskevat yleiset tavoitteet. Ohjelmalla pyritään varmistamaan, että vastuutahot varaavat riittävät resurssit valvontatehtäviin ja eläinlääkäripalveluihin.

Ohjelmasta säädetään eläinlääkintähuoltolaissa (ElhL, 765/2009) ja eläinlääkintähuoltoasetuksessa (1031/2009). Näiden säädösten mukaan Ruokaviraston on valtakunnallista ohjelmaa laadittaessa kuultava kuntia ja aluehallintovirastoja. Valtakunnallisessa ohjelmassa pitää näkyä, mitkä ohjelman osat tulevat lainsäädännössä säädetyistä velvoitteista ja mitkä osat ovat ohjeellisia.

Eläinlääkintähuoltolain soveltamisalaan kuuluvasta valvonnasta säädetään lisäksi elintarvikelaissa, eläintautilaissa, eläinten hyvinvointilaissa, eläinten kuljetuksesta annetussa laissa, eläinten lääkitsemisestä annetussa laissa, sivutuotelaissa, maatalouden tukien toimeenpanosta annetussa laissa ja eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä annetussa laissa.

Lakisäätteiset vaatimukset on ohjelmassa kirjoitettu laatikoihin. Keskeinen lainsäädäntö on lueteltu VASU:n osassa 1.

1.2 Suhde muihin ohjelmiin

EHO on osa valvonta-asetuksen mukaista elintarvikeketjun monivuotista kansallista valvontasuunnitelmaa ([VASU](#)) ja ympäristöterveydenhuollon yhteistä valtakunnallista valvontaohjelmaa ([Ympäri-ohjelma](#)). VASU kattaa koko elintarvikeketjun valvonnan ja sisältää toimintaympäristön ja valvontajärjestelmien kuvaukset sekä valvonnan strategiset tavoitteet. Ympäri-ohjelma ohjaa koko ympäristöterveydenhuollon valvontaa ja siinä asetetaan ympäristöterveydenhuollon valvonnan yhteiset tavoitteet. Ympäri-ohjelmassa ovat mukana terveydenhuoltolaissa (1326/2010) määritellyt ympäristöterveydenhuollon toimialat: terveydensuojelu, elintarviketurvallisuus, tupakkavalvonta ja eläinlääkintähuolto.

Elintarvikkeiden alkutuotannon ja turvallisuuden valvonta on osa eläinlääkintähuoltoa, mutta ne eivät sisälly tähän ohjelmaan. Elintarvikevalvonnan ohjelma, entinen EVO, on osa VASUa.

1.3 Eläinlääkintähuoltojärjestelmän yleiskuvaus ja tehtävät

Maa- ja metsätalousministeriö ohjaa ja valvoo ylimpänä viranomaisena eläinlääkintähuollon säännösten toimeenpanoa ja noudattamista. **Ruokavirasto** ohjaa ja valvoo keskushallinnon viranomaisena lainsäädännön toimeenpanoa ja noudattamista.

Aluehallintovirasto valvoo lain täytäntöönpanoa ja noudattamista alueellaan. Aluehallintovirasto suorittaa myös itse eläinlääkintähuoltoon liittyvää valvontaa kuten otantaan perustuvia eläinten hyvinvoinnin tarkastuksia, ehdollisuuden valvontaa, lääkitsemislainsäädännön valvontaa, eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevaa valvontaa ja omaehtoisesti tai kunnan valvontaviranomaisen pyynnöstä kriittisiä eläinten hyvinvoinnin tehtäviä. Aluehallintovirasto ohjaa kunnaneläinlääkäreitä lakisääteisesti vastustettavien eläintautien torjunnassa, vastaa alueen eläintautivalmiudesta ja osallistuu tautitilanteiden hoitoon vakavissa eläintautitilanteissa apunaan erityiskoulutuksen saaneet valmiuseläinlääkärit.

Paikallistasolla eläinlääkintähuollon suunnittelu ja toteutus tehdään **ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueilla**. Yhteistoiminta-alue voi muodostua yhdestä tai useammasta kunnasta. Tässä ohjelmassa **kunta** tarkoittaa ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueita. Yhteistoiminta-alueita on tällä hetkellä 62 kappaletta.

Kunnat järjestävät valtion vastuulla olevien eläintautien vastustamista ja eläinten hyvinvointia koskevien tehtävien hoitamisen. Kunnille maksetaan näistä valvontatehtävistä todellisia kustannuksia vastaava korvaus valtion varoista. Kunnat järjestävät merkittävän osan eläinlääkäripalveluista kuten eläinlääkintähuoltolain edellyttämän peruseläinlääkäripalvelun arkipäivisin sekä kiireellisen eläinlääkäriavun kaikkina vuorokaudenaikoina. Eläinlääkäripäivystys pitää järjestää yhden tai useamman seutu- tai maakunnan kokoisella alueella. Eläinlääkintähuoltolain keskeisenä tavoitteena on lisätä ennaltaehkäisevää toimintaa eläinlääkintähuollossa ja peruseläinlääkäripalvelun osana on järjestettävä tuotantoeläinten terveydenhuolto- palveluja kysyntää vastaavasti.

Yksityiset eläinlääkäripalvelut kohdistuvat pääasiassa pieneläimiin ja hevosiin, mutta myös tuotantoeläimiä hoitavien yksityisten määrä on lisääntynyt. Yksityiset palveluntarjoajat vastaavat suurelta osin erikoiseläinlääkäritason palveluista, joita kunnatkin halutessaan voivat järjestää.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan sekä eläinlääkäripalveluihin käytetään kunnissa yhteensä noin puolet ympäristöterveydenhuoltoon suunnatuista noin tuhannesta henkilötyövuodesta.

Muut elintarvikeketjun viranomaiset ja toimijat ja näiden tehtävät on tarkemmin kuvattu VASUn osassa 1.

2 ALUEELLISET JA KUNTIEN SUUNNITELMAT

Aluehallintoviraston on laadittava alueellinen suunnitelma kuntien järjestämistä eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Suunnitelman tulee sisältää eläinlääkäripalvelujen saatavuutta ja laatua koskevat alueelliset tavoitteet sekä valvontaan kuuluvat tarkastukset, näytteenotot ja muut toimenpiteet. Alueellisessa suunnitelmassa on otettava huomioon valtakunnallinen ohjelma, ja se on arvioitava ja tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. (ElHL 9 §)

Kunnan on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelun tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksesta sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Palvelun mitoitusta suunniteltaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut. Kunnan suunnitelmassa on otettava huomioon valtakunnallinen ohjelma ja alueellinen suunnitelma ja se on arvioitava ja tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. Aluehallintovirasto ohjaa kunnan suunnitelman laatimista sekä valvoo ja arvioi sen toteutumista. (ElHL 10 §)

Aluehallintoviraston on suunnitelmassaan esitettävä aluehallintoviraston omat valvontakohteet, lupa- ja hyväksymismenettelyt, tarkastusten suunnittelu ja toteutus, näytteenotto, hallinnolliset pakkokeinot sekä kunnaneläinlääkäreiden suorittaman valvonnan ohjaus. Lisäksi on suunniteltava aluehallintoviraston ja kunnaneläinlääkäreiden suorittaman valvonnan toteutumisen seuranta ja raportointi.

Aluehallintoviraston on suunniteltava, miten se ohjaa kuntia eläinlääkintähuollon järjestämisessä sekä valvoo ja arvioi kunnallisten eläinlääkäripalvelujen saatavuutta sekä laatua ja toimintaedellytyksiä, kuten toimitilojen ja toimintavälineiden asianmukaisuutta sekä henkilökunnan ammattipätevyyden ylläpitoa ja kehittämistä.

Kunnan on suunnitelmassaan kuvattava miten kunnaneläinlääkärille määrättyjen eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontatehtävien hoito on alueella järjestetty. Suunnitelmassa on esitettävä valvontakohteet, hyväksymismenettelyt, tarkastusten suunnittelu ja toteutus, näytteenotto, hallinnolliset pakkokeinot sekä valvonnan toteutumisen seuranta ja raportointi.

Kunnan on suunnitelmassaan osoitettava, että eläinlääkäripalvelut on järjestetty eläinlääkintähuoltolain vaatimusten mukaisesti.

Luvut 3–14 sisältävät yksityiskohtaisia ohjeita alueellisen suunnitelman ja kunnan suunnitelman sisällöstä. Nämä kohdat löytyvät tekstistä kursivoituna.

Painopisteet

Painopisteet ja näiden edellyttämät toimenpiteet vuodelle 2025 ovat liitteessä 1.

***Aluehallintovirasto** suunnittelee, miten painopisteet huomioidaan käytännön työssä esim. annettavan koulutuksen, kohdennettujen tarkastusten, arviointi- ja ohjauskäytien tai ohjeistuksen kautta.*

Kunta suunnittelee, miten nämä painopisteet huomioidaan käytännön työssä esim. kohdennettuina tarkastuksina tai työn ohjauksessa.

3 VOIMAVARAT

3.1 Henkilöresurssit, vastualueet ja työnjako

Eläinlääkintähuoltolain mukaisten tehtävien hoitamista varten kunnassa on oltava tarpeellinen määrä kunnaneläinlääkärin virkoja. Jos kunnassa on useampi kuin yksi kunnaneläinlääkärin virka, kunnan on määrättävä kunnaneläinlääkäreiden keskinäisestä tehtävänjaosta. (EHL 16 §)

Kunnan pitää varata riittävästi henkilöresursseja sekä eläinlääkäripalvelujen että valvontatehtävien hoitamiseen. Ensisijainen tapa hoitaa valvontatehtävät on perustaa kuntiin valvontaeläinlääkärin virkoja. Erityistä huomiota on kiinnitettävä valvontatehtävien jäävittömään hoitamiseen eli valvontatehtäviä ei suorita henkilö, joka on kyseiseen valvontakohteeseen kiinteässä asiakassuhteessa. Valvontatehtävien hoitaminen on suunniteltava ja niistä on huolehdittava myös valvontaeläinlääkärin poissa ollessa.

Kunnaneläinlääkäri on kunnassa virkasuhteessa toimiva eläinlääkäri, joka hoitaa eläinlääkintähuoltolain soveltamisalaan kuuluvia tehtäviä. Kunnaneläinlääkärin tehtävänimike voi olla muu kuin kunnaneläinlääkäri esim. valvontaeläinlääkäri, terveysvalvonnan johtaja tai hygieenikko. Tiettyjen lakien, kuten eläinten hyvinvointi- ja eläintautilain, sivutuotelain, eläinten kuljetuksesta annetun lain sekä eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä annetun lain nojalla kunnaneläinlääkäri on viranomainen.

Eläinlääkäripalvelujen asianmukaiseen järjestämiseen tarvitaan monessa tapauksessa eläinlääkäreiden lisäksi myös muuta henkilökuntaa. Pieneläinvastaanotolla ja erityisesti erityyppisissä pieneläinpäivystyksessä voidaan tarvita ammattitaitoisia avustajia kuten myös keskitehty yhteydenotto- ja palvelun järjestämisessä. Resursseja on varattava riittävästi myös väli- ja siivoukseen, toimistopalveluihin sekä muihin tukipalveluihin.

Kunnan ja aluehallintoviraston on huomioitava myös eläinlääkintähuollon henkilöstön työturvallisuus ja jaksaminen. Valvontaeläinlääkäreiden ja muiden kunnaneläinlääkäreiden työ on usein poikkeuksellisen kuormittavaa. Työnantajan tehtävänä on huolehtia riittävästä työnohjauksesta ja työturvallisuudesta sekä tarvittaessa on ryhdyttävä muihin toimenpiteisiin henkilöstön jaksamisen ja viihtymisen tukemiseksi.

Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueiden muodostaminen mahdollistaa työnjaon ja erikoistumisen ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoiden kesken.

Aluehallintoviraston on valvontasuunnitelmassaan esitettävä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan sekä valvonnan ohjaukseen käytettävissä olevat henkilötyövuodet ja arvioitava niiden riittävyys.

Kunnan on arvioitava valvontaa ja palveluiden järjestämistä varten tarvittavat resurssit. Resurssikartoitus on suoritettava käyttäen tämän valvontaohjelman liitteenä olevaa lomaketta (liite 2). Lomake on toimitettava aluehallintovirastoon valvontasuunnitelman ja sen päivityksien liitteenä. Kunnan on valvontasuunnitelmassaan osoitettava, että yksiköllä on kartoitetun resurssitarpeen täyttämiseen riittävä määrä pätevää henkilökuntaa. Kunnaneläinlääkäreiden vastualueet ja työnjako kirjataan kunnan suunnitelmaan.

Kuntien resurssisuunnitelmien pohjalta on julkaistu raporteja, [viimeisin](#) vuonna 2013.

3.2 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Toimivaltaisen viranomaisen on varmistettava, että kaikki sen virallista valvontaa harjoittava henkilöstö pysyy ajan tasalla toimivaltansa alalla ja saa säännöllistä lisäkoulutusta tarvittaessa. (Valvonta-asetus (EU) 2017/625, 5. artikla)

Eläinlääkäriammattin harjoittaja on velvollinen ylläpitämään ja kehittämään ammattitoiminnan edellyttämää ammattitaitoa sekä perehtymään ammattitoimintaansa koskeviin säännöksiin ja määräyksiin. Eläinlääkäriammattin harjoittajan työnantajan tulee luoda edellytykset sille, että ammatinharjoittaja voi osallistua tarvittavaan ammatilliseen täydennyskoulutukseen. (Laki eläinlääkäriammattin harjoittamisesta 29/2000, 18 §).

Kunnaneläinlääkäri tulee olla laillistettu eläinlääkäri ja perehtynyt virkaan kuuluviin tehtäviin. (EHL 16 §).

Aluehallintovirasto huolehtii oman henkilökuntansa pätevyydestä ja riittävästä osaamisesta. Uusille henkilöille järjestetään tarvittava perehdytyskoulutus. Lisäksi aluehallintovirasto kouluttaa kuntien eläinlääkintähuollon henkilökuntaa ja seuraa henkilöstön täydennyskouluttamista. Aluehallintovirasto varmistaa aluehallinnon ja kuntien valvovien viranomaisten riittävän hallintomenettelyjen tuntemuksen.

Aluehallintoviraston suunnitelma sisältää oman henkilökunnan koulutussuunnitelman sekä suunnitelman aluehallintoviraston antamasta koulutuksesta.

Kunta työnantajana huolehtii, että kunnaneläinlääkäri virkaan valitaan tehtävään päteviä henkilöitä. Kunnaneläinlääkäri viran kelpoisuusvaatimuksista on [Ruokaviraston ohje 7858/04.01.00.01/2021/5](#). Kunnaneläinlääkäri virkaan edellytetään tutkintoon perustuvan ja erikseen myönnetyn pätevyyden lisäksi, että tehtävään valittavalla henkilöllä on riittävästi osaamista tehtävien hoitoon. Kunta varmistaa, että kunnan valvovilla viranomaisilla on riittävä ja asianmukainen hallintomenettelyjen tuntemus. Kunta huolehtii uusien henkilöiden tarvittavasta perehdytyskoulutuksesta. Riittäväan osaamiseen kuluu myös tehtävien edellyttämä kielitaito. Tehtävänjaossa on huomioitava, että osa eläinlääkintähuollon tehtävistä on varattu ainoastaan eläinlääkäri tehtäviksi. Esimerkiksi lääkkeiden luovutus vastaanotolta edellyttää aina eläinlääkäri päätöstä asiasta samoin eläinlääkinnällinen tutkimus, eläimen taudinmääritys ja näihin liittyvistä hoidoista ja lääkityksistä päättäminen. Myös monet valvontatehtävät edellyttävät eläinlääkäri tutkintoa.

Kunta työnantajana huolehtii, että eläinlääkintähuollon henkilöstöllä on riittävät mahdollisuudet osallistua täydennyskoulutukseen. Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman mukaan ympäristöterveydenhuollon henkilökunnan olisi päästävä osallistumaan ammatilliseen täydennyskoulutukseen vähintään kahdeksana päivänä vuodessa. Kunta laatii eläinlääkintähuollon henkilökunnan monivuotisen täydennyskoulutus-suunnitelman. Suunnitelman ei tarvitse sisältää yksityiskohtaisia koulutustietoja, vaan sen tulee perustua henkilöstön ja organisaation osaamistarpeen arviointiin ja voi sisältää tavoitteet koulutusmäärästä ja koulutusten sisällöistä. Suunnittelun tarkoituksena on varmistaa koko henkilöstön riittävä täydennyskouluttautuminen ja osaaminen.

Kunta suunnittelee, miten varmistetaan henkilökunnan riittävä pätevyys ennen työsuhteen solmimista. Suunnitelmassa kuvataan myös, miten varmistetaan, että muille kuin eläinlääkäreille ei anneta työtehtäviä, jotka säädösten mukaan kuuluvat eläinlääkäri tehtäväksi.

Suunnitelmaan sisällytetään kunnan eläinlääkintähuollon henkilökunnan monivuotinen täydennyskoulutussuunnitelma.

4 TIETOJÄRJESTELMÄT

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan liittyvät tiedot tallennetaan sähköisiin tietokantoihin. Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa tukemaan on rakennettu useita toisiinsa liittyviä tietojärjestelmiä. Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin tietojärjestelmien kehittämisen myötä pyrkimyksenä on parantaa valvonnan tiedonhallintaa, mahdollistaa entistä paremmin valvonnan tehokas kohdentaminen, riskiperusteisuus ja seuranta sekä lisätä sähköistä asiointia. Ruokavirasto pitää myös eläinlääkärirekisteriä. Lisäksi tuomioistuinten määräämät eläintenpitokiellot merkitään Oikeusrekisterikeskuksen pitämään eläintenpitokielto-rekisteriin, jota eläinten hyvinvoinnin valvontaviranomaiset voivat selata Ruokaviraston järjestelmän kautta. Tuonnissa ja sisämarkkinakaupassa käytetään TRACES-järjestelmää.

Elvi on eläinten hyvinvoinnin otantavalvontojen järjestelmä. Elviin tallennetaan eläinten hyvinvoinnin ja eläinkuljetusten otantatarkastukset, niihin liittyvät kuulemiset sekä päätöstitiedot ja mahdolliset uusintatarkastukset. Lisäksi teurastamojen tarkastuseläinlääkärit raportoivat Elvin kautta kuukausittaiset lihantarkastustiedot. Elviin tallennetut maatilojen eläinten hyvinvoinnin otantatarkastukset siirretään myös ehdollisuuden sovellukseen (Tukisovellus), jossa ne ovat ehdollisuuden valvonnan hyödynnettävissä. Elviä käyttävät Ruokavirasto ja Aluehallintovirastot. Ehdollisuuden tarkastukset tallennetaan Tukisovellukseen. Elvi on tarkoitus uudistaa tulevina vuosina osaksi ELTE-järjestelmää.

Eläinten hyvinvoinnin tietojärjestelmiä on pyrkimys laajentaa myös muihin eläinten hyvinvoinnin tarkastustyyppeihin sekä eläinten hyvinvointiin liittyvien luvanvaraisten toimintojen hallinnointiin. Epäilyyn perustuvien eläinten hyvinvoinnin tarkastusten tallennus ja kohteiden hallinnointi oli keskiössä vuonna 2020 käynnistetyssä ELSU-projektissa, joka oli osa ympäristöterveydenhuollon valvontajärjestelmäkokonaisuuden (YTVK) kehittämishanketta. ELSU-projektissa tuotettava sovellus on tarkoitus tulevaisuudessa ottaa osaksi Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin (ELTE)-järjestelmää. Sovellus on tarkoitus ottaa Ruokaviraston ja avien lisäksi käyttöön myös kunnaneläinlääkäreille, mikä tehostaisi eläinten hyvinvoinnin valvonnan prosesseja ja tiedonkulkua. Sovelluksen kehitys jouduttiin rahoitusongelmien vuoksi keskeyttämään alkuvuodesta 2023, jonka vuoksi sen käyttöönotto ja jatkokehitys ovat avoinna. Elitesovellus lakkautettiin vuoden 2023 lopussa ja siinä olleet yksityisten eläinlääkäripalvelutuottajien-, eläinkuljettajaj- ja eläinvälittäjärekisterit siirrettiin ELTEen.

ELTE- kokonaisuuteen tullaan kokoamaan eläinten terveyden ja hyvinvoinnin viranomaistietoja; eläintaudit, lääketieto, tunnistaminen ja rekisteröinti, luvat ja hyväksynyt, eläinlääkärirekisteri, eläinten hyvinvointi.

Eläinten terveydenhallintahankkeessa (ELTE), joka päättyi 2023 vuoden lopussa, eläinlääkintähuollon viranomaisille kehitettiin ELTE- järjestelmään, joka mahdollistaa tietojen hallinnoimisen ja raportoinnin sähköisesti. Lakisääteisesti vastustettavan eläintautiepidemian kokonaisuuden hallinta, yksittäisten eläintautiepäilyjen ja -tapausten ilmoittaminen ja taudintorjuntatoimet, eläintautien seuranta ovat toteutettuna viranomaisjärjestelmässä. Niin yksittäisen pitopaikan eläintautitilanteen kuin hallinnollisen alueen tai koko maan eläintautitilannekuva sekä tietojen helppo saatavuus ja käytettävyys paranee. Vuodesta 2022 alkaen ELTE – järjestelmään on tallennettu eläintautiepäilyihin ja eläintautien torjuntatoimiin liittyviä virkatoimintuksia. ELTE on korvannut Eliten vuodesta 2022 alkaen myös eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin puutehavaintojen ja niiden johdosta määrättävien siirtorajoitusten tietojärjestelmänä. ELTE- järjestelmä toimii eläinten siirtokieltojen asettamis- ja tallennuspaikkana ja tiedot välitetään eläinrekisterien kautta toimijoille (esim. teurastamoiden rekisterikyselyt).

Seuraavina vuosina järjestelmään lisätään pakollinen salmonellavalvonta ja luvanvaraiset eläinten pitopaikat. ELTE-järjestelmän osana on EU-eläinlääkeasetuksen edellyttämän eläinlajikohtaisen mikrobilääkkeiden käyttötiedon kerääminen. Mikrobilääketiedot toimitetaan joko eläinlääkäreiden potilastietojärjestelmästä rajapinnan kautta tai Vetportti-sovellukseen käsin kirjaamalla. Mikrobilääkkeiden käyttötiedon kerääminen aloitettiin 1.4.2022 ja vuoden 2023 aikana kerätty tieto nautojen, sikojen, kanojen ja kalkkunoiden mikrobilääkkeiden käytöstä raportoidaan EU:lle. Aluehallintovirastojen ja Ruokaviraston on mahdollista hyödyntää tietoja eläinlääkärien sekä nautojen ja sikojen pitopaikkojen valvonnassa.

Ruokaviraston eri viranomaisrekistereiden tietoja hyödynnetään terveyden ja hyvinvoinnin tietojärjestelmissä. Tavoitteena on tukea ja tehostaa eläinten hyvinvoinnin, terveyden ja lääkitsemisen valvonnan prosesseja ja tiedonhallintaa valvontakentän muutoksista riippumatta.

TRACES (Trade Control and Expert System) on komission ylläpitämä, internetissä toimiva järjestelmä mm. elävien eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden jäljitettävyyden ja valvonnan varmistamiseksi EU:n jäsenvaltioiden välisissä siirroissa (sisämarkkinakauppa), tuonnissa EU:n ulkopuolisista maista sekä viennissä EU:n ulkopuolisiin maihin. Järjestelmässä laaditaan sisämarkkinakaupassa vaadittavat terveystodistukset ja sivutuotteiden kaupalliset asiakirjat sekä rajatarkastusasemalla suoritettavan valvonnan terveyttä koskeva tuloasiakirja (CHED) sähköisesti. Lisäksi järjestelmässä laaditaan viennissä tarvittavat terveystodistukset niissä tapauksissa, joissa EU ja vientimaa ovat sopineet järjestelmän käytöstä. TRACES-järjestelmän avulla voidaan seurata ja jäljittää lähetyksiä ja eri osapuolet saavat tietoa lähetyserää koskevista tarkastuksista ja niiden tuloksista. Lisäksi se sisältää kartaston, jonka avulla voi tehdä eläville eläimille vaadittavan reittisuunnitelman sekä voimassa olevan EU-lainsäädännön valvonnan koskien elävien eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden sisämarkkinakauppaa ja tuontia kolmansista maista. TRACES-järjestelmää käyttävät sekä viranomaiset (kunnaneläinlääkärit, läänineläinlääkärit, maa- ja metsätalousministeriö, Tulli ja Ruokavirasto) että toimijat. Viranomaisille ja myös toimijoille suunnattuja koulutuksia järjestetään tarvittaessa. TRACES-NT korvasi aiemman TRACES Classicin kokonaan loppuvuodesta 2021, joka suljettiin pysyvästi vuoden 2022 alkupuolella. TRACES-NT:n periaatteet ovat samat kuin TRACES Classicissa, mutta siinä otettiin käyttöön myös todistusten sähköiset allekirjoitukset. Ruokavirastossa on perustettu työryhmä, joka käsittelee TRACES-järjestelmään liittyviä asioita.

Kartturi-sovelluksen toiminnallisuuksia eläintautien hallinnan osalta on toteutettu vuoden 2023 aikana ELTE-järjestelmään. ELTE-järjestelmässä luodaan rajoitusvyöhykkeet kartalle sekä haetaan vyöhykkeillä sijaitsevat eläinten pitopaikat, joilla on taudille herkkiä eläinlajeja. Raporttien ja listojen luominen tietyn alueen eläintenpitopaikoista esimerkiksi kunnan resurssitarpeen kartoitusta varten tai ennalta ehkäisevien toimien suunnittelua tai varautumista varten on mahdollista ELTE-järjestelmässä. Käyttäjinä ovat edelleen ruokavirastolaiset, läänineläinlääkärit, kunnaneläinlääkärit ja valvontaeläinlääkärit. Kartturi-sovellus on ajettu alas n 2023 marraskuussa.

Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteri (EPR) on Ruokaviraston omistama eläintenpidon ja pitopaikkojen rekisteröintiin tarkoitettu tietojärjestelmä. Kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisten ja Aluehallintovirastojen käytössä olevalla sovelluksella rekisteröidään maaeläinten sekä sulusolujen ja alkuiden pitopaikat ja eläintenpitotoiminta (pois lukien lemmikkieläimiä pitävät kotitaloudet sekä eläinlääkäreiden klinikat ja vastaanotot) ja muodostetaan eläintenpitäjien tarvitsemat pitopaikkakohtaiset pitopaikkatunnukset sekä merkintätunnukset (sika-eläimet ja munintakanat). Lisäksi sovellusta käytetään haaskaruokintapaikkojen rekisteröintiin sekä eläinten hyvinvointilain 57 § (kotieläinpiha), 58 § (luonnonvaraisten eläinlajien tuotantotarhaus tai riistanhoidollinen tarhaus), 60 § (ammattimainen tai muutoin laajassa mittassa tapahtuva seura- ja harrastuseläinten pito) ja 61 § (avuttomassa tilassa olevien

luonnonvaraisten eläinten hoitolatoiminta) mukaisen ilmoituksenvaraisen toiminnan rekisteröimiseen. Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteriä käyttävät Ruokavirasto, läänin- ja kunnaneläinlääkärit, ELY-keskukset sekä kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiset. Uudistettu eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteri otettiin käyttöön viranomaisille tammikuussa 2019. Toimijoiden sähköinen asiointipalvelu, jolla mahdollistetaan pitopaikkojen, eläintenpitotoiminnan ja haaskaruokintapaikkojen rekisteröinti sekä eläinten hyvinvointilain mukaisen ilmoituksenvaraisen toiminnan sähköinen asiointi, otettiin käyttöön syksyllä 2021.

Eläintietojärjestelmä on nauta-, lammas-, vuohi- ja sikaeläinten tunnistamiseen ja rekisteröintiin sekä tapahtumien, eläinmäärien ja siirtojen ilmoitusten tekemiseen, seurantaan ja tunnistimien tilaukseen tarkoitettu järjestelmä.

Eläintietojärjestelmän tietoja hyödynnetään ja on joidenkin tietojen osalta selattavissa seuraavissa sovelluksissa kuten tukisovellus, ELTE, Vipu-palvelu, Eläinvalvontasovellus (toimii osana tukisovellusta), Nettiktras, Minun maatilani, Sikava ja Naseva. Eläintietojärjestelmän uudistaminen (ETU-hanke) on alkanut vuonna 2024 ja uusi lammas- ja vuhirekisteri on tavoitteena ottaa käyttöön vuoden 2025 aikana ja uusi sikarekisteri vuoden 2026 aikana. Eläintietojärjestelmäkokonaisuuden uudeksi nimeksi on valittu Paimen.

Uudistettu nautarekisteri otettiin käyttöön huhtikuussa 2022. Tässä yhteydessä otettiin käyttöön asiakkaille ilmainen asiointisovellus sekä huomautusjärjestelmä, joka tuottaa eläintenpitäjille järjestelmään ilmoituksia nautarekisterissä olevista virhehuomautuksista, esitäyte-tyistä ilmoituksista sekä saapuneista tiedotteista. Uudistus mahdollistaa myös eläintietojen sujuvamman käytön muissa järjestelmissä.

Eläintietojen ilmoittaminen tehdään yhtenäisiä palveluja käyttäen ja tiedot ovat eläintenpitäjien, viranomaisten ja muiden asianosaisten käytettävissä. Eläintietojärjestelmän tiedot ovat äärimmäisen tärkeitä elintarviketurvallisuuden varmistamisessa, eläinten jäljittämisessä eläintautien torjunnassa sekä lisäksi niitä hyödynnetään maatalouden tukien maksujen perusteena.

Eläintietojärjestelmän avulla voidaan tehdä nautojen, lampaiden ja vuohien tunnistintilauksen lisäksi myös muita yksilöllisiä tunnustilauksia (esim. hevos-, kameli- ja hirvieläinten yksilölliset tunnistuskoodit) sekä rekisterikyselyitä (teurastamot ja viranomaiset).

Nautarekisterissä sidosryhmille tarjotaan rajapintapalveluita Suomi.fi-palveluväylän kautta. Lammas- ja vuhirekisteri, sikarekisteri ja korvamerkkitilausjärjestelmä sekä niiden rajapinnat uudistetaan vuonna 2024 alkaneessa ETU-hankkeessa.

Eläintietojärjestelmään ilmoitetaan nauta- lammas- ja vuohieläinten tiedot, kuten EU-tunnus, syntymäaika, sijaintitieto, rotu, sukupuoli, emätieto, omistajatiedot sekä tapahtumailmoitukset. Sikaeläinten osalta ilmoitetaan siirrot, ostot myynnit sekä eläinmääräilmoitukset. Näiden lisäksi teurastamot ja välittäjät tekevät teurastus- ja välitysilmoitukset. Hävityslaitokset tekevät hävitysilmoituksia keräämistään kuolleista eläimistä, joten jokaisen elintarvikeketjun ulkopuolellekin jääneen yksilöeläimen jäljitettävyyden varmistetaan.

Ruokavirasto on 1.1.2022 lähtien vastannut lammas-, vuohi- ja sikarekisterin asiakaspalvelusta ja toukokuun 2022 alusta on siirtynyt myös nautarekisterin asiakaspalvelu Ruokavirastolle.

Eläintietojärjestelmää käyttävät mm. eläintenpitäjät, eläinvälittäjät, teurastamot, ELY-keskukset, läänineläinlääkärit, kunnan eläinlääkärit, MMM, VM sekä Ruokavirasto.

Eläinvalvontasovellus on osa maaseutuhallinnon tukisovellusta ja sitä käytetään tällä hetkellä eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin ELY-keskusten suorittamien otantavalvottavien eläinlajien sekä eläintukien valvontahavaintojen tallennukseen. Aiemmin käytössä ollut ID-valvontasovellus ei ole enää käytössä, mutta sen sisältämät tiedot säilytetään tietokannassa. Tietojärjestelmistä eläinvalvontasovellus tulee jatkossa olemaan yhteydessä ELTE-tietojärjestelmään, joka on korvannut vuodesta 2022 alkaen Eliten eläinten siirtorajoitustietojen tallennuspaikkana. Rekistereistä eläinvalvontasovellus käyttää lammas- ja vuohi-, nauta-, sika-, eläintenpitäjä- ja pitopaikka-, maatilarekistereitä ja Asti asiakastietojärjestelmää. Sovellus lukee myös vanhaa ID-valvontasovellusta haettaessa taustatiedoiksi listaukset valvontakohteiden aiemmista eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonnoista. Eläinvalvontasovellusta käytetään ELY-keskuksissa, aluehallintovirastoissa, Ruokavirastossa sekä MMM:ssä.

Koirarekisteri on otettu käyttöön 8.5.2023. Koirien haltijat ilmoittavat koirarekisteriin lainsäädännön edellyttämät tiedot. Lisäksi rekisteriin ilmoitetaan tiedot haltijanvaihdoksista ja koirien kuolemasta, katoamisesta tai maasta muutosta. Koirarekisteriä käytetään koirien hyvinvoinnin ja maahantuonnin valvontaan. Käyttäjät ovat kunnaneläinlääkärit, aluehallintovirastot, ELY-keskukset sekä tullit. Lisäksi koirarekisteriä käyttävät rajatuin oikeuksin löytöeläin-toimijat.

Vesiviljelyrekisteri on Ruokaviraston omistama vesiviljelyeläinten pitäjien ja pitopaikkojen rekisteröintiin tehty sovellus. Vesiviljelyrekisteri on LVO:n omistaman Kaveri-järjestelmän osa. Vesiviljelyrekisteri tullaan uudistamaan lähivuosina. Sovelluksella rekisteröidään kaikki kalojen, rapujen ja simpukoiden pitäjät joitain yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta. Vesiviljelyn pitopaikat ovat käytettävissä Vesiviljelyrekisteri -sovelluksessa. Käyttöoikeuksia haetaan Pääsynhallinnan kautta.

Tukisovellus on Ruokaviraston sovellus, joka sisältää viljelijätukien hallinnoinnin lisäksi kaikki ehdollisuuden valvonnat sekä eläinvalvontasovelluksen, johon kirjataan ELY-keskusten suorittamien otantavalvottavien eläinlajien tunnistamisen ja rekisteröinnin sekä eläintukien valvontojen havainnot.

Valvonnan viranomaisestrangit eli Pikantti on vain viranomaisille suunnattu, suljettu verkkopalvelu Ruokaviraston toimialan viranomaisten väliseen viestintään. Pikantissa jaetaan mm. ohjeita ja tulkintoja ja siellä on myös virtuaalisia työryhmätiloja viranomaisten yhteistyötä varten. Työtiloja voidaan luoda myös muille kuin viranomaisille, esimerkkinä Kapula, jossa voidaan jakaa tietoa kaikille eläinlääkäreille. Pikantissa on eläintautien torjuntaa koskeva toimintaohjekansio ja eläintautiepidemioiden hallintaa varten oma työtila. Julkinen Ruokaviraston internetsivusto palvelee erityisesti kuluttajia, toiminnanharjoittajia ja yrittäjiä, kun valvojille suunnattu materiaali on Pikantissa.

Sähköisen asioinnin mahdollistaminen ja kaikinpuolinen kehittäminen on tavoitteena koko eläinlääkintähuollon kentässä.

Viranomaiskäytössä olevien tietojärjestelmien lisäksi toimijoilla on käytössään erilaisia seurantajärjestelmiä:

Naseva eli nautatilojen terveydenhuollon seurantajärjestelmä on Eläinten terveys ry:n (ETT) omistama ja ylläpitämä selainpohjainen sovellus, jota käyttävät nautatilat, eläinlääkärit sekä

muut toiminnan yhteistyötahot, kuten meijerit, teurastamot ja neuvonta. Nasevaan tallennetaan terveydenhuollon sopimustilojen toimenpiteet. Kansallisen eläinten terveydenhuollon puitteissa on määritelty terveydenhuollon kansalliset toimenpiteet nautatiloille. Nasevan avulla voidaan seurata tiloilla tehtyjä terveydenhuoltokäyntejä sekä terveydenhuollon kansallisten tavoitteiden toteutumista. Näitä ovat maidon- ja naudanlihantuotannossa mm. vapaus BVD:stä, salmonellasta ja pälvilsasta, ennakoiva tautien torjunta, jäämien hallinta sekä eläinten hyvinvointi ja hyvä maidon ja lihan laatu. Eläinlääkärit ja tuottajat voivat hyödyntää Nasevaa lääketieteellisten ja hoitotietojen kirjauksessa sekä tuottajat ketjuinformaatiotietojen välittämisessä.

Sikava eli sikaloiden terveystietorekisteri on selainpohjainen sovellus, jota käyttävät sikatilat, eläinlääkärit sekä muut toiminnan yhteistyötahot, kuten teurastamot ja neuvonta. Sovelluksen omistaa ja sitä ylläpitää ETT. Sikava yhdistää teurastamoiden sikaloita koskevat terveystietojärjestelmät yhdeksi keskitetyksi rekisteriksi. Ratkaisu mahdollistaa sikaloiden terveystietojärjestelmien ja luokitusmuutosten reaaliaikaisen seurannan, sikaloiden tautitilanteen ja sioille annettujen lääkkeiden sekä lääkkeiden käyttötarpeiden syiden seurannan, ketjuinformaatiotietojen välittämisen sekä tarjoaa runsaasti muuta informaatiota eri käyttäjäryhmille. Rekisterin terveystietojärjestelmien perusteella teurastamot voivat suunnitella eläinkuljetukset ja teurastukset siten, että terveet siat eivät saa tartuntoja sairaista sioista.

Aluehallintovirasto huolehtii, että eläinlääkintähallinnon käytössä olevat tietojärjestelmät ovat tehokkaassa käytössä valvonnan apuna. Tietojärjestelmien käytölle varataan riittävät resurssit ja osaaminen. Uusien työntekijöiden riittävät käyttöoikeudet varmistetaan ja henkilöt perehdytetään tietojärjestelmien käyttöön.

Kunta huolehtii, että eläinlääkintähallinnon käytössä olevat tietojärjestelmät ovat tehokkaassa käytössä valvonnan apuna. Tietojärjestelmien käyttöön ja käyttöönottoon varataan riittävät resurssit ja varmistetaan niiden käytön osaaminen. Uusien työntekijöiden riittävät käyttöoikeudet varmistetaan ja henkilöt perehdytetään tietojärjestelmien käyttöön.

5 YHTEISTYÖ JA VIESTINTÄ

Hallintolaki edellyttää, että viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Viranomaisen on toimivaltansa rajoissa ja asian vaati-
massa laajuudessa avustettava toista viranomaista tämän pyynnöstä hallintotehtävän hoita-
misessa sekä muutoinkin pyrittävä edistämään viranomaisten välistä yhteistyötä. Viran-
omaisten välisestä virka-avusta säädetään erikseen.

Eläintautilaissa ja eläinten hyvinvointilaissa on säännöksiä eri viranomaisten velvollisuuksista ilmoituksiin ja yhteistyöhön.

Toimivaltaiset viranomaiset noudattavat toiminnassaan suurta avoimuutta. Yleisöllä on oi-
keus tutustua toimivaltaisten viranomaisten valvontatoimia ja niiden tehokkuutta koskeviin
tietoihin sekä valvontaraportteihin (Valvonta-asetus (EU) 2017/625). Viranomaisen toimin-
nan julkisuudesta säädetään myös julkisuuslaissa (621/1999).

Viestinnän periaatteina on luotettavuus, avoimuus, tasapuolisuus ja nopeus. Viestintää ohja-
taan VASU:n 1-osan luvussa 5 ja ympäri-ohjelman kohdassa 2.7.

5.1 Viranomaisten välinen yhteistyö ja tiedotus

Monessa valvontatilanteessa saatetaan tarvita useamman viranomaisen yhteistyötä. Esimer-
kiksi eläinten hyvinvoinnin valvonnassa poliisin ja kunnan valvontaviranomaisen yhteistyö ja
zoonositapausten yhteydessä eläinlääkintähuollon ja terveydenhuollon yhteistyö on erittäin
tärkeää. On suositeltavaa, että kaikilla tasoilla viranomaiset muodostavat toimivat yhteistyö-
verkostot esimerkiksi järjestämällä yhteisiä tapaamisia, säännöllisiä kokouksia tai yhteisiä
koulutustilaisuuksia.

Aluehallintovirasto suunnittelee tiedonkulun ja yhteistyön aluehallintoviraston, kuntien ja
keskushallinnon viranomaisten välillä sekä yhteistyön muiden viranomaisten kuten poliisin,
pelastusviranomaisten, ELY-keskusten ja terveysviranomaisten kanssa. Lisäksi on suunnitel-
tava yhteydenpito sidosryhmiin ja alan toimijoihin kuten meijereihin ja teurastamoihin. Tie-
dotuksen vastuuhenkilöt on kuvattava kuten myös tiedotus- ja viestintäkanavat. Suunnitel-
massa voidaan soveltuvien osien viitata aluehallintoviraston viestintäsuunnitelmaan.

Kunnan suunnitelmassa on kuvattava viestinnän ja tiedotuksen vastuuhenkilöt sekä tiedotus-
kanavat ja yhteydenpito aluehallintovirastoon sekä muihin paikallisiin viranomaisiin kuten
poliisiin, terveysviranomaisiin ja elintarvikeviranomaisiin. Suunnitelmassa voidaan soveltuvien
osien viitata kunnan viestintäsuunnitelmaan.

Häiriötilanneviestintä

Aluehallintoviraston suunnitelmassa voidaan häiriötilanneviestinnän osalta viitata valtakun-
nalliseen ja alueellisiin valmiussuunnitelmiin ja toimintaohjeisiin.

Kunnan suunnitelmassa voidaan häiriötilanneviestinnän osalta viitata kunnan valmiussuunni-
telmaan.

6 MAKSUT

Kunta voi periä nk. klinikamaksun kunnan järjestämistä toimitiloista ja työvälineistä sekä avustavan henkilökunnan palkkauksesta aiheutuvista kustannuksista, kun eläimiä hoidetaan eläinlääkärin vastaanotolla. (ElHL 21 §)

Kunta voi osallistua peruseläinlääkäripalvelusta ja kiireellisestä eläinlääkäriavusta kotieläimen omistajalle tai haltijalle aiheutuneisiin kustannuksiin. (ElHL 22 §)

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan ja kunnallisiin eläinlääkäripalveluihin liittyvistä maksuista ja korvauksista on säädetty eläinlääkintähuoltolain 5. luvussa ja eläinlääkintähuoltoasetuksen (1031/2009) 3 §:ssä. Valtion varoista maksetaan kunnalle korvaus 15 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen valvontatehtävien suorittamisesta. (ElHL 23 §) Eläinlääkintähuoltolain soveltamisalaan kuuluvasta valvonnasta säädetään myös elintarvikelaissa (297/2021), eläintautilaissa (76/2021), eläimistä saatavista sivutuotteista annetussa laissa (517/2015), eläinten hyvinvointilaissa (693/2023), eläinten kuljetuksesta annetussa laissa (1429/2006), eläinten lääkitsemisestä annetussa laissa (387/2014), maatalouden tukien toimeenpanosta annetussa laissa (192/2013) ja eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä annetussa laissa (1069/2021).

Eläintautilakiin, sivutuotelakiin ja eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä annettuun lakiin perustuvista kunnaneläinlääkärin maksullisista suoritteista säädetään maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa kunnaneläinlääkärin maksullisista suoritteista. (MMM 1286/2023)

Jos kunta tuottaa peruseläinlääkäripalvelua lemmikki- ja harraste-eläimille tilanteessa, jossa palvelua on saatavilla yhteistoiminta-alueella myös yksityisiltä palveluntarjoajilta, on suositeltavaa, että kunta perii asiakkailta klinikamaksun ja maksun keskitetystä yhteydenottopalvelusta. Kunnan on vahvistettava kunnalle mahdollisesti perittävien klinikamaksujen ja keskitetystä yhteydenottopalvelusta perittävien maksujen suuruudet. Klinikamaksuja vahvistettaessa on syytä huomioida klinikan varustustaso. Jos kunta ostaa praktiikkapalveluja yksityisiltä eläinlääkäripalvelujen tuottajilta, on kunnan valvontaviranomaisen vahvistettava ostosopimuksessa, että palvelujen tuottaja perii kotieläinten omistajilta tai haltijoilta enintään sen suuruiset maksut, jotka kyseinen palveluntuottaja on ilmoittanut tarjousasiakirjassaan.

Kunnalla on mahdollisuus maksaa subventioita varmistaakseen, että sairasta eläintä ei jätetä hoitamatta matkoista johtuvien kustannusten takia ja turvatakseen kuntalaisten tasapuoliset oikeudet lakisääteisten peruspalvelujen käyttäjinä. Kunta voi asettaa tietyn omavastuusuuden matkoista johtuviin kustannuksiin (kunnallisen eläinlääkäritaksan matkasta riippuva käyntimaksu ja kilometrikorvaukset) ja subventoida eläinlääkäripalvelujen käyttöä omavastuusuuden ylittävältä osalta. Jokaisella kunnalla on lain nojalla mahdollisuus päättää omista subventioistaan, mutta suositeltavaa on tehdä päätös koko yhteistoiminta-alueen osalta.

Valvontatehtävistä maksettavista korvauksista on [MMM:n ohje 806/01.05/2016](#) sekä [korjaus edelliseen tulkintaohjeeseen](#). Aluehallintovirasto antaa tarkemmat ohjeet eläinlääkintähuoltolain sekä eläintautilain nojalla tapahtuvasta laskutuksesta.

Kunnan valvontaviranomaisen vahvistamat maksut on sisällytettävä kunnan suunnitelmaan.

7 VALVONNAN TOIMEENPANO

Kunnan on huolehdittava eläintautilaissa, eläinsuojelulaissa, eläinten lääkitsemislaissa, eläinten tunnistamis- ja rekisteröintilaissa sekä sivutuotelainsäädännössä kunnaneläinlääkärille säädettyjen tai näiden lakien nojalla määrättyjen valvontatehtävien hoidon edellytysten järjestämisestä alueellisen suunnitelman ja valtakunnallisen ohjelman mukaisesti. (ElHL 15§)

Aluehallintovirasto suunnittelee valvonnan ohjauksen sekä valvonnan toimeenpanon, johon sisältyy valvontamäärät ja niiden vaatimat resurssit. Aluehallintovirasto varmistaa korjaavien toimenpiteiden loppuunsaattamisen sekä itse suorittamassaan valvonnassa että ohjaamassaan kuntien suorittamassa valvonnassa. Lisäksi aluehallintovirasto varmistaa valvontatietojen asiallisen dokumentoinnin, tallentamisen ja raportoinnin.

Kunta suunnittelee valvonnan toimeenpanon, johon sisältyy valvontamäärät ja niiden vaatimat resurssit. Kunta varmistaa korjaavien toimenpiteiden loppuun saattamisen. Lisäksi kunta varmistaa valvontatietojen asiallisen dokumentoinnin, tallentamisen ja raportoinnin.

Tarkempi ohjaus valvonnan toteuttamisesta on luvuissa 8-14. Kaikki valvonnan sektorit on huomioitava suunnittelussa.

Valvontaan liittyviä ohjeita ja lomakkeita on Pikantissa sekä aihealueittain Ruokaviraston nettisivuilla [eläinten pitämiseen](#) sekä [sivutuotteisiin](#) liittyen.

8 ELÄINTEN TERVEYDEN VALVONTA

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/429 (ns. eläinterveys sääntö) on sovellettu 21.4.2021 alkaen. Uudistuksen johdosta myös kansallinen eläintautilaki ja sen nojalla annetut asetukset uudistettiin ja myös niitä on sovellettu 21.4.2021 alkaen.

Eläinterveysviranomaisen tekemään tarkastukseen tai tutkimukseen, joka liittyy eläinterveyttä koskevien säädösten noudattamisen valvontaan, sovelletaan, mitä valvonta-asetuksessa (EU 625/2017) säädetään virallisesta valvonnasta.

8.1 Eläintautivalmius

Aluehallintovirasto suunnittelee, ohjaa ja toteuttaa eläintautien vastustamista sekä valvoo eläinterveyttä koskevien säännösten sekä niiden nojalla tehtyjen päätösten noudattamista toimialueellaan. Aluehallintovirasto ylläpitää toimialueensa eläintautivalmiutta ja laatii toimialuettaan koskevia valmiussuunnitelmia eläintautien varalta. (Eläintautilaki 76/2021(EtL), 68 §)

Epäily tarttuvan eläintaudin esiintymisestä syntyy yleensä joko pitopaikassa eläimen tai eläinryhmän kliinisten oireiden tai tuotannon tunnuslukujen muutosten perusteella tai näytteen tutkimuksen yhteydessä laboratoriossa. Kunnan- tai läänineläinlääkärin on viipymättä tutkittava eläin, jossa epäillään viranomaistoimin vastustettavaa tai uutta eläintautia ja arvioitava, onko kyseessä epäily, joka on syytä varmistaa lisätutkimuksilla. Joskus päätöksen lisänäytteen ottamisesta tekee Ruokavirasto. Epäilyn kynnys on syytä pitää alhaisena, koska eläintautitilanne saattaa erityisesti kansainvälisen eläinkaupan ja muun liikenteen vuoksi tai luonnonvaraisten eläinten tautitilanteen vuoksi muuttua nopeasti.

Päätöksen siitä, onko kyseessä virallinen eläintautiepäily, tekee aluehallintovirasto. Jos kyseessä on virallinen eläintautiepäily tai viranomaistoimin vastustettava tai uusi eläintauti on todettu, aluehallintovirasto antaa pitopaikalle päätöksen taudin leviämisen estämiseksi. Jos tauti on todettu, aluehallintoviraston on ryhdyttävä taudin luokituksen edellyttämiin tarpeellisiin toimenpiteisiin yhteistyössä toimijoiden ja muiden viranomaisten kanssa tartunnan leviämisen estämiseksi, taudin alkuperän ja levinneisyyden selvittämiseksi, vahinkojen minimoimiseksi sekä tarvittaessa taudin hävittämiseksi.

Varautuminen erityisesti a-luokan eläintautien leviämisen uhkaan on keskeinen osa eläinten terveyden valvontaa. Tautitapausten varhainen havaitseminen, nopeasti käynnistettävät hallintatoimet sekä tarvittavien resurssien nopea saatavuus vaativat runsaasti etukäteissuunnittelua, hankintoja, tiedon aktiivista jakamista, toimijoiden kouluttamista ja käytännön harjoittelua. Myös muun välttämättömän eläinlääkintähuollon toiminnan varmistaminen ja henkilöresursointi eläintautiepidemian aikana on syytä suunnitella etukäteen. Näihin eläintautiepidemioihin varaudutaan kaikilla eläinlääkintähuollon tasoilla.

Ruokavirasto laatii kansalliset valmiussuunnitelmat sekä yksityiskohtaisemmat kansalliset toimintaohjeet hallinnonalalle erityisesti a-luokan eläintautien varalta. Toimintaohjeet ovat läänineläinlääkäreiden ja kunnaneläinlääkäreiden käytettävissä Pikantissa eläintautivalmiustyötilassa. Yleisen osan toimintaohjeita voidaan käyttää myös muiden kuin a-luokan tautien torjunnassa.

Aluehallintovirasto huolehtii, että sen omat valmiussuunnitelmat ja toimintaohjeet a-luokan tautien varalta ovat ajan tasalla. Aluehallintovirasto tarkistaa ohjeet vähintään kerran vuodessa. Aluehallintovirasto varmistaa, että ohjeet ovat Ruokaviraston Pikantti-extranetin eläintautivalmiustyötilassa Ruokaviraston, muiden aluehallintovirastojen ja kunnaneläinlääkäreiden saatavilla. Alueellisten valmiussuunnitelmien vähimmäissisältö on kuvattu toimintaohjekansion ohjeessa A 0.2.

Aluehallintovirastolla on oikeus tarvittaessa määrätä kunnaneläinlääkäri toimimaan myös muun kunnan alueella saman aluehallintoviraston toimialueella tai toisen aluehallintoviraston pyynnöstä myös toisen aluehallintoviraston toimialueella, ja Ruokavirastolla on vastaava oikeus koko maassa eläinlääkärien työvelvoitteen puitteissa.

Osa kunnaneläinlääkäreistä sekä muutamia yksityiseläinlääkäreitä on nimetty valmiuseläinlääkäreiksi, jotka ovat saaneet lisäkoulutusta erityisesti a-luokan eläintautien vastustustyöhön. Aluehallintovirasto varmistaa, että uudet valmiuseläinlääkärit perehdytetään tehtäväänsä. Ruokavirasto pitää luetteloa valmiuseläinlääkäreistä aluehallintoviraston toimittamien tietojen perusteella. Valmiuseläinlääkärien osaamista hyödynnetään eläintautitapauksissa ja he osallistuvat eläintautien torjuntatyöhön. Tautia epäiltäessä ja taudinpurkauksen varhaisessa vaiheessa taudin torjuntaa tekevät ensisijaisesti kyseisen aluehallintoviraston toimialueen valmiuseläinlääkärit ja muut virkaeläinlääkärit. Tapauksen vakavuudesta ja laajuudesta riippuen aluehallintovirasto voi pyytää toista aluehallintovirastoa määräämään kunnaneläinlääkäreitä taudin vastustamistyöhön apua pyytäneen aluehallintoviraston toimialueelle. Aluehallintovirastoista annetun lain (896/2009) 6 a §:n nojalla aluehallintovirastoilla on mahdollisuus pyytää myös toisen aluehallintoviraston omia virkamiehiä käyttöönsä.

Kunkin aluehallintoviraston on huolehdittava toimialueensa läänineläinlääkäreiden ja valmiuseläinlääkäreiden osaamisesta eläintautivalmiusasioissa. Valmiusasioista vastaava läänineläinlääkäri järjestää valmiuskoulutusta siten, että mahdollisimman monella valmiuseläinlääkärillä on mahdollisuus osallistua koulutukseen ainakin yhtenä työpäivänä vuodessa. Koulutuksen tulee sisältää myös valmiusharjoittelua. Ruokavirasto järjestää vuosittain kansallisen koulutuspäivän valmiuseläinlääkäreille (ns. valmiuspäivä) tai muuta vastaavaa koulutusta. Jokaisella valmiuseläinlääkärillä pitää olla mahdollisuus osallistua sekä aluehallintoviraston että Ruokaviraston järjestämään valmiuskoulutukseen vuosittain.

Aluehallintovirasto huolehtii, että muillakin kunnaneläinlääkäreillä kuin valmiuseläinlääkäreillä on riittävä osaaminen tautien ehkäisystä ja torjunnasta sekä valmiussuunnitelmista ja toimintaohjeista. Aluehallintovirasto varmistaa, että kunnissa on riittävä tietämys eläintautivalmiussuunnitelmista, ja että varautuminen, sijaisjärjestelyt mukaan lukien, on ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueilla riittävä.

Aluehallintoviraston valmiussuunnitelmaan kirjataan valmiuseläinlääkärien määrä ja sijoittuminen alueella ja heidän mahdolliset erityisosaamisalueensa. Alueellisessa ja kunnallisessa varautumisessa huomioidaan Ruokaviraston laatima ohjeistus siitä, mitkä ovat sellaisia välttämättömiä eläinlääkintähuollon tehtäviä, joiden hoitaminen on turvattava myös eläintaudin torjuntatoimien aikana.

Aluehallintoviraston on järjestettävä a–c-luokan tautien, uusien tautien sekä muiden torjuttavien eläintautien torjuntaan ja tautitilanteen selvittämiseen liittyvien kiireellisten tehtävien hoitaminen virka-ajan ulkopuolella yhteistoiminnassa muiden aluehallintovirastojen kanssa. Tällöin päivystysvuorossa oleva aluehallintovirasto on aluehallintovirastolle tässä laissa

säädettyjen tehtävien osalta toimivaltainen koko päivystysalueella. Ruokavirasto vahvistaa aluehallintovirastojen päivystysvuorot.

Aluehallintovirasto suunnittelee eläintautiepäilyn ja -tapauksen johdosta tehtävät toimenpiteet kiinnittäen huomiota ilmoitusjärjestelyihin, resurssien järjestämiseen ja tiedonhallintaan. Aluehallintoviraston valvontasuunnitelmassa voidaan viitata viimeisimpään päivitettyyn alueelliseen valmiussuunnitelmaan.

Kunta suunnittelee, kuinka se järjestää eläinlääkäripalvelut tilanteessa, jossa sen toimialueella havaitaan eläintautiepidemia tai kunnaneläinlääkäreitä joudutaan siirtämään toiselle alueelle taudintorjunnan tehtäviin ottaen huomioon asiaan liittyvät Ruokaviraston ja aluehallintoviraston ohjeet.

8.2 Eläintautien ilmoittaminen

Jokaista eläinlääkärinä koskee velvoite ilmoittaa eläinterveysjärjestelmän nojalla luetteloidun, muun ilmoitettavan tai uuden eläntaudin esiintymisestä tai epäilystä kunnaneläinlääkärille tai aluehallintovirastoon (EtL 76/2021, 20 §). Kunnaneläinlääkärillä ja aluehallintovirastolla on velvollisuus ilmoittaa luetteloidun, muun ilmoitettavan tai uuden eläntaudin esiintymisestä tai epäilystä maa- ja metsätalousministeriön muista torjuttavista, valvottavista ja muista ilmoitettavista eläintaudeista, eläintautien ilmoittamisesta ja mikrobikantojen toimitamisesta antaman asetuksen (325/2021) mukaisesti.

Kunnaneläinlääkärinä ja aluehallintovirastoa koskeva velvoite ilmoittaa erikseen lueteltujen zoonoosien esiintymisestä hyvinvointialueen tartuntataudeista vastaavalle lääkärille on kirjattu eläintautilain 22 §:ään ja asetuksen (325/2021) 20 §:ään.

Ammattimaisella toimijalla on velvoite tiedottaa pitopaikassa esiintyvistä zoonooseista eläinten ostajia ja pitopaikassa vierailevia henkilöitä, sekä ryhtyä toimenpiteisiin heidän suojaamiseksi zoonooseilta. Jos se on ihmisten terveydelle aiheutuvan vaaran torjumiseksi välttämätöntä, aluehallintovirasto voi määrätä toimenpiteistä toimijalle annettavalla päätöksellä. (EtL 38 §).

Yksityisen eläinlääkärin on tehtävä ilmoitus kunnaneläinlääkärille tai aluehallintovirastoon välittömästi, jos ilmoitus koskee a-luokan tautia, ja heti kun se on käytännössä mahdollista, jos ilmoitus koskee muuta luetteloitua tautia, uutta tautia tai muuta torjuttavaa tai valvottavaa eläintautia.

Kunnaneläinlääkärin on tehtävä ilmoitus aluehallintovirastoon viipymättä, jos ilmoitus koskee luetteloitua tautia, uutta tautia tai muuta torjuttavaa eläintautia. Valvottavista ja asetuksen 325/2021 5 §:ssä luetelluista eläintaudeista on ilmoitettava seuraavana arkipäivänä. Muista ilmoitettavista eläintaudeista yksityiseläinlääkäri ilmoittaa kuukauden kuluessa ja kunnaneläinlääkäri kuukausiyhteenvedossa. Lainsäädännön nojalla vastustettavat ja ilmoitettavat eläintaudit on lueteltu lainsäädännön lisäksi [Ruokaviraston internetsivuilla](#).

Kuukausiyhteenvedo

Kunnaneläinlääkärin on toimitettava kuukausiyhteenvedo alueellaan todetuista eläintaudeista aluehallintovirastoon kuukausittain seuraavan kuun 15. päivään mennessä. Samassa kunnassa tai yhteistoiminta-alueella toimivat virkaeläinlääkärit voivat myös toimittaa yhteisen ilmoituksen, kunhan asia käy ilmi kuukausiyhteenvedosta. Tällöin on hyvä sopia, kuka vastaa ilmoituksen koostamisesta ja lähettämisestä, niin ettei usea eläinlääkäri ilmoita

samaa tautitapausta. Lainsäädännössä ei erikseen edellytetä yksityiseltä eläinlääkäriltä kuukausiyhteenvedon tekemistä.

Kuukausiyhteenvedon pohjana voi käyttää [lomaketta](#), joka löytyy Ruokaviraston internetsivuilta. Lomakepohjan käyttäminen ei ole pakollista, vaan tiedot voi antaa myös muussa muodossa.

Tulevina vuosina eläintautien ilmoittamisessa voidaan hyödyntää Eläinten terveydenhallintahankkeen (ELTE) sähköistä järjestelmää. Hankkeen osana toteutetaan tietojenkeräysjärjestelmä eläintautien kuukausi-ilmoittamista ja EU-eläinlääkeasetuksen edellyttämää eläinlajikohtaista mikrobilääkkeiden käyttötietoa varten (ELKE). Järjestelmän käyttöönotto on aloitettu 1.4.2022.

Aluehallintovirasto varmistaa, että eläinlääkärit toimittavat lakisääteiset kuukausi- ja muut ilmoitukset, tarkastaa ilmoitusten tiedot ja kokoaa tiedot alueellisesti sekä suunnittelee saatujen ilmoitusten johdosta tehtävät toimenpiteet.

Kunta suunnittelee ilmoitusmenettelyt niin eläinlääkintähuollon kuin terveydenhuollon virkamiehille eläintauti- ja zoonositolanteissa.

8.3 Eläintauteja tutkivat laboratoriot

Eläintautilain (76/2021) luvussa 11 säädetään eläintauteja tutkivia laboratorioita koskevista vaatimuksista.

Viranomaisvalvonnan ja muiden viranomaistoimien yhteydessä otettujen näytteiden tutkimukset on suoritettava Ruokavirastossa tai Ruokaviraston nimeämässä virallisessa laboratoriossa.

A–c-luokan taudin tai muun torjuttavan tai valvottavan eläintaudin varalta otettuja muita kuin viranomaisnäytteitä (diagnostiset näytteet, omavalvontanäytteet) saadaan tutkia vain Ruokavirastossa, virallisessa laboratoriossa, toisen jäsenvaltion virallisessa laboratoriossa tai Ruokaviraston nimeämässä omavalvontalaboratoriossa. Ruokavirasto nimeää omavalvontalaboratoriot hakemuksesta. Luvanvaraista on myös a-c-luokan taudin ja muun torjuttavan eläintaudin aiheuttajamikrobien ja -loisten käsittely esimerkiksi tieteellisen tutkimuksen yhteydessä. Muita kuin viranomaisnäytteitä saadaan Suomessa tutkia muiden kuin edellä mainittujen d- tai e-luokkaan kuuluvien tautien tai muiden ilmoitettavien eläintautien varalta vain virallisessa laboratoriossa tai laboratoriossa, joka on tehnyt toiminnastaan ennakoita ilmoituksen Ruokavirastolle. Ruokavirasto pitää internetsivuillaan yllä julkista rekisteriä nimetyistä ja rekisteröidyistä laboratorioista.

Eläintautilain 20 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuus koskee myös laboratorioita. Laboratorion on ilmoitettava kaikista luetteloitun tai uuden taudin taikka muun ilmoitettavan eläintaudin epäilyistä tai todetuista tapauksista riippumatta siitä, onko näyte lähetetty tutkittavaksi kyseessä olevan taudin varalta tai muusta syystä. Ilmoitus tehdään kunnaneläinlääkärille tai aluehallintovirastolle. Ilmoitus on tehtävä välittömästi, jos se koskee a-luokan tautia, ja heti kun se on käytännössä mahdollista, jos se koskee muuta luetteloitua tautia, uutta tautia tai muuta torjuttavaa tai valvottavaa eläintautia. Laboratorion on tehtävä ilmoitus MMMa 325/2021, 5 §:ssä luetellusta muusta ilmoitettavasta eläintaudista viimeistään seuraavana arkipäivänä ja 6–15 §:ssä luetellusta muusta ilmoitettavasta eläintaudista kuukauden kuluessa.

Virallisen laboratorion, omavalvontalaboratorion ja ilmoitettavia eläintauteja tutkivan laboratorion on toimitettava Ruokavirastoon luetteloituja tauteja tai muita ilmoitettavia eläintauteja aiheuttavien mikrobien ja loisten kantoja tai näytteitä MMMa 325/2021 21 §:n mukaisesti. Laboratorioiden on lisäksi toimitettava Ruokavirastolle säännöllisesti tiedot luetteloitujen tautien ja muiden ilmoitettavien eläintautien varalta tutkittujen näytteiden määrästä, tutkimustuloksista eläinryhmittäin sekä käytetyistä tutkimusmenetelmistä.

Ruokavirasto valvoo nimettyjä, ilmoituksen tehneitä ja taudinaiheuttajien käsittelyyn luvan saaneita laboratorioita sekä arvioi täyttävätkö laboratoriot niille asetetut vaatimukset ja veloitteet.

8.4 Zoonosivalvonta ja vapaaehtoinen terveystarkastus

Joillekin lakisääteisesti vastustettaville eläintaudeille on erillislainsäädännöllä säädetty zoonosivalvonnan vähimmäistasosta tai mahdollisuudesta vapaaehtoiseen terveystarkastukseen. Munintakana-, broileri- ja kalkkunaparvia, uudistuseläimiä tuottavia sikaloita ja nautaeläimiä sperman keräysasemalle toimittavia, tai raakamaitoa tuottavia nautojen pitopaikkoja sekä nautojen ja sikojen pitopaikkoja, joissa on sperman keräysaseman toimintaan liittyvä karanteenitila, koskee pakollinen salmonellavalvonta (MMMa 316/2021). Pitopaikat voivat liittyä vapaaehtoiseen terveystarkastukseen lampaiden ja vuohien maedi-visnan/CAEn, tai kalojen BKD:n varalta. (MMMa 319/2021).

Pakolliseen salmonellavalvontaan ja vapaaehtoiseen terveystarkastukseen voi liittyä säännöllisiä tarkastuskäyntejä pitopaikoissa ja näytteenottoa tai näytteenoton seuranta. Tarkastuskäyntien toteutus ja tiheys riippuvat pidettävästä eläinlajista, eläintenpidon tarkoituksesta tai pitopaikan eläinten terveystilasta. Pitopaikkojen on erikseen liityttävä vapaaehtoiseen terveystarkastukseen aluehallintovirastolle lähettämällä ilmoituksella. Aluehallintovirasto antaa vapaaehtoiseen terveystarkastukseen kuuluvalle pitopaikalle terveystilasta koskevan päätöksen. Pakolliseen salmonellavalvontaan kuuluville pitopaikoille ei anneta terveystilasta. Aluehallintovirasto valvoo tarkastuskäyntien ja näytteenoton toteutumista pitopaikoissa. Aluehallintovirasto luetteloii salmonellavalvontaan kuuluvat pitopaikat.

Kunta sisällyttää omaan suunnitelmaansa pitopaikkojen terveystilastukseen liittyvät tilakäynnit ja suunnittelee niiden toteutuksen. Pakollisen salmonellavalvonnan osalta kunta luetteloii salmonellavalvontaan kuuluvat siipikarjan pitopaikat, seuraa toimijan toteuttaman näytteenoton säädösten mukaisuutta ja hallinnoi parvista toimitettuja saapumisilmoituksia sekä huolehtii pakolliseen salmonellavalvontaan liittyvien tarkastuskäyntien toteutumisesta. Kunta välittää salmonella- ja terveystarkastuksesta saadut tiedot aluehallintovirastolle. Aluehallintovirasto suunnittelee, kuinka toimitaan tilanteessa, jossa terveystarkastusta ei ole toteutettu säädösten mukaisesti.

Terveystarkastuksen tarkat kuvaukset löytyvät eläinlääkintälainsäädännöstä tautikohtaisesti. Toimija vastaa pakollisen salmonellavalvonnan ja vapaaehtoisen terveystarkastuksen kustannuksista.

Aluehallintovirasto suunnittelee salmonellavalvonnan ja terveystarkastuksen toteutumisen valvonnan sekä kuvaa laiminlyöntien johdosta tehtävät toimenpiteet.

Kunta suunnittelee salmonellavalvonnan ja terveystarkastuksen toteuttamisen.

8.5 Vesiviljelylaitosten valvonta

Vesiviljelypitopaikoille, joiden toimintaan liittyy vähäistä merkittävämpi eläintautien leviämiskäsi, edellytetään Ruokaviraston hyväksyntä. Hyväksynnän saaneissa pitopaikoissa toteutetaan säännöllistä valvontaa. Valvontakäynnit yhdistetään eläintautien seurantaan liittyviin käynteihin mahdollisuuksien mukaan. Vesiviljelypitopaikkojen tarkastukset ja näytteenotto tehdään pääosin riskiperusteisesti. Lisäksi Ahvenanmaalla toteutetaan IHN-taudin hävittämisohjelmaa yhdellä vyöhykkeellä ja sisävesialueella vapaaehtoista BKD-terveysvalvontaa.

Ruokavirasto lähettää aluehallintovirastoihin vuosittain erillisen ohjeen kyseisen vuoden tarkastuksista ja näytteenotoista. Ohje sisältää lakisäateisiä vaatimuksia ja suositusluonteisia ohjeita. Ruokavirasto luokittelee hyväksynnän saaneet pitopaikat kolmeen riskikategoriaan. Aluehallintovirasto huomioi paikalliset tekijät ja muuttaa tarvittaessa pitopaikan riskiluokitusta. Kunnaneläinlääkäri tekee tarkastukset ja suorittaa näytteenoton aluehallintoviraston ohjeistamalla tavalla.

Aluehallintovirasto tarkastelee ja tarvittaessa muuttaa alueensa vesiviljelypitopaikkojen riskiluokitusta, ohjeistaa valvonnan ja seurannan alueellaan Ruokaviraston vuosittaisen ohjeen mukaan ja valvoo niiden toteutumista.

Kunta suunnittelee vesiviljelypitopaikkojen tarkastusten toteuttamisen Aluehallintoviraston suunnitelman pohjalta.

8.6 Eläinten keinollinen lisääminen

Aluehallintovirasto hyväksyy hakemuksesta eläinterveysäännösten nojalla hyväksyntää edellyttävät sukusolujen ja alkioiden pitopaikat, mikäli niiden toiminta ja tilat täyttävät ne vaatimukset, joita edellytetään pitopaikoilta, joista siirretään sukusolutuotteita muihin jäsenmaihin. Tällaisia pitopaikkoja ovat nautojen, sikojen, hevosten, lampaiden ja vuohien spermankeräysasemat, spermavarastot, alkiontuotanto- ja alkionkeräysryhmät ja pitopaikat, joissa käsitellään sukusolutuotteita. Aluehallintovirasto lähettää hyväksymisen tiedoksi Ruokavirastoon. Ruokavirasto rekisteröi hyväksytyt asemat, varastot ja ryhmät ja tiedottaa niistä toimijoille ja muiden jäsenvaltioiden viranomaisille lainsäädännön mukaisesti (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/429 ns. ”eläinterveysäännöstö”, Komission delegoitu asetus 2020/686, Eläintautilaki 76/2021). Ruokaviraston ylläpitämä listaus hyväksytyistä sukusolujen pitopaikasta löytyy tältä Ruokaviraston sivustolta: Sisämarkkinakauppaan hyväksytyt sukusolujen ja alkioiden pitopaikat: <https://www.ruokavirasto.fi/teemat/tuontija-vienti/eu-maat-norja-ja-sveitsi/elaimet/eun-sisamarkkinakauppaan-hyvaksytyt-laitokset/>

Kotimaan kauppaan hyväksytyt sukusolujen ja alkioiden pitopaikat:

Aluehallintovirasto hyväksyy hakemuksesta kotimaan kauppaan hyväksyttävien nautojen, sikojen, lampaiden, vuohien ja hevosten spermankeräysasemat ja alkioiden keräysryhmät, mikäli niiden tilat ja toiminta täyttävät kansallisen eläintautilainsäädäntömme vaatimukset. Aluehallintovirasto lähettää hyväksymisen tiedoksi Ruokavirastoon. Ruokavirasto rekisteröi hyväksytyt asemat ja ryhmät ja tiedottaa niistä lainsäädännön mukaisesti (Eläintautilaki 76/2021, MMMa 329/2021, Komission delegoitu asetus 2020/686). Luettelo kotimaan kauppaan hyväksytyistä sukusolujen pitopaikoista löytyy tältä Ruokaviraston sivustolta: <https://www.ruokavirasto.fi/elaimet/elainten-terveys-ja-elintaudit/keinosiemennys-ja-alkionsiirto/>

Kunnaneläinlääkäri valvoo sukusolujen ja alkioiden pitopaikkoja ja suorittaa niissä säännöllisiä tarkastuksia sen varmistamiseksi, että ne täyttävät hyväksymiselle säädetyt edellytykset ja että toiminnalle säädetyt vaatimuksia ja hyväksymispäätöksessä asetettuja ehtoja noudatetaan. Valvonnan tulokset raportoidaan Ruokavirastoon vuosittain. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/429, Komission delegoitu asetus 2020/686, Eläintautilaki 76/2021, MMMa 329/2021).

Aluehallintovirasto suunnittelee nautojen, sikojen, hevosten, lampaiden ja vuohien keinolliseen lisäämiseen liittyvän valvonnan ohjaamisen ja hyväksymismenettelyt.

Kunta suunnittelee alueellaan tapahtuvaan nautojen, sikojen, hevosten, lampaiden ja vuohien keinolliseen lisäämiseen liittyvien kunnaneläinlääkäriin valvontatoimenpiteiden toteuttamisen.

8.7 Muu eläintautivalvonta ja seuranta

Ruokavirasto voi tehdä päätöksen rajoitusvyöhykkeen perustamisesta ja vyöhykkeellä noudatettavien kieltojen, ehtojen, rajoitusten ja toimenpiteiden määrittämisestä a-c -luokan taudin torjuntatoimena. Tietyissä tapauksissa päätöksen voi tehdä myös maa- ja metsätalousministeriö. Lisäksi a-c -luokan taudin kasvaneen leviämisen vuoksi voidaan velvoittaa toimijoita ryhtymään tarvittaviin varotoimenpiteisiin taudin leviämisen estämiseksi. Tällainen varotoimenpide on esimerkiksi velvoite suojata siipikarjaa kosketukselta luonnonvaraisiin lintuihin keväisin.

Aluehallintovirasto huolehtii pitopaikkoihin kohdistuvien taudintorjuntapäätösten sekä mahdollisia vyöhykkeitä koskevien päätösten täytäntöönpanon suunnittelusta ja täytäntöönpanosta.

Kunnaneläinlääkäri huolehtii taudintorjuntapäätösten täytäntöönpanoon liittyvistä tehtävistä ja valvoo velvoitteiden ja varotoimenpiteiden toteuttamista pitopaikoissa.

Ruokavirasto pyytää vuosittain seurantanäytteiden ottamista erillisen eläintautilain 24 § mukaisen seurantasuunnitelman mukaan. Suurin osa pyydettyistä näytteistä perustuu EU:n yhteiseen lainsäädäntöön, ja Ruokavirasto on raportointivelvollinen seurantaohjelmien toteuttamisesta maa- ja metsätalousministeriölle ja Euroopan Unionille. Ruokavirasto lähettää seurantaohjelmien toimeenpanosta erillisen kirjeen aluehallintovirastoille silloin, kun seurantaohjelmaa ei edellytetä suoraan kansallisen lainsäädännön nojalla. Tällaisia erikseen vuosittain pyydettyjä seurantanäytteitä otetaan muun muassa lintuinfluenssan varalta pitopaikoista ja teurastamoilta.

Aluehallintovirasto myös suunnittelee pitopaikoissa toteutettavan seurantanäytteiden oton määräajassa ja näytteiden oton etenemisen seurannan.

Kunnaneläinlääkäri myös suunnittelee näytteidenoton toteuttamisen määräajassa sekä tietojen tallentamisen ja tietojen toimittamisen aluehallintovirastolle näytteenoton etenemisestä.

Turkiseläinten lintuinfluenssaseuranta

Lintuinfluenssaseuranta tehdään kaikilla turkistarhoilla. Seurannasta on päätetty kansallisesti ja komission delegoidun asetuksen (EU) 2020/689 nojalla. Ruokavirasto ohjeistaa turkistarhoja näytteenotosta ja näytteenoton ajankohdasta, sekä näytteiden lähettämisestä. Seuranta tehdään toistaiseksi.

Aluehallintovirasto seuraa turkistarhojen näytteiden lähettämistä.

Turkistarhojen tautisuojausten valvonta

Turkistarhoilla sovelletaan 15.4.2024 alkaen maa- ja metsätalousministeriön asetusta (14/2024) varotoimenpiteistä lintuinfluenssan leviämisen ehkäisemiseksi luonnonvaraisista eläimistä turkiseläimiin. Asetuksessa on vaatimuksia turkistarhan suojaamiselle lintuinfluenssalta.

Kunnaneläinlääkäri valvoo alueellaan asetuksen velvoitteiden noudattamista.

Aluehallintovirasto seuraa toimialueensa valvonnan toteutumista.

Kunta toteuttaa tarvittavat tarkastukset ja toimittaa tiedot tarkastuksista aluehallintovirastolle.

Sikojen ulkonapitokiellon valvonta

Afrikkalaisen sikaruton vastaisena varotoimenä on sikojen ulkonapito kielletty maa- ja metsätalousministeriön asetuksella (404/2021). Ulkonapito on sallittua vain, jos sikojen aitaus on asetuksen vaatimusten mukainen ja toimija on tehnyt sikojen ulkonapidosta etukäteen ilmoituksen kunnan eläinlääkärille. Kunnaneläinlääkäri valvoo alueellaan sikojen ulkonapitokiellon noudattamista tarkastamalla ulkona pidettävien sikojen aitaukset ilmoituksen saatuaan tai epäilytapauksessa. Kunnaneläinlääkäri ylläpitää tietoja niistä oman toimialueensa sikojen pitempiköistä, joissa pidetään sikojen ulkona, ja toimittaa tiedot aluehallintovirastoon vuosittain. Aluehallintovirastot kokoavat tiedot ja toimittavat koosteen Ruokavirastolle vuosittain.

Aluehallintovirasto seuraa toimialueensa valvonnan toteutumista.

Kunta toteuttaa tarvittavat tarkastukset ja toimittaa tiedot tarkastuksista aluehallintovirastolle.

Eläinnäyttelyt

Ruokavirastolla on ohje maatalousnäyttelyihin vietävien eläinten tarkastuksista ja eläimiltä vaadittavista tutkimuksista ([Ruokaviraston ohje 1274/04.01.00.01/2021_12](#)). Ohje sisältää lakisääteisiä vaatimuksia ja suositusluonteisia ohjeita.

Aluehallintovirasto suunnittelee eläinnäyttelyiden tarkastukset ja lainmukaisuuden varmistamisen.

9 ELÄINTEN TUNNISTAMISEN JA REKISTERÖINNIN VALVONTA

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/429 (ns. eläinterveysäännöstö) on sovellettu 21.4.2021 alkaen. Uudistuksen takia myös kansallinen laki eläintunnistusjärjestelmästä on uudistettu. Laki eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä astui voimaan 1.1.2022 ja lain nojalla annettu maa- ja metsätalousministeriön asetus eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä sekä asetus koirien tunnistamisesta astuivat voimaan 24.1.2022. Uudistunut lainsäädäntö toi selkeitä muutoksia myös valvonnan toimeenpanoon. Ruokavirasto suunnittelee, ohjaa ja kehittää valtakunnallisesti eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvontaa. Ruokavirasto valvoo eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamista niissä teurastamoissa ja riistan käsittelylaitoksissa, joissa se valvoo elintarvikelainsäädännön noudattamista.

Aluehallintovirasto ohjaa ja valvoo toimialueellaan eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamista. Lisäksi aluehallintovirasto valvoo eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamista niissä poroteurastamoissa, joissa se valvoo elintarvikelainsäädännön noudattamista. Aluehallintovirasto vastaa Euroopan unionin jäsenvaltiolle ja toimivaltaiselle viranomaiselle säädetyistä eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevista tehtävistä siltä osin kuin tehtävät eivät kuulu muun viranomaisen toimivaltaan.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoo toimialueellaan eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamista.

Kunnaneläinlääkäri valvoo virka-alueellaan eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamista.

Tulli valvoo aluehallintoviraston ohella eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamista muun valvontansa yhteydessä, kun eläimiä siirretään jäsenvaltioiden välillä.

Poliisi valvoo eläinkuljetusten valvonnan yhteydessä, että eläimen mukana on eläimen tunnistusasiakirja silloin, kun eläinlajikohtainen säännös sitä edellyttää. Kuljettajan on esitettävä tunnistusasiakirja poliisille pyynnöstä.

Maaeläinten, kuten nautaeläinten, sikaeläinten, lammaseläinten, vuohieläinten, siipikarjan, mehiläisten ja kimalaisten, turkiseläinten, kamelieläinten (kamelit, laamat ja alpakat), hirvieläinten (pl. poronhoitoalueen porot, jotka on merkitty paliskuntien poroluetteluun), hevoseläinten, tuotantokanien sekä sukusolujen ja alkioiden pitäjien on ennen eläintenpidon aloittamista rekisteröitävä eläinten pitopaikat sekä eläintenpito Eläintenpitäjä- ja pitopaikka-rekisteriin sähköisen asiointisovelluksen kautta tai oman kuntansa maaseutuelinkeinoviranomaiselle. Vaatimus pitopaikkojen rekisteröinnistä koskee kaikkia maaeläimiä, lukuun ottamatta lemmikkieläimiä pitäviä kotitalouksia ja eläinlääkärien vastaanottoja ja klinikoita. Ammattimaiseen tai muutoin laajamittaiseen seura- ja harrastuseläinten pitoon sekä avuttomassa tilassa olevien luonnonvaraisten eläinten hoitolatoimintaan liittyvät pitopaikat tulee rekisteröidä eläinten hyvinvointilain nojalla tehtävän ilmoituksen yhteydessä. Rekisteröittäessä pitopaikkoja, joissa harjoitetaan kotieläinpihan pitoa, luonnonvaraisten eläinlajien tuotantotarhausta tai riistanhoidollista tarhausta, tai ammattimaista tai muutoin laajamittaista hevoseläinten pitoa, toimijan tulee ilmoittaa aluehallintovirastolle myös eläinten hyvinvointilain edellyttämät lisätiedot. Pitopaikan toimijan, kuljettajan ja pitopaikasta riippumattoman

kokoamista toteuttavan toimijan on ilmoitettava rekisteriin tiedot muutoksista ilmoitettuihin tietoihin ja toiminnan lopettaminen viimeistään 30 päivän kuluessa tapahtumasta.

Vesiviljelyeläinten pitäjien on rekisteröidyttävä Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Samassa yhteydessä eläintenpitäjä rekisteröi pitopaikan kyseiselle eläinlajille.

Eläintenpitäjän tulee eläinterveys säännösten mukaan merkitä hallinnassaan olevat eläimet yksilöllisellä Ruokaviraston hyväksymällä tunnistimella (nauta-, lammas-, vuohi-, hevosen-, kameli ja hirvieläimet (tietyin poikkeuksin)) tai pitopaikkakohtaisella merkintätunnuksella (sika-eläimet).

Sorkka- ja kavioläimien sekä siipikarjan eläinvalittajien (pitopaikasta riippumattomat kokoamista toteuttavat toimijat) on rekisteröitävä toimintansa Aluehallintovirastoon. Rekisteröitymisvelvoite koskee myös toimijoita, jotka kuljettavat kavioläimien ja sorkkaeläimiä tai siipikarjaa tai kaupallisen toiminnan yhteydessä siirrettäviä kissoja, koiria ja frettejä jäsenvaltioiden tai jäsenvaltioiden ja kolmannen maan välisissä siirroissa.

Eläimistä vastuussa oleva toimija on velvollinen ilmoittamaan eläinrekistereihin (nauta-, lammas-, vuohi- ja sikaeläimet) kaikki MMMa 67/2022, 3–4 §:n mukaiset tapahtumat määräaikaisten puitteissa.

Koira on tunnistusmerkittävä ja koiran haltijan on ilmoitettava koirasta MMMa 68/2022 5 § mukaiset tiedot rekisteriin sekä asetuksen 7 § mukaiset muutokset määräaikaisten puitteissa.

Pitopaikan toimijalla on tietojen kirjaamis- ja säilyttämisvelvoite. Jokaisen rekisteröidyn pitopaikan osalta on pidettävä kirjaa pitopaikan eläinlajeista, eläinluokista, eläinten lukumääristä ja soveltuviin tapauksiin tunnistetiedoista. Lisäksi kirjaa on pidettävä pitopaikkaan saapuvista ja sieltä lähtevistä eläimistä. Siirtotiedoista on käytävä ilmi lähtö- ja määränpääpitopaikan pitopaikkatunnus sekä siirron päivämäärä. Kirjaa on pidettävä myös pitopaikassa kuolleista, ja tiettyjen eläinlajien osalta pitopaikassa syntyneistä eläimistä. Tiedot tulee kirjata viimeistään kolmantena päivänä tapahtumasta pitopaikan kirjanpitoon. Kirjanpito on säilytettävä vähintään kolme vuotta. Nauta-, lammas-, vuohi- ja sikaeläimien pitopaikan kirjanpitoa ylläpidetään eläinrekisteri-ilmoituksilla. Niistä tiedoista, joista ei voi ilmoittaa eläinrekisteri-ilmoituksin, tulee pitää ajantasaista pitopaikan kirjanpitoa. Tarkemmista eläinlajikohtaisista vaatimuksista pitopaikan kirjanpidon suhteen säädetään komission delegoidussa asetuksessa (EU) 2019/2035 pitopaikoista ja eläinten jäljitettävyydestä.

Kunnaneläinlääkäri valvoo, että eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevia vaatimuksia noudatetaan ja havaitessaan laiminlyöntejä ryhtyy toimenpiteisiin epäkohdan poistamiseksi.

Aluehallintovirasto varmistaa, että eläintunnistussäädösten vastaista menettelyä havaitessa ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin epäkohdan poistamiseksi ja määrää tarvittaessa eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonnan seuraamusmaksun.

Ruokavirasto valvoo eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamista niissä teurastamoissa ja riistan käsittelylaitoksissa, joissa se valvoo elintarvikelainsäädännön noudattamista. Tarkastuseläinlääkäri valvoo, että eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevia vaatimuksia noudatetaan ja havaitessaan laiminlyöntejä ryhtyy toimenpiteisiin epäkohdan poistamiseksi.

Eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin otantavalvontaa tehdään nauta-, sika-, sekä lammas- ja vuohieläintiloille. Vuosittainen valvontavelvoite on vähintään 3 % kaikista nauta- sekä lammas- ja vuohieläinten pitopaikoista. Yhteensä valvotaan noin 600 tilaa vuodessa. Pääosin tilat eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvontaan valitaan riskianalyysellä käyttäen (otantatilat). Tiloilla tehtävät otantatarkastukset suorittavat ELY-keskusten ja Ahvenanmaan valtionviraston tarkastajat.

Tiloja tulee valvontaan myös muiden havaintojen (esim. sisämarkkinakaupan valvonta, eläintautiepäilyt, eläinten hyvinvoinnin valvonta, kuljetusvalvonta) kautta. Eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvontaa voidaan tehdä myös riskiperusteisesti muutoin kuin otantaan perustuen. Valvontaa tulee kohdistaa myös hevoseläimiin, lemmikkieläimiin ja muihin pidettäviin eläimiin, kuten kameli- ja hirvieläimiin siltä osin, kuin niihin kohdistuu tunnistamisen ja rekisteröinnin lainsäädännön vaatimuksia. Valvonta-asetuksen mukaan toimivaltaisten viranomaisten on suoritettava virallista valvontaa säännöllisesti, riskien mukaan ja sopivalla tiheydellä kaikilla elintarvikeketjua koskevan unionin lainsäädännön sääntelemillä aloilla ja kaikkien sen piiriin kuuluvien toimijoiden, toimien, eläinten ja tavaroiden osalta. Valvontaa tulee suorittaa pääsääntöisesti ennalta ilmoittamatta.

Aluehallintovirasto suunnittelee eläinten tunnistamisen ja rekisteröinninvalvonnan toimeenpanon ja ohjauksen alueellaan ja varmistaa todettujen epäkohtien poistamisen valvonnan hallinnollisten seuraamusten tarpeenmukaisella käytöllä yhteistyössä muiden toimivaltaisten valvontaviranomaisten kanssa.

Kunta suunnittelee alueensa eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonnan sekä toteuttaa tarvittavat tarkastukset ja toimittaa tiedot tarkastuksista aluehallintovirastolle.

10 ELÄINTEN LÄÄKITSEMISEN VALVONTA

Ruokavirasto laatii lääkkeiden ja muiden eläinten käsittelyssä käytettävien aineiden sekä eläinlääkinnässä käytettävien laitteiden ja tarvikkeiden käytön ja luovutuksen valvonnan ohjaamiseksi ja yhteensovittamiseksi monivuotisen valtakunnallisen valvontasuunnitelman. Suunnitelma on osa valvonta-asetuksen 109 artiklassa tarkoitettua monivuotista kansallista valvontasuunnitelmaa. Suunnitelman on katettava myös lääkkeiden määräämisen valvonta sekä eläinlääkeasetuksen 123 artiklan mukainen valvonta. Suunnitelma on päivitettävä tarvittaessa ja sen tulee sisältää vähintään seuraavat tiedot:

- 1) valvonnan tavoitteet ja kattavuus osa-alueittain;
- 2) perusteet, joiden mukaan erityyppisten valvontakohteiden riskit arvioidaan ja kohteet sekä niiden valvontatiheys valitaan;
- 3) valvonnan sisällön ja menetelmien määrittely;
- 4) toimenpiteet epäiltäessä tai todettaessa säännösten vastaista toimintaa;
- 5) valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnissa käytettävät menetelmät.

Ruokavirasto toteuttaa suunnitelmaa valtakunnallisesti ja aluehallintovirastot kukin toimialueellaan. Ruokavirasto voi antaa suunnitelman toteuttamista koskevia yksittäisiä määräyksiä aluehallintovirastoille. (Laki eläinten lääkitsemisestä 387/2014 32 §, kuten muutettu lailla 16/2022)

EU:n eläinlääkeasetusta alettiin soveltaa yhdessä kansallisen lainsäädännön kanssa 28.1.2022 lähtien. Tämä lisäsi merkittävästi eläinlääkäreiden koulutustarvetta. Suuri osa kansallisista asetuksista on vielä muuttamatta, joten lainsäädännön siirtymävaihe jatkuu tois-
taiseksi.

Lääkitsemislain mukaisia valvontaviranomaisia ovat Ruokavirasto, aluehallintovirastot sekä kunnaneläinlääkärit aluehallintoviraston määräyksen mukaisesti eläinten pitopaikoissa.

Eläinten lääkitsemisen valvonnan on oltava suunnitelmallista ja perustuttava säännöllisesti päivitettävään valvontasuunnitelmaan, jonka Ruokavirasto laatii. Suunnitelma kattaa tilojen lääkekäytön ja lääkekirjanpidon valvonnan samoin kuin eläinlääkäreiden lääkkeiden määräämisen, luovuttamisen ja käytön valvonnan.

Valvottavien eläintuotantotilojen määrä asetetaan tasolle, joka mahdollistaa lääkitsemisen valvonnan kohdistamisen eläinlääkäreiden valvontaan. Tuotantotiloilla valvonnan tulee olla kattavinta nauta- ja sikatiloilla, ja näiden valvontatavoitteena koko maan tasolla on yhteensä 100 tilaa. Tämä sisältää otannat, eläinlääkäreiden valvontaan liittyvät tilavalvonnat, epäilyyn perustuvat valvonnat sekä jäämälöydöksiin perustuviin selvityksiin sisältyvät tilan lääkekäytön ja kirjanpidon valvonnat. Otantavalvonnat yhdistetään muuhun viralliseen valvontaan. Muita tuotantosuuntia valvotaan jatkossa vuorovuosin sen jälkeen, kun valvontaohjelma on saatu vakiinnutettua. Tuotantotilojen valvonnan painopisteet määritellään vuosittain Ruokaviraston valvontaohjeessa ja valvontamenettelyt kuvataan liitteen 3 monivuotisessa valvontaohjelmassa.

Eläinlääkäreiden valvonnan kattavuuden tavoitteena on 4–5 %. Se sisältää sekä epäilyvalvonnan että otantaan perustuvan valvonnan. Epäilyvalvontaan kuuluvat kanteluiden ja ilmiantojen sekä tuotantotilojen tarkastuksilla todettujen eläinlääkäristä johtuvien epäkohtien perusteella tehtävät valvonnat. Samoin lääkitsemislain 51 § 2 momentin mukaiset valtakunnallisilta terveydenhuolto-ohjelmilta tulevat ilmoitukset ovat osa epäilyvalvontaa. Näiden lisäksi

kaikkien aluehallintovirastojen alueilla tehdään otantavalvontaa, joka painottuu riskikohteisiin.

Ruokavirasto toteuttaa suunnitelmaa valtakunnallisesti ja aluehallintovirastot kukin toimialueellaan. Ruokavirasto voi antaa suunnitelman toteuttamista koskevia yksittäisiä määräyksiä aluehallintovirastoille.

Aluehallintovirasto suunnittelee vuosittaisen valvonnan siten, että aluehallintovirastolle asetettu valvontatavoite täyttyy ja kuvaa sen valvontasuunnitelmassaan.

Eläinten lääkitsemisen valvonnan monivuotinen valvontasuunnitelma on liitteessä 3.

11 SISÄMARKKINAKAUPPA, VIENTI JA TUONTI

11.1 Sisämarkkinakauppa

Elävien eläinten ja niistä saatavien sukusolutuotteiden sisämarkkinakaupan ehdoista ja valvonnasta säädetään sellaisenaan sovellettavassa EU:n eläinterveysäännöstössä 2016/429 ja sen nojalla annetuissa delegoiduissa asetuksissa ja täytäntöönpanoasetuksissa sekä EU:n valvonta-asetuksessa 2017/625. Eri viranomaistahojen tehtävistä ja toimivallasta sisämarkkinakaupassa säädetään puolestaan kansallisessa eläintautilaissa 76/2021. Aluehallintovirastot hyväksyvät eläintautilain 39§ nojalla alueensa sisämarkkinakauppaan hyväksytyt laitokset (mm. keinosiemennystoimijat ja siipikarjan vientilaitokset). Hyväksynnän ehtojen toteutumisen valvonnasta vastaa kunnaneläinlääkäri (Eläintautilaki 69§).

Toimijoiden, jotka siirtävät jäsenvaltiosta toiseen tiettyjä eläinlajeja tai tuotteita on haettava Ruokaviraston suostumusta (Eläintautilaki 49 §) Ruokavirastosta.

Ruokavirasto ilmoittaa suostumuksista aluehallintovirastoon ja aluehallintovirasto ilmoittaa kunnaneläinlääkärille tai muulle valvovalle virkaeläinlääkärille. Toimijalle tai viranomaiselle lähetettävä ohjeistus on viranomaisten käytössä Ruokaviraston internetsivuilla. Jos ohjeistus on laadittu yksittäistä toimijaa varten, siinä tapauksessa se lähetetään tiedoksi myös toimijan alueen aluehallintovirastolle. Avin on hyvä seurata oman alueen toimijoita siirtotapahtumissa. Seuranta voi tehdä esim. TRACES-järjestelmästä.

Elävien eläinten ja niistä saatavien sukusolutuotteiden siirtoehtojen ohjeistusta päivitetään eläinterveysäännöstön mukaiseksi Ruokaviraston internetsivuilla. Sisämarkkinakaupan vaatimukset, kuten se, vaaditaanko suostumusta, perustuvat eläinlääkintö- ja EU-lainsäädäntöön. Pikanttiin lisätään virkaeläinlääkärille tarkoitettua ohjeistusta tai valvontamateriaalia. Epäselvissä tapauksissa tulee kääntyä läänineläinlääkäriin tai Ruokaviraston puoleen. Saapunutta erää ei saa tarkastuksessa hyväksyä eikä lähetettävälle erälle myöntää terveystodistusta, jollei kunnaneläinlääkäri ole täysin varma ehtojen täyttymisestä.

Aluehallintovirastojen läänineläinlääkärien tulee syöttää TRACES-järjestelmään alueensa sisämarkkinakauppaan hyväksytyjen toimijoiden tiedot sekä rekisteröidyt eläinten kuljettajat, jos eläimiä kuljetetaan Suomesta toiseen Euroopan unionin jäsenmaahan. Lisäksi aluehallintovirastot varmentavat alueensa sisämarkkinatoimijat ja hallinnoivat alueensa virkaeläinlääkärien TRACES- käyttäjätilejä (käyttäjien varmennus).

Sisämarkkinatuonti

Aluehallintovirasto ja kunnaneläinlääkäri seuraavat saapuvia eriä TRACES-järjestelmästä ja saapuneet erät tarkastetaan tarvittaessa. Suomeen saapuneet siat sekä kameli- ja hirvieläimet tarkastetaan Ruokaviraston ohjeiden mukaisesti 2-5 päivän sisällä saapumisesta. Kaikista kameli- ja hirvieläineristä otetaan verinäytteet seurantatutkimuksia varten kuten myös riskimaista siirretyistä naudoista, vuohista ja lampaista. Sikojen osalta verinäytteet otetaan kaikista muista paitsi teuraaksi siirrettävistä sikaeristä. Muiden erien osalta suositellaan tarkastamaan uusien toimijoiden osalta ensimmäinen saapunut erä ja seuraavien tarkastusten tarve arvioidaan ensimmäisen tarkastuksen perusteella. Kunkin toimijan osalta tulisi tarkastaa vähintään yksi saapunut erä vuodessa. Kunnaneläinlääkäri seuraa saapuvia eriä TRACES-

järjestelmässä ja tekee saapuneiden erien tarkastuksia ilman aluehallintoviraston kehotusta. Virkaeläinlääkärin on aina ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos epäilee alueellaan olevan laittomasti tuotuja eriä.

Niiden aluehallintovirastojen, joiden alue rajoittuu sisämarkkinarajoihin, tulee huolehtia siitä, että lemmikkieläinasetuksessa säädettyä maahan saapuvien lemmikkieläinten valvontaa tehdään. Tarkastustiheyttä voidaan arvioida aluehallintovirastoissa, mutta lemmikkieläimiä suositellaan tarkastamaan vuosittain.

Suomeen saapuvien erien mukana tulee seurata lähtömaassa virkaeläinlääkärin myöntämä TRACES-järjestelmässä laadittu terveystodistus ja muut tarvittavat asiakirjat. Toimijan velvollisuutena on tarkastaa kaikki vastaanottamansa erät. Jos määräpaikka on päivittäin virkaeläinlääkärin valvonnassa, siirtotarkastuksen tekee valvova virkaeläinlääkäri. Jos vastaanotetuissa eläimissä on havaittavissa eläintaudin oireita tai asiakirjoissa ilmenee puutteita, on toimija velvollinen ilmoittamaan asiasta virkaeläinlääkärille (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/429 ns. ”eläinterveysäännöstö”, Komission delegeoitu asetus 2020/688, Komission delegeoitu asetus 2020/990). Virkaeläinlääkäri voi tehdä saapuville erille tarkastuksia ja ottaa näytteitä (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/625 artiklat 9-15, Eläintautilaki 76/2021 23 ja 75 §).

Toimija voi lisäksi oma-aloitteisesti pyytää eläinlääkärinä tarkastamaan saapuvat erät (esim. ETT:n vaatimukset).

Havaituista puutteista tiedotetaan kaikille aluehallintovirastoille valvonnan kohdistamiseksi sellaisiin eriin, joiden kohdalla puutteita on havaittu. Kunkin aluehallintoviraston alueella otetaan siirtotapauksissa huomioon esim. toimijana olevan tilan koko sekä saapuvien ja tilalla jo olevien eläinten laji ja määrä. Tarkastuksia kohdennetaan riskiperusteisesti erityisesti tuotantoeläineriin, jotka saapuvat alueelta, jossa eläintautitilanne on heikempi kuin Suomessa sekä tilanteisiin, joissa epäillään, että toimija ei noudata lainsäädännön vaatimuksia. Yhtenä riskitekijänä voi nähdä ETT:n vaatimuksien sivuuttamisen.

Virkaeläinlääkäri raportoi sisämarkkinatuontierille tekemänsä tarkastukset TRACES-järjestelmään täyttämällä terveystodistuksen valvonta- eli III-osion. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/625 artiklat 9-15, Eläintautilaki 76/2021 75§).

Toimija voi halutessaan täyttää vastaanottamilleen erille saapumisilmoituksen TRACES-järjestelmässä. Silloin kun sisämarkkinatuonnin terveystodistus on laadittu TRACESissa, niin erän tarkastus raportoidaan täyttämällä valvontaosio TRACES-järjestelmään. Valvontaosioon kirjataan tieto siitä, täyttääkö saapunut erä lainsäädännön eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevat vaatimukset. Jos erä ei ole hyväksyttävissä, niin silloin kirjataan erikseen tieto havaituista puutteista, esimerkiksi, jos terveystodistuksessa on virheitä sekä mahdolliset tehdyt toimenpiteet. Valvontaosio täytetään, vaikka puutteita ei olisikaan ja siinäkin tapauksessa, että erälle on tehty pelkkä asiakirjatarkastus. Jos määräpaikka on päivittäin virkaeläinlääkärin valvonnassa (esim. teurastamo) tai kyseessä on eläville eläimille rajatarkastusasemalla tehtävä poistumistarkastus EU:n ulkopuoliseen maahan, valvontaosio täytetään TRACES-järjestelmään kaikista eristä. Tarkastuksessa varmistetaan huolellisesti, että erä, sen tunnistusmerkinnät ja asiakirjat täyttävät niitä koskevat vaatimukset. Muun valvonnan yhteydessä on hyvä tarkastaa, että toimija ylläpitää Eläinterveysäännöstön (asetus 2016/429) artikla 102 mukaista siirtoluetteloa.

Aluehallintoviraston laittomista tuonneista tekemät hallintopäätökset ilmoitetaan Ruokavirastoon. Jos laittomia eriä halutaan palauttaa alkuperämaahan, se edellyttää lupaa kyseisen jäsenvaltion viranomaisilta (Eläintautilaki 76/2021 93 §). Annettujen määräysten toteutuminen seurataan aina, esim. varmistamalla, että eläimet on palautettu alkuperämaahan tai että ne on lopetettu. Seuranta tapahtuu pyytämällä esim. virka-apua Tullilta ja tekemällä yhteistyötä alkuperämaan viranomaisten kanssa. Aluehallintovirasto huolehtii virkaeläinlääkäreiden ja toimijoiden riittävästä TRACES-neuvonnasta sekä virkaeläinlääkäreiden ja mahdollisuuksien mukaan myös toimijoiden TRACES-koulutuksesta.

Jos kunnaneläinlääkärillä ei ole mahdollisuutta itse käyttää TRACES-järjestelmää, hän voi pyytää läänineläinlääkärinä viemään tarkastuksen tuloksen järjestelmään puolestaan. Kunnaneläinlääkäreiden tulee käyttää TRACES-järjestelmää oman alueen tapahtumien seuraamiseen. Vastuu alueen TRACES-todistusten seuraamisesta on sekä aluehallintovirastolla että kunnaneläinlääkärillä.

Aluehallintovirasto suunnittelee menettelytavat ja valmiudet tilanteissa, joissa saapuva erä ei täytä siirron ehtoja. Aluehallintovirasto suunnittelee alueellensa saapuvien yksittäisten erien terveystodistuksien sekä niistä tehtävien tarkastuksien seurannan TRACES-järjestelmässä.

Kunta suunnittelee menettelytavat ja valmiudet tilanteissa, joissa saapuva erä ei täytä siirron ehtoja.

Sisämarkkinavienti

Sisämarkkinaviennissä toimijan on pyydettävä valvovalta kunnaneläinlääkäriltä lähetettävien erien tarkastamista (poikkeuksena erät, joiden sisämarkkinavientiin liittyvät tarkastukset ja asiakirjat voi tehdä myös toimija tai muu kuin virkaeläinlääkäri). Kaikille eläimille, kuten hyönteisille, matelijoille ja jyräjyöille ei ole eläintautiehtoja (muualta lainsäädännöstä voi tulla ehtoja: CITES, vieraslajit, metsästys- ja kalastuslaki).

Kunnaneläinlääkäri tarkastaa lähetysten ennen vientiä ja laatii tarkastuksen perusteella kyseisen eläinlajin ja tuotteen tiedot sisältävän terveystodistuksen TRACES-järjestelmässä (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/429 ns. ”eläinterveysäännöstö”, Komission delegoitu asetus 2020/688, Komission delegoitu asetus 2020/990, Eläintautilaki 76/2021 44§).

Jos viedään eläviä eläimiä toisen jäsenvaltion kautta EU:n ulkopuolelle, tulee tehdä myös sisämarkkinatodistus TRACESiin. Joissain tapauksissa sekä kolmasmaavienti- että sisämarkkinatodistus tehdään TRACESissa ja silloin samoilla tiedoilla voi tehdä molemmat todistukset.

Pääsääntöisesti terveystodistuksen I-osan täyttäminen on toimijan tehtävä, kunnaneläinlääkäri kuitenkin tarkastaa ja tarvittaessa korjaa toimijan laatiman I-osan. Terveystodistuksen I-osan täyttäminen II-osan lisäksi voi poikkeustapauksissa jäädä tarkastavan kunnaneläinlääkärin tehtäväksi, jos toimija esimerkiksi ei ole rekisteröitynyt TRACES-järjestelmään. Toimija on velvollinen antamaan tarvittavat tiedot eläinlääkärille ja vastaa antamistaan tiedoista. Toimenpiteet tehdään toimijan kustannuksella. Kiiretapauksissa todistuksen voi viedä TRACES-järjestelmään myös toinen virkaeläinlääkäri. Tarkastanut kunnaneläinlääkäri kuitenkin leimaa ja allekirjoittaa lähetystä seuraavan todistuksen. Muun valvonnan yhteydessä on hyvä tarkastaa, että toimija ylläpitää Eläinterveysäännöstön (asetus 2016/429) artikla 102 mukaisesti siirtoluetteloa.

Rekisteröity hevonen ei tietyin ehdoin tarvitse terveystodistusta ja eläinlääkärintarkastusta kilpamatkoilla Pohjoismaissa. Kuitenkin ennen siirtymistä toimijalla on velvoite laatia siirrostä kaupallinen DOCOM-asiakirja TRACES-järjestelmään.

Virkaeläinlääkärit seuraavat mahdollista eristä vastaanottajamaassa saatavaa palautetta ja reagoivat siihen. Esim. terveystodistuksen valvonta eli III-osion täyttö TRACES-järjestelmän kautta.

11.2 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Suomesta voidaan viedä EU:n ulkopuolelle vain sellaisia eläviä eläimiä tai eläinperäisiä tuotteita, joiden alkuperästä voidaan riittävällä tavalla varmistua. Elävien eläinten ja tuotteiden on oltava siten merkittyjä, että ne voidaan tunnistaa. Jos viennille EU:n ulkopuolelle on EU-lainsäädännössä asetettu eläintautien vastustamiseen liittyviä vaatimuksia, on täytettävä nämä vaatimukset. Elävien eläinten ja eläinperäisten tuotteiden viejiltä edellytetään rekisteröitymistä Ruokaviraston ylläpitämään viejärekisteriin (Eläintautilaki 76/2021 52 § ja 53 §).

Toimija vastaa edellä mainittujen vaatimusten täyttymisestä sekä kohdemaan asettamien tuontivaatimusten selvittämisestä ja täyttymisestä. Jos vientierä kuljetetaan kohdemaahan muun kuin EU-jäsenvaltion kautta, toimija vastaa myös kauttakulkua koskevien vaatimusten selvittämisestä ja täyttymisestä (Eläintautilaki 76/2021 52 §).

Myös eläinten kuljettamista koskevia säännöksiä on noudatettava.

Virallisia eläinterveystodistuksia voivat vientiin myöntää ainoastaan kunnaneläinlääkärit, Ruokaviraston tarkastuseläinlääkärit ja poroteurastamoja valvovat aluehallintoviraston tarkastuseläinlääkärit. (Eläintautilaki 76/2021 9 luku, 54 §, 67 § ja 68 § sekä MMMa 331/2021).

Vietäessä EU:n ulkopuolisiin maihin eläimiä tai eläinperäisiä tuotteita, kohdemaat edellyttävät useimmissa tapauksissa, että vietävän erän mukana seuraa virallinen alkuperämaassa myönnetty kohdemaan hyväksymä eläinterveystodistus. Viejän velvollisuus on selvittää kohdemaan asettamat tuonnin edellytykset.

Vain kunnaneläinlääkärit, Ruokaviraston tarkastuseläinlääkärit ja poroteurastamoja valvovat aluehallintoviraston tarkastuseläinlääkärit voivat myöntää virallisia eläinterveystodistuksia eläimille ja eläinperäisille tuotteille. Euraasian talousliiton-viennissä edellytetään lisäksi, että todistuksia myöntävät virkaeläinlääkärit ovat osallistuneet Ruokaviraston järjestämiin vientikoulutuksiin.

Eläinterveystodistuksen myöntävällä viranomaisella tulee olla mahdollisuus suorittaa vientierän tarkastus ennen kuin vientierä poistuu tämän valvonnasta (MMM 331/2021). Joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta viranomaisen on myös varmistettava, että viejä on rekisteröitynyt kyseisen eläinlajin tai tuotteen viejäksi Ruokaviraston ylläpitämään viejärekisteriin joko pyytämällä viejältä nähtäväksi tosine tämän rekisteriin jättämästä ilmoituksesta tai tarkastamalla viejärekisteriin ilmoitetut tiedot eCert-järjestelmästä.

Jos vietävien elävien eläinten tai tuotteiden viennistä on sovittu kohdemaan ja Suomen tai EU:n välillä, viennissä on noudatettava tätä sopimusta ja viennissä on käytettävä

eläinterveystodistusta, joka sisältää sovitut tiedot ja viennin ehdot. Sopimukseen perustuvat todistusmallit ovat nähtävissä Ruokaviraston internetsivuilla.

Jos vietävälle tuotteelle tai eläimelle on EU:n ja kohdemaan sopima todistusmalli EU:n TRACES -järjestelmästä, vientitodistus on laadittava ja myönnettävä TRACES-järjestelmässä. Vietäessä eläviä eläimiä toisen jäsenvaltion kautta EU:n ulkopuolelle, tulee tehdä myös sisämarkkinatodistus TRACESiin. Joissakin tapauksissa sekä kolmasmaavienti- että sisämarkkinatodistus tehdään TRACESissa ja silloin samoilla tiedoilla voi tehdä molemmat todistukset.

Suomen ja kohdemaiden kahdenvälisesti sopimat viralliset todistusmallit ovat joko Ruokaviraston hallinnoimassa eCert-järjestelmässä tai Ruokavirastosta tilattavina turvapaperille painettuina todistus pohjina. Eläinterveystodistuksen myöntämiseen on käytettävä Ruokaviraston hallinnoimaa eCert-järjestelmää, jos vientierän kohdemaan kanssa on sovittu järjestelmään luodun mallin käyttämisestä. Turvapaperille painettuja virallisia todistus pohjia voivat tilata Ruokavirastosta vain kunnaneläinlääkärit, Ruokaviraston tarkastuseläinlääkärit ja poroteurastamoja valvovat aluehallintoviraston tarkastuseläinlääkärit. Tilaukset tehdään Pikantti-ekstranetin kautta. Virkaeläinlääkäriin on pidettävä kirjaa myöntämistään ja mitätöimistään eläinterveystodistuksista 5 vuotta.

Jos virallisesti sovittua todistusta ei ole, viejä voi esimerkiksi yhdessä maahantuojansa kanssa hyväksyttää oman todistusehdotuksen kohdemaan viranomaisilla tai vientiä varten on laadittava kohdemaakohtainen räätälöity todistus. Viejä voi tilata todistusmallin laadintatyön Ruokaviraston vientijaostolta.

11.3 Tuonti EU:n ulkopuolelta ja Komission asetuksen 2017/625 luvun V jakson II mukainen valvonta

Ruokavirasto

Ruokavirasto suunnittelee, ohjaa ja kehittää virallista valvontaa valvonta-asetuksen (Komission asetus 2017/625), lemmikkieläinasetuksen (Komission asetus 2013/576) ja lain eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta 1277/2019 soveltamisalalla.

Ruokavirasto vastaa valvonta-asetuksessa ja lemmikkieläinasetuksessa jäsenvaltiolle ja toimivaltaiselle viranomaiselle säädettyistä unioniin tuotavien eläinten ja tavaroiden virallista valvontaa koskevista tehtävistä, ellei niitä ole säädetty Tullin tehtäväksi.

Tulli

Tulli vastaa:

- eläinten ja tavaroiden virallisesta valvonnasta saapumispaikoilla;
- rajatarkastuksen vaativien erien ohjaamisesta rajatarkastusasemalle sekä kirjan pitämisestä suoritettujen tarkastusten kokonaismäärästä ja näissä tarkastuksissa ilmenneistä vaatimustenvastaisuuksista ja tiedottamisesta yhdessä Ruokaviraston kanssa
- ennalta ilmoittamattomien eläinperäisten tuotteiden valvonnasta, kun on syytä uskoa, että lähetykseen sisältyy kyseisiä eläinten tai tavaroiden luokkia.
- rajatarkastusasemalla suoritettavasta virallisesta valvonnasta vapautettujen eläinten ja eläinperäisten tuotteiden valvonnasta lukuun ottamatta niiden tuonnin edellytyksenä olevien ennakkolupien myöntämistä;

- kauttakuljetuksena siirrettävien eläinperäisten tuotteiden, sukusolujen ja alkioiden, eläimistä saatavien sivutuotteiden, heinän ja olkien sekä yhdistelmätuotteiden poistumistarkastuksista, kun tavarat viedään pois EU:n alueelta.

Paikalliset viranomaiset

Kunnaneläinlääkäri antaa Tullille tarvittaessa virka-apua lemmikkieläinten viralliseen valvontaan liittyvissä tehtävissä.

Määränpäänä olevaa laitosta tai tilaa valvova viranomainen on määränpäänä olevan laitoksen toimivaltainen viranomainen sellaisten eläinten tai tavaroiden osalta, joiden kuljetusta ja saapumista on seurattava (monitoroidut lähetykset) rajatarkastusasemalta Euroopan unionissa sijaitsevaan laitokseen.

Jos on aihetta epäillä, että valvonta-asetuksessa tarkoitettu eläin tai tavara on tuotu maahan ilman että tuonnille asetettuja vaatimuksia on noudatettu, kunnaneläinlääkäri antaa tarvittaessa virka-apua Ruokavirastolle ja Tullille suorittamalla eläinten tai tavaroiden tarkastuksen, avustamalla tarkastuksen suorittamisessa tai suorittamalla eläimiin tai tavaroihin kohdistettävien toimenpiteiden täytäntöönpanoon liittyviä tehtäviä. (Laki eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta 1277/2019, 5 §)

Ruokavirasto

EU:n ulkopuolisista kolmansista maista kaupallisesti tuotavat elävät eläimet ja eläinperäiset tuotteet saapuvat Suomeen aina rajatarkastusaseman kautta ja rajatarkastuksesta tuojalle jää todisteeksi yleinen terveyttä koskeva tuloasiakirja eli CHED-todistus.

Ruokavirasto tekee maa- ja metsätalousministeriölle esityksen rajatarkastusasemien, muiden valvontapisteiden ja lopullisten määräpaikkojen nimeämisestä sekä nimeämisen keskeyttämisestä tai peruuttamisesta, jollei sitä ole säädetty Tullin tehtäväksi. (Laki eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta 1277/2019, 5 §)

Virasto vastaa koordinaatiosta, yhteistyötä ja yhteydenpitoa komission ja muiden jäsenvaltioiden kanssa virallisen valvonnan sekä muiden virallisten toimien osalta elintarvikkeita, eläinten terveyttä ja rehuja koskevalla alalla.

Ruokavirasto tekee mahdolliset hallintopäätökset lain eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta perusteella tilanteessa, jossa eläin on tullut Tullin ja/tai rajatarkastuksen ohi laittomasti Suomeen Euroopan unionin ulkopuolisesta maasta. Usein puutteet todetaan esim. eläinlääkärin vastaanotolla ja yleensä eläimen asiakirjojen tai tunnistuksen ei todeta täyttävän lemmikkiasetuksen (EU 576/2013) ja tuontitapauksissa lisäksi Euroopan Parlamentin Ja Neuvoston Asetuksen (EU) 2016/429 sekä sen nojalla säädettyjen asetusten asettamia vaatimuksia. Kunnaneläinlääkärin tulee epäillessä laitonta tuontia tehdä lemmikille eläintautilain 75 § mukainen tarkastus käyttäen Ruokaviraston lomaketta ja noudattaen aluehallintoviraston ohjeita laskutuksesta.

Ruokavirasto voi antaa Tullille virka-apua erityisissä viralliseen valvontaan liittyvissä tehtävissä.

Ruokavirasto myöntää EU:n ulkopuolelta tuleville tutkimusnäytteille ja diagnostisille näytteille tuontilupia, jotka toimitetaan tiedoksi toimijaa valvovalle kunnaneläinlääkärille. Näytteet ovat vapautettuja rajatarkastusasemalla tapahtuvasta virallisesta valvonnasta, mutta

toimituksesta suoraan määränpäähän on varmistuttava. Toimijan, joka käyttää sivutuotteita tai niistä johdettuja tuotteita tutkimustarkoituksiin tulee rekisteröityä Ruokavirastoon ja toimijan tulee ilmoittaa jokaisen erän saapumisesta valvovalle kunnaneläinlääkärille. Ruokavirasto voi tarvittaessa pyytää toimijalta luetteloa vastaanottamistaan eristä.

Tulli

Tulli tekee maa- ja metsätalousministeriölle esityksen matkustajien maahantulopaikkojen nimeämisestä sekä nimeämisen keskeyttämisestä tai peruuttamisesta. (Laki eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta 1277/2019, 5 §). Lemmikkieläinten maahantulo kolmansista maista on sallittua vain siihen osoitettujen maahantulopaikkojen kautta.

Ruokavirasto tai Tulli voivat määrätä eläinten tai tavaroiden lähetyksen tuonnista vastaavan toimijan maksamaan vähintään 300 euron ja enintään 5 000 euron tuontivalvonnan seuraamusmaksun, jos toimija toimii säännösten vastaisesti, kuten lain eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta 15 §:ssä kuvaillaan.

Paikalliset viranomaiset

Kunnaneläinlääkäri suorittaa saamansa tiedon perusteella tarvittavat toimenpiteet, kuten monitoroitujen lähetyksen kuittauksen TRACES-järjestelmään 15 päivän sisällä tuotteen saapumisesta. Tarvittaessa tulevat kyseeseen erän tarkastus määräpaikassa, eristys, näytteenotto tai muut lainsäädännön vaatimukset eläintautien leviämisen estämiseksi. Kunnan elintarvikevalvontaviranomainen on toimivaltainen valvontaviranomainen yhteisen kalastuspolitiikan seuraamusjärjestelmästä ja valvonnasta annetun lain (1188/2014) 68 a §:ssä tarkoitetuissa kalansaaliiden purkamispaikoissa. Kunnaneläinlääkäri vastaanottaa myös toimijoiden ilmoitukset toimijoiden luokan 1 sivutuotteiden käytöstä (esim. tutkimuksessa).

Aluehallintovirasto neuvoo TRACES-ilmoitusten käsittelyssä ja toimenpiteissä ilmoitusten johdosta. Lisäksi aluehallintovirastossa suunnitellaan menettelytavat sellaisten tuontierien suhteen, joissa on syytä epäillä eläintautiriskiä, tai jos epäillään, että erä on tuotu maahan laittomasti.

Kunta käsittelee TRACES-ilmoitukset ja suorittaa paikallistason toimenpiteet ilmoitusten johdosta, kun se saa TRACES-järjestelmästä tai sähköpostitse tiedon, että paikkakunnalle saapuu kolmansista maista eläin- tai tuote-eriä tai tutkimus- tai diagnostisia näytteitä. Kunta suorittaa paikallistason toimenpiteet niissä tapauksissa, joissa on syytä epäillä eläintautiriskiä tai jos epäillään, että eläin- tai tuote-erä on tuotu maahan laittomasti.

12 ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA

Eläinten hyvinvoinnista annettua lakia (693/2023) on sovellettu 1.1.2024 alkaen. Samalla kumoutui aiempi eläinsuojelulaki (247/1996) ja eläinsuojeluasetus (396/1996). Kumotun lain nojalla annetut valtioneuvoston ja maa- ja metsätalousministeriön asetukset ovat voimassa toistaiseksi. Hyvinvointilain nojalla on annettu ja annetaan lain säännöksiä tarkentavia asetuksia, joiden sisältö ei EHO:n päivityksen ajankohtana ollut vielä kaikilta osin tiedossa. Eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä on säädetty lain lisäksi EU:n lopetusasetuksessa. Eläinten suojelusta kuljetuksissa on säädetty kansallisessa eläinkuljetuslaissa ja MMM:n asetuksessa sekä EU:n eläinkuljetusasetuksessa.

Voimassa olevan eläinten hyvinvointia koskevan lainsäädännön noudattamista valvotaan eläinsuojelutarkastuksissa. Jos tarkastuksessa havaitaan, että hyvinvoinnista annettuja säädöksiä on rikottu, valvontaviranomainen ryhtyy lainsäädännön edellyttämiin pakkokeinoihin. (Laki eläinten hyvinvoinnista 693/2023 (EhL) 12 luku; Laki eläinten kuljetuksesta 1429/2006 (EkL) 8 luku)

Jos valvontaviranomaisella on syytä epäillä, että eläinten hyvinvointisäädöksiä on rikottu ja kun hän tekee hallintopäätöksen, hän on velvollinen tekemään asiasta ilmoituksen poliisille. (EhL 91 §)

Kunnaneläinlääkäri ja kunnan terveydensuojelun valvontaa hoitava viranhaltija valvovat eläinten hyvinvointisäädösten noudattamista kunnan alueella. Poliisi valvoo eläinten hyvinvointisäädösten noudattamista toimialueellaan. Valvontaviranomaisia ovat lisäksi Ruokavirasto teurastamoissa sekä rajatarkastusasemilla ja poistumispaikoilla, Lapin aluehallintovirasto poroteurastamoissa ja Tulli, kun eläimiä kuljetetaan Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tai Suomesta muuhun kuin jäsenvaltioon. Läänineläinlääkärit tekevät otantaan perustuvat eläinsuojelutarkastukset ja ehdollisuuden valvonnan eläinten hyvinvoinnin tarkastukset sekä osallistuvat tarvittaessa hankalien eläinsuojelutapausten hoitoon alueellaan. Aluehallintovirasto voi käyttää luvanvaraisen toiminnan valvonnassa apunaan kunnaneläinlääkäreitä. Eläinten hyvinvointia kuljetusten aikana valvovat kunnaneläinlääkäri, poliisi ja aluehallintovirasto sekä Tulli ja Ruokavirasto omilla toimialueillaan.

Aluehallintovirasto varmistaa, että eläinten hyvinvointisäädösten vastaista menettelyä havaittaessa ryhdytään tarvittaviin pakkokeinoihin. Aluehallintovirasto seuraa, että eläinten hyvinvointisäädösten rikkomisesta ilmoitetaan poliisille. Aluehallintovirasto varautuu eläinten hyvinvointilain 103 §:n mukaisen uhkasakkomenettelyn hoitoon sekä 101 § mukaiseen luvan peruuttamiseen tai muuttamiseen ja 102 § mukaiseen ilmoitusta edellyttävän toiminnan kieltämiseen tarvittaessa. Aluehallintovirasto suunnittelee kuinka ja millaisissa tapauksissa tehdään vaikeiden eläinsuojelutapausten siirto kunnalta aluehallintoviraston hoidettavaksi.

Kunta varmistaa, että eläinten hyvinvointisäädösten vastaista menettelyä havaittaessa ryhdytään tarvittaviin pakkokeinoihin. Annettujen määräysten ja valvontojen loppuunsaattaminen pitää varmistaa sekä huolehtia eläinten hyvinvointisäädösten rikkomisen ilmoittamisesta poliisille.

Aluehallintovirasto suunnittelee eläinten hyvinvoinnin valvonnan toimeenpanon ja ohjauksen.

Kunta suunnittelee eläinten hyvinvointivalvonnan ottaen huomioon aluehallintoviraston suunnitelman ja ohjauksen. Erikseen on suunniteltava, kuinka varmistetaan eläinten hyvinvointi lain 97 ja 98 §:n mukaisissa kiiretoimenpiteissä mm. selvittämällä yhteistyötahot ta-pausten hoitamiseksi.

12.1 Epäilyyn perustuva eläinten hyvinvoinnin tarkastus

Epäiltäessä, että eläintä hoidetaan, kohdellaan tai käytetään eläinten hyvinvointilain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai lopetusasetuksen vastaisella tavalla, valvontaviranomaisella on oikeus tehdä tarkastus. Tarkastuksen tekijällä on oikeus päästä tiloihin, joita tarkastuksen tekeminen edellyttää, ja ottaa maksutta valvontaa varten tarvittavia näytteitä sekä tallentaa ääntä ja kuvaa. Hänellä on oikeus tarkastaa eläin, eläimen pitopaikka ja muut eläintenpitoon liittyvät tilat, eläintä varten tarkoitettu ravinto, juotava, varusteet ja välineet sekä eläintenpitoon liittyvät tiedot ja asiakirjat sekä muut valvonnan kannalta merkittävät seikat. (EhL 78 §)

Epäilyyn perustuvien eläinten hyvinvoinnin tarkastusten määrä on lisääntynyt viime vuosina ja tarkastuksia tehdään vuosittain yli 6000 kpl. Epäilyyn perustuvan eläinten hyvinvoinnin tarkastuksen tekee useimmiten kunnan virkaeläinlääkäri. Vaikeimpien eläinsuojelutehtävien osalta kunnan virkaeläinlääkäri voi kuitenkin pyytää tarkastuksen ja päätöksen tekemistä yhteistyössä aluehallintoviraston läänineläinlääkäriin kanssa tai pyytää tehtävän siirtämistä kunnan virkaeläinlääkäriltä aluehallintovirastolle. Kunnan virkaeläinlääkäri voi pyytää tapauksen hoitamiseen apua aluehallintoviraston läänineläinlääkäriltä esimerkiksi tilanteessa, jossa tarkastuskohteessa on useita eläimiä, joiden osalta on tarve ryhtyä eläinten hyvinvointilain 97 §:n mukaisiin välittömiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Kunnan virkaeläinlääkäri voi pyytää tapauksen siirtoa aluehallintovirastolle esimerkiksi tilanteessa, jossa toimija ei ole noudattanut hänelle toistuvasti annettuja kieltoja tai määräyksiä, ja kieltoa tai määräystä on tarvetta tehostaa uhkasakolla tai teettämisuhalla.

Aluehallintovirasto suunnittelee millä kriteereillä vaikeat eläinsuojelutapaukset siirretään kunnista aluehallintovirastolle. Vaikeimpien eläinsuojelutehtävien hoitoon ottamisen kriteerien pitää olla aluehallintovirastoilla yhteneväiset.

12.2 Tiloilla tehtävät otantaan perustuvat eläinten hyvinvoinnin tarkastukset

Ruokavirasto voi määrätä aluehallintoviraston tekemään tarkastuksen tai tarkastuksia eläinten hyvinvointisäädösten noudattamisen valvomiseksi taikka Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen velvoitteiden täyttämiseksi tai Euroopan unionin lainsäädännön niin edellyttäessä. Aluehallintovirasto voi päättää vastaavista tarkastuksista myös omassa valvonnassaan tai määrätä virkaeläinlääkäriin tekemään tarkastuksia. (EhL 78 §)

Eläinten hyvinvointia koskevien direktiivien ja asetusten noudattamisen valvomiseksi eläintenpitoyksiköihin tehdään edustava määrä otantaan perustuvia eläinten hyvinvoinnin tarkastuksia. Tarkastusten piiriin kuuluvat nauta-, sika-, lammas- ja vuohitilat sekä anka-, hanhi- ja broileritilat. Lisäksi tarkastetaan munivien kanojen pitoyksiköitä sekä turkistiloja. Vuosittain tarkastetaan yhteensä vajaat 450 tilaa. Valvontoja painotetaan vuosittain eri eläinlajeihin, jolloin painotetun eläinlajin tiloja valvotaan kyseisenä vuonna aiempaa enemmän. Osa tarkastettavista tiloista valitaan satunnaisotannalla rekistereistä, osa valitaan riskiin perustuen. Aluehallintovirastojen läänineläinlääkärit tekevät tarkastukset. Aluehallintoviraston on

kirjattava tehdyt tarkastukset ja hallintopäätökset tietojärjestelmään tarkastusvuotta seuraavan tammikuun loppuun mennessä.

Aluehallintovirasto suunnittelee otantaan perustuvien eläinten hyvinvointitarkastusten toteuttamisen siten, että aluehallintovirastolle asetettu valvontavelvoite täyttyy.

12.3 Luvan- ja ilmoituksenvaraisen toiminnan valvonta

Tarkastuksia voidaan tehdä myös sellaisiin paikkoihin tai toimintaan, joka edellyttää eläinten hyvinvointilaissa tarkoitetun luvan hakemista aluehallintovirastolta tai ilmoituksen tekemistä aluehallintovirastolle. Tällaisia paikkoja ovat esimerkiksi sirkukset, eläintarhat ja -näyttelyt, kotieläinpihat, eläinkaupat, pieneläinholot, suuret kennelit sekä ravi- ja ratsastustallit, riis-taeläintarhat, luonnonvaraisten eläinlajien tuotantotarhat, avuttomassa tilassa olevien luonnonvaraisten eläinten hoitotoimintaa harjoittavat paikat sekä paikat, joissa harjoitetaan eläinten lopetustoimintaa. Tarkastuksia saadaan tehdä myös eläinkilpailuihin ja -näyttelyihin ja muihin vastaaviin tilaisuuksiin. (EhL 78 §)

Aluehallintovirastot myöntävät teurastukseen tai turkiseläinten lopetukseen liittyviä toimia suorittaville henkilöille lopetusasetuksen (Neuvoston asetusta (EY) N:o 1099/2009 eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä) 21 artiklan mukaisen kelpoisuustodistuksen sekä peruuttavat kelpoisuustodistuksen tarvittaessa määrääjäksi tai kokonaan. (EhL 72 §).

Luvan- ja ilmoituksenvaraista toimintaa on valvottava säännöllisesti. Tavoitteena on tarkastaa toiminta vuosittain. Tavoitteesta voidaan poiketa, mikäli luvan- ja ilmoituksenvaraisen toiminnan valvonnasta on tehty riskinarviointi aluehallintoviraston hyväksymien riskinarviointiperusteiden mukaisesti. Tällöin valvontasuunnitelmassa kuvataan riskinarviointi ja kohteiden tarkastustiheys suunnitellaan riskinarviointiin perustuen. Ilmoituksenvaraiset kohteet perustetaan EPR-sovelluksella, joko toimijan itsensä (sähköinen asiointi) tai aluehallintoviraston toimesta (lomakeilmoitukset). Muut kohteet ja tehdyt tarkastukset kirjattiin loppusyksyyn 2023 asti aluehallintovirastoissa Elite-järjestelmään. Luvanvaraisen toiminnan ja toimintapaikkojen perustamista Eliten korvaaviin järjestelmiin oltiin EHO:n päivityksen ajankohtana toteuttamassa käynnissä tai suunnitteilla olleissa projekteissa. Tehtyjen tarkastusten kirjaamiseen käytettävän sovelluksen toteuttamisprojekti on keskeytynyt, eikä sen valmistumisaikataulusta ollut päivitysajankohtana tietoa.

Aluehallintovirasto suunnittelee alueensa luvan- ja ilmoituksenvaraisen toiminnan tiedonhallinnan sekä sen, miten kohteiden lupamenettely toteutetaan, ja miten ilmoitukset käsitellään. Aluehallintovirasto perustaa ja päivittää luvan- ja ilmoituksenvaraisen toiminnan kohteet EPR-sovelluksella niiltä osin, kun tiedot toimitetaan sille lomakeilmoituksina

Kunnat ylläpitävät tietoa alueellaan sijaitsevasta ilmoituksenvaraisesta toiminnasta. Kunta seuraa säännöllisesti EPR-sovelluksen työjonoa saadakseen tiedon alueelleen perustetuista ilmoituksenvaraisen toiminnan kohteista. Kunta suunnittelee alueensa ilmoituksenvaraisen toiminnan valvonnan. Suunnitelmassa kuvataan riskinarviointi, mikäli kohteita ei tarkasteta vuosittain.

12.4 Eläinkuljetukset

Aluehallintovirastot myöntävät hakemuksesta kaupallisen toiminnan yhteydessä eläimiä kuljettaville henkilöille ja yrityksille eläinkuljettajaluvat ja niihin liittyvät kuljetusvälineen

hyväksymistodistukset sekä kuljettajan ja hoitajan pätevyystodistukset. (EKL 5 luku, eläinkuljetusasetus artiklat 6-7 ja 10-11)

Kaupallisten eläinkuljetusten valvonnasta säädetään eläinkuljetuslain luvussa 7 ja valvonta-asetuksen 9-15 artiklassa. Jos muussa kuin kaupallisen toiminnan yhteydessä tapahtuvassa kuljetuksessa on aihetta epäillä, että eläintä kuljetetaan lain vastaisesti, valvontaviranomaisella on oikeus tarkastaa kuljetus. Poliisi ja Tulli voivat tarkastaa kuljetuksen ilman epäilyäkin. Sama oikeus on Ruokavirastolla teurastamon, rajatarkastusaseman ja poistumispaikan alueella ja Lapin aluehallintovirastolla poroteurastamon alueella.

Ruokavirasto voi määrätä aluehallintoviraston tekemään tarkastuksen tai tarkastuksia eläinten kuljetusta koskevien säädösten noudattamisen valvomiseksi taikka Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen velvoitteiden täyttämiseksi tai Euroopan unionin lainsäädännön niin edellyttäessä. Aluehallintovirasto voi päättää vastaavista tarkastuksista myös omassa valvonnassaan tai määrätä virkaeläinlääkärit tekemään tarkastuksia. (EKL 28 §)

Kunnaneläinlääkärit ja aluehallintovirastot tekevät EU:n jäsenvaltioiden välisten sekä kolmansista maista ja kolmansiin maihin suoritettavien tiettyjen eläinlajien pitkien kuljetusten reittisuunnitelmiin liittyvät tarkastukset ja muut toimenpiteet. (valvonta-asetus artikla 21)

Aluehallintoviraston läänineläinlääkärit ja teurastamoiden tarkastuseläinlääkärit tekevät vuosittain valvonta-asetuksen edellyttämiä eläinkuljetustarkastuksia. Näitä tarkastuksia tehdään sekä eläinten lastaus- ja purkupaikoilla että kuljetuksen aikana. Aluehallintoviraston tavoitteeksi on asetettu tarkastaa vuosittain vähintään niin monta eläinkuljetusta, joka vastaa 15 %:a aluehallintoviraston alueelle myönnettyjen eläinkuljettajalupien määrää. Ruokavirasto antaa vuosittain tarkastusmäärät ja kohdennukset aluehallintovirastoille ja tarkastuseläinlääkäreille. Kunnan- ja läänineläinlääkärit tekevät reittisuunnitelmiin liittyviä hyväksymisiä ja eläinten kuljetuskuntoisuuden varmistuksia.

Aluehallintovirasto suunnittelee menettelyt eläinkuljettajaluvan sekä hyväksymis- ja pätevyystodistusten myöntämisessä.

Aluehallintovirasto suunnittelee eläinkuljetusten valvonnan. Valvontasuunnitelmasta on käytävä ilmi muun muassa, kuinka paljon eläinkuljetusten valvontaa tehdään ja miten valvontaa kohdennetaan sekä miten reittisuunnitelmien valvonta hoidetaan.

Kunta suunnittelee, miten reittisuunnitelmiin liittyvät tarkastukset ja muut toimenpiteet hoidetaan.

12.5 Teurastamot

Aluehallintovirastot myöntävät hakemuksesta teurastukseen liittyviä toimia suorittaville henkilöille lopetusasetuksen 21 artiklan mukaisen kelpoisuustodistuksen sekä peruuttavat kelpoisuustodistuksen tarvittaessa määrääjäksi tai kokonaan. Ruokaviraston ja kunnan tarkastuseläinlääkärit myöntävät aluehallintoviraston lisäksi hakemuksesta teurastukseen liittyviä toimia suorittaville henkilöille lopetusasetuksen 21 artiklan mukaiset väliaikaiset kelpoisuustodistukset. (EhL 71 §)

Ruokavirasto vastaa eläinten hyvinvoinnin valvonnasta elintarvikelaissa tarkoitetuissa teurastamoissa, riistan käsittelylaitoksissa ja niiden yhteydessä olevissa laitoksissa, lukuun

ottamatta teurastamoja ja laitoksia, joiden elintarvikelain mukainen valvonta on elintarvikelain 27 §:n 5 momentissa tarkoitettulla tavalla siirretty kunnalle. Lapin aluehallintovirasto vastaa eläinten hyvinvoinnin valvonnasta poroteurastamoissa ja niiden yhteydessä olevissa laitoksissa. (EhL 71 §, 72 §)

Aluehallintovirastolla, kunnaneläinlääkärillä, kunnan terveydensuojeluvalvontaa hoitavalla viranhaltijalla sekä poliisilla on oikeus tarkastuksen tekemiseen teurastamossa epäiltäessä, että eläintä hoidetaan, kohdellaan tai käytetään eläinten hyvinvointilain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai lopetusasetuksen vastaisella tavalla. (EhL 72 §, 74 §, 75 §)

Ruokavirasto ja aluehallintovirasto voivat määrätä virkaeläinlääkärit tekemään tarkastuksia. (EhL 78 §)

Jos eläinten hyvinvointilain 71.3 §:n mukainen viranomaisen epäilee eläinten hyvinvointisäädöksiä rikotun tai rikottavan teuraseläimiä toimittavassa eläintenpitoyksikössä, hänen on ilmoitettava asiasta sille aluehallintovirastolle, jonka toimialueella eläintenpitoyksikkö sijaitsee ja annettava virastolle valvontaa varten välttämättömät tiedot. Näin läänineläinlääkäri voi määrätä paikallisen kunnaneläinlääkärin suorittamaan tarkastuksen kyseiseen pitopaikkaan. Jos broilereiden ja sikojen lihantarkastuksen löydösten perusteella sekä muun teurastamolla saatavilla olevan tiedon perusteella eläinten hyvinvointi on heikentynyt kasvatusaikana, em. viranomaisen on ilmoitettava siitä eläinten omistajalle tai pitäjälle, teurastamotomijalle sekä sille aluehallintovirastolle, jonka toimialueella eläintenpitoyksikkö sijaitsee. Näiden on ryhdyttävä asianmukaisiin toimenpiteisiin. (EhL 86 §, 87 §; Asetus (EU) 2019/627 39 artikla)

Teurastamoiden ja pienteurastamoiden tarkastuseläinlääkärit ovat pääasiassa Ruokaviraston palveluksessa. Muutaman pienteurastamon valvonnasta Ruokavirastolla on sopimus kunnan kanssa. Ruokavirastolla on oikeus tarkastaa myös teurastamolle saapuvat eläinkuljetukset. Aluehallintovirasto vastaa eläinten hyvinvointilainsäädännön alueellisesta ohjauksesta myös teurastamoissa.

***Aluehallintovirasto** suunnittelee menettelyt kelpoisuustodistusten myöntämisessä sekä mahdollisessa peruuttamisessa. Aluehallintovirasto suunnittelee alueensa teurastamoiden eläinten hyvinvointivalvonnan ohjauksen. Aluehallintovirasto suunnittelee toiminnan tapauksissa, joissa EhL 71.3 §:n mukainen viranomaisen tekee ilmoituksen mahdollisista eläinten hyvinvointiongelmista eläinten pitopaikassa.*

12.6 Koe-eläintoiminnan valvonta

Koe-eläintoimintaa säätelee tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annettu laki (497/2013).

Koe-eläintoiminnan lupahallinnosta sekä valvonnasta vastaavat Etelä-Suomen sekä Itä-Suomen aluehallintovirastot. Ruokavirastolla ei ole ohjaus- tai valvontatehtävää koe-eläintoiminnassa.

***Aluehallintovirasto** suunnittelee koe-eläintoimintaan liittyvät lupa- ja valvontamenettelyt sekä tietojen tallentamisen Elite-järjestelmään.*

13 ELÄIMISTÄ SAATAVAT SIVUTUOTTEET

Sivutuotelain (517/2015) mukaan Ruokavirasto laatii vuosittain valtakunnallisen valvontasuunnitelman sivutuotevalvonnan järjestämiseksi. Aluehallintovirasto laatii valtakunnalliseen suunnitelmaan perustuvan alueellisen suunnitelman sivutuotevalvonnan järjestämiseksi, sekä ohjaa ja valvoo suunnitelman toteuttamista alueellaan.

13.1 Sivutuotelaitosten valvonta

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1069/2009 (sivutuoteasetus) ja sen täytäntöönpanosta annettu komission asetus (EU) N:o 142/2011 edellyttävät, että sivutuotteita käytävillä, käsittelevillä, varastoivilla ja hävittävillä laitoksilla ja toimijoilla on oltava toimivaltaisen viranomaisen hyväksyntä tai rekisteröinti. Valvontaviranomaiset määrätään sivutuote-laissa 517/2015. Kunnaneläinlääkärit valvovat Ruokaviraston vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaisesti hyväksymiään ja rekisteröimiään laitoksia ja toimijoita sekä osaa Ruokaviraston hyväksymistä tai rekisteröimistä laitoksista. Aluehallintovirastolla ei ole valvonnan toimeenpanotehtäviä, vaan ne ohjaavat valvontasuunnitelman toteutumista alueellaan. (Sivutuotelaki 517/2015, 6 luku ja 49 §)

Kunnaneläinlääkäri hyväksyy toimialueellaan sivutuoteasetuksen mukaiset poltto- ja rinnakkaispolttolaitokset, sekä johdettujen tuotteiden varastointilaitokset silloin, kun tuotteet on tarkoitus hävittää polttamalla tai hyväksytylle kaatopaikalle toimittamalla, ja väliasteenlaitokset, joissa varastoidaan tai esim. suolataan, jäädytetään tai lajitellaan käsittelemättömiä sivutuotteita.

Kunnaneläinlääkäri rekisteröi tekniset laitokset, johdettujen tuotteiden varastointilaitokset silloin, kun tuotteet on tarkoitettu tekniseen käyttöön, tilarehustamot, keräyskeskukset silloin, kuin ne eivät sijaitse teurastamon yhteydessä sekä toimijat, jotka käyttävät sivutuotteita erityisiin ruokintatarkoituksiin. Hyväksyntä- ja rekisteröintipäätökset on ilmoitettava välittömästi aluehallintovirastoon ja Ruokavirastoon. Ruokaviraston nettisivuilla ylläpidettävältä hyväksytyjen ja rekisteröityjen sivutuotealan laitosten listalta on nähtävissä ajantasainen luettelo laitoksista ja niiden sijainnista.

Kunnaneläinlääkäri valvoo hyväksymiään ja rekisteröimiään laitoksia ja toimijoita. Kunnaneläinlääkäri valvoo myös Ruokaviraston hyväksymiä ja rekisteröimiä laitoksia, kuten käsittelylaitoksia, lemmikkieläinten ruokia valmistavia laitoksia ja rehusekoittamoita. Tarkastukset on pyrittävä mahdollisuuksien mukaan tekemään ennalta ilmoittamatta. Kunnaneläinlääkäri valvoo muista EU-maista Suomeen saapuneiden sivutuote-erien osalta erien vaatimusten mukaisuutta. Tarkastettuaan erän, merkitsee kunnaneläinlääkäri tarkastuksen tuloksen TRACES-järjestelmään kyseisen erän kaupallisen asiakirjan (DOCOM) vastaanottokuittausosioon (follow up-osio). Ennen valvontaa on varmistettava, että erä on saapunut laitokselle. Aiemmin kunnaneläinlääkärit kuittasivat kaikki erät saapuneiksi, mutta tästä käytännöstä on luovuttu ja laitokset tekevät itse vastaanottokuittaukset TRACES-järjestelmään.

Ruokavirasto määrittelee vuosittaisessa valvontasuunnitelmassa kunkin laitostyyppin osalta riskinarviointiin perustuen ne laitokset nimeltä, jotka Ruokaviraston ja kunnaneläinlääkäriin on vuoden aikana vähintään tarkastettava. Valvonnan teema ja painopiste voi vaihdella vuosittain. Mikäli valvontavuoden aikana todetaan tarkastuksen tarve jollakin suunnitelman

ulkopuolisella laitoksella, tarkastus tehdään suunniteltujen tarkastusten lisäksi. Kunnaneläinlääkärit toimittavat valvontaan liittyvät tarkastuskertomukset mahdollisimman nopeasti tarkastuksen jälkeen tiedoksi aluehallintovirastoon ja Ruokavirastoon. Mikäli tarkastuksella todettua puutetta ei saada poistettua kehotuksilla ja joudutaan käyttämään sivutuotelain mukaisia hallinnollisia pakkokeinoja, pakkokeinopäätökset toimitetaan aviin ja Ruokavirastoon.

Aluehallintovirastojen tehtävä on kouluttaa, neuvoa ja välittää tietoa alueensa kunnaneläinlääkäreille sivutuotevalvontaan liittyvissä kysymyksissä. Tarvittaessa avista voidaan olla mukana kunnaneläinlääkärin tekemillä valvontakäynneillä. Kaiken kaikkiaan avin rooli on huolehtia, että sivutuotelainsäädäntöä noudatetaan sen toimialueella valvontasuunnitelman mukaisesti. Yhteenveto toteutuneesta laitosvalvonnasta ja pakkokeinojen käytöstä toimitetaan Ruokavirastoon VASU-raportoinnin yhteydessä.

Aluehallintovirasto ohjaa ja seuraa kuntien sivutuotevalvonnan toteutumista valvontasuunnitelman mukaan sekä todettujen puutteiden korjaustoimenpiteiden varmistamista ja hallinnollisten pakkokeinojen käyttöä. Yhteenveto toteutuneesta valvonnasta ja käytetyistä pakkokeinoista toimitetaan Ruokavirastoon VASU-raportoinnin yhteydessä.

Kunta valvoo sivutuotelaitoksia ja -toimijoita Ruokaviraston vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaisesti. Tiedot hyväksytyistä ja rekisteröidyistä laitoksista, tehdyistä tarkastuksista laaditut tarkastuskertomukset sekä mahdolliset pakkokeinopäätökset toimitetaan aviin ja Ruokavirastoon mahdollisimman nopeasti.

13.2 Sivutuotteita käyttävien ja hävittävien toimijoiden valvonta

Kunnaneläinlääkärit valvovat toimijoita, jotka käyttävät sivutuotteita erityisiin ruokintatarkoituksiin kuten luonnonvaraisena elävien eläinten ruokintaan sekä turkistarhojen lajinsisäistä käyttöä. Kunnaneläinlääkärit valvovat myös tiloilla itsestään kuolleiden ja lopetettujen tuotantoeläinten hävitystapoja. Aluehallintovirasto ohjaa ja seuraa kuntien sivutuotevalvonnan toteutumista. (Sivutuotelaki 6 § ja 6 luku)

Aloitettaessa haaskaruokintatoiminta (käsittelemättömien sivutuotteiden käyttö luonnonvaraisten eläinten ruokinnassa), on toiminnasta tehtävä ilmoitus haaskaruokintapaikkarekisteriin. Ilmoitus on tehtävä ennen haaskaruokinnan aloittamista viemällä haaskaruokintapaikan tiedot haaskaruokintapaikkarekisteriin Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisterin (EPR) sähköisen asioinnin sovelluksen kautta (Sivutuotelaki 33 a §). Sähköisen asioinnin kautta voi myös päivittää aiemmin ilmoitettuja tietoja. Rekisteröinti-ilmoitus on mahdollista toimittaa myös kunnaneläinlääkärille, joka vie tiedot haaskaruokintapaikkarekisteriin.

Sivutuotelain nojalla annetun asetuksen MMMa 783/2015 vuoden 2023 alusta voimaan astuneen muutoksen (1142/2022) mukaan haaskatoimijan on ilmoitettava kolme kertaa vuodessa haaskaruokintapaikkaan toimitettujen sivutuotteiden määrät eläinlajeittain ja sivutuoteluokittain. Tiedot on ilmoitettava sekä sille kunnaneläinlääkärille, jonka toimialueelta sivutuotteet kerätään, että sille kunnaneläinlääkärille, jonka toimialueella sivutuotteet käytetään. Käyttöilmoitus on tehtävä myös, vaikka haaskaruokintapaikalle ei olisi toimitettu lainkaan sivutuotteita kyseisenä ajanjaksona. Lisäksi toimijan on pidettävä kirjaa sivutuotteiden käytöstä haaskaruokinnassa. Kirjanpito tarkastetaan haaskatoiminnan tarkastuksella.

Ruokavirasto määrittelee vuosittaisessa valvontasuunnitelmassaan haaskatoiminnan tarkastusten tekoperusteet, mutta kunnaneläinlääkärit määrittelevät itse vuosittain tarkastettavat kohteet.

Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisterin (EPR) mukaan vähän yli puolet turkistiloista, joilla on kettuja ja/tai supeja, käyttävät Suomelle annettua lajinsisäisen käytön poikkeusta. Lajinsisäisellä käytöllä tarkoitetaan sitä, kun nahkottujen kettujen ruhot käsitellään luokan 2 käsittelylaitoksessa ja sen jälkeen massa käytetään kettujen ruokinnassa. Samoin supien nahkontaruoista saatua massaa hyödynnetään supien rehussa. Tilat, joilla on vain kettuja, eivät voi itse keittää omassa tilarehustamossa ruhoja rehussa käytettäväksi. Sama koskee supeja.

Turkistarhojen tulee olla rekisteröityneenä eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteriin. Turkistarhoilla on mahdollisuus rekisteröityä itse sähköisen asioinnin kautta vastaavasti kuin haaskatoimijoilla. Rekisterissä tulee olla merkintä myös lajinsisäisestä käytöstä. Lajinsisäinen käyttö on sallittua vain rekisteröidyillä tiloilla. Valvonta tehdään muun tilalla tapahtuvan valvonnan yhteydessä. Kunnaneläinlääkärien on tilakäynneillään varmistettava, että tila on rekisteröitynyt edellä mainittuun rekisteriin ja ettei lajinsisäistä käyttöä tapahdu tiloilla, joissa se ei ole sallittua. Lisäksi tulee tilakäyntien yhteydessä tarkkailla, onko tiloilla havaittavissa keskushermosto-oireista kärsiviä eläimiä. Kaikki tällaiset eläimet on lähetettävä tutkittavaksi Ruokavirastoon. Näytteeksi riittää irrotettu pää, joka ei saa olla pakastettu.

Sivutuotteiden hautaaminen

Kokonaisten märehitjoiden, sikojen, siipikarjan ja turkiseläinten raatojen, kotiteurastuksen sivutuotteiden ja tiettyjen muiden sivutuotelain mukaisten sivutuotteiden hautaaminen on sallittua ns. syrjäisillä alueilla. Kotiteurastuksen sivutuotteiden hävitykseen sovelletaan samoja keräily- ja syrjäisiä alueita kuin kokonaisten raatojen hävitykseen. Hautauksista on ilmoitettava aluehallintovirastolle tautitapauksissa. Keräilyalueilla em. sivutuotteet on käsiteltävä tai hävitettävä hyväksytyssä sivutuotelaitoksessa. (Sivutuotelaki, 3 luku)

Kunnaneläinlääkäri valvoo toimialueellaan tapahtuvaa raatojen keräilyä ja hävittämistä hautaamalla. Valvonta tehdään muun tilalla tapahtuvan valvonnan yhteydessä tai epäiltäessä väärinkäytöksiä. Keräilyalueella tehdään lisäksi kohdennettuja tarkastuksia tiloille, joilla Ruokaviraston toimittamien nautarekisteristä ja lammas- ja vuohirekisteristä ajettujen hävitystapareporttien perusteella raatoja hävitetään säädösten vastaisesti. Sikojen osalta poistoilmoitukset voi kunnaneläinlääkäri itse tarkistaa sikarekisteristä. Toimijan on pidettävä kirjaa sivutuotteiden hautaamisista.

Aluehallintovirasto ohjaa ja seuraa kuntien sivutuotetoimijoiden valvonnan toteutumista sekä todettujen puutteiden korjaustoimenpiteiden varmistamista ja hallinnollisten pakkokeinojen käyttöä. Yhteenvedo tehdystä valvonnasta ja käytetyistä pakkokeinoista toimitetaan Ruokavirastoon VASU-raportoinnin yhteydessä.

Ruokavirasto määrittelee valvontasuunnitelmassaan sivutuotetoimijoiden valvonnan tekoperusteet, mutta **kunnaneläinlääkärit** määrittelevät itse vuosittain tarkastettavat kohteet. Tehdyistä tarkastuksista laaditut tarkastuskertomukset ja mahdolliset pakkokeinopäätökset toimitetaan aviin ja Ruokavirastoon mahdollisimman nopeasti.

14 EHDOLLISUUDEN VALVONTA

Ehdollisuuden ehtojen noudattaminen on EU:n viljelijöille maksamien suorien tukien ja tiettyjen EU:n osittain rahoittamien tukien täysimääräisen maksamisen edellytyksenä.

Ehdollisuus jaetaan kolmeen eri osioon, joita kutsutaan eritysaloiksi. Ruokaviraston elintarvikeketjulinjan ohjausvastuulla olevat vaatimukset kuuluvat erityisalalle kansanterveys ja kasvinterveys sekä erityisalalle eläinten hyvinvointi. Ruokaviraston elintarvikeketjulinjan ehdollisuuden valvonta sisältää kiellettyjen aineiden, eläimistä ja kasveista saatavien elintarvikkeiden ja rehujen tuotantohygienian sekä eläinten hyvinvoinnin valvonnat.

EU:n suoria ja osarahoitteisia tukia hakeneista eläintiloista on vuosittain valvottava otanta-valvonnalla koko maan tasolla vähintään yksi prosentti eli noin 140 tilaa.

Aluehallintovirastoille kuuluvat ehdollisuuden valvontaan liittyvät tehtävät (osa tehtävistä kuuluu elintarvikevalvonnan piiriin):

- Tuotantoeläimiltä kiellettyjen aineiden valvonta (hormonikielto)
- Eläimistä saatavien elintarvikkeiden tuotantohygienian valvonta
- Eläinten hyvinvoinnin valvonta
 - vasikat, siat, muut tuotantoeläimet (naudat, munivat kanat, lampaat, vuohet, broilerit, kalkkunat, peurat, strutsieläimet, hevoset, biisonit, ankat, hanhet, turkiseläimet sekä muut tuotantoeläimet: esimerkiksi tarhatut riistaeläimet, viiriäiset, kanit ja tarhatut porot).

Valvontaa tehdään otantatiloilla ja perusvalvonnan laajennuksina muiden tarkastusten perusteella mm. seuraavista valvonnoista:

- eläinten hyvinvoinnin valvonta
- maitohygieniatarkastukset
- salmonellavalvonta
- munantuotantotilojen hygieniavalvonta
- vierasainevalvontaohjelman mukainen valvonta
- kasvinsuojeluaineiden jäämävalvontaohjelman mukainen valvonta
- lääkekirjanpidon valvonta

Kunnan viranomaisten (kunnaneläinlääkäreiden ja kunnan elintarvikevalvontaviranomaisten) on tehtävä tarkastuksiin liittyvät asiakirjat riittävän tarkasti, jotta laajennuksia ehdollisuuden valvontoihin voidaan tehdä. Kunnan on varmistettava, että aluehallintovirasto saa riittävän nopeasti riittävät tiedot niistä perustarkastuksista, joissa havaitaan mahdollisia aluehallintoviraston vastuulle kuuluvia ehdollisuuden vaatimusten laiminlyöntejä.

Valvonnat on tehtävä vuosittaisten valvontaohjeiden mukaan. Ohjeet löytyvät Pikantista.

Aluehallintovirasto suunnittelee ehdollisuuden valvontojen tekemisen ja tulosten tallentamisen tietojärjestelmiin siten, että otantaan kuuluvissa valvonnoissa noudatetaan Ruokaviraston antamaa aikataulua ja että valvonnat tulevat tehtyä kalenterivuoden aikana. Myös perustarkastusten ja epäilyn perusteella tehtyjen tarkastusten laajentaminen ehdollisuuden valvonnaksi tehdään aina tarvittaessa.

15 ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN

Kuntien järjestämien eläinlääkäripalveluiden on oltava eläinlääketieteellisesti asianmukaisia. Kuntien on seurattava palvelujen saatavuutta, riittävyttä ja laatua.

Aluehallintovirasto valvoo kuntien eläinlääkäripalvelujen järjestämistä alueellaan. Aluehallintovirasto varautuu v. 2026 voimaan tulevan uuden eläinlääkintähuoltolain toimeenpanoon.

Kunta suunnittelee riittävät eläinlääkäripalvelut huomioiden alueen palvelutarpeen sekä yksityisen palvelutarjonnan kunnan alueella. Suunnitelmaan sisältyvät eläinlääkäripalveluiden määrä, laatu ja saatavuus sekä tuottamistapa.

Kunta varautuu v. 2026 voimaan tulevan uuden eläinlääkintähuoltolain toimeenpanoon.

15.1 Peruseläinlääkäripalvelu

Kunnan on järjestettävä arkipäivisin virka-aikana saatavilla oleva peruseläinlääkäripalvelu asukkaidensa pitämiä kotieläimiä varten sekä sellaisten yhteisöjen pitämiä kotieläimiä varten, joilla on kotipaikka sen alueella. Muita kotieläimiä kuin hyötyeläimiä varten tämä palvelu on kuitenkin järjestettävä vain, jos palvelua ei ole muuten saatavilla yhteistoiminta-alueella. (ElhL 11 §)

Kaikkia kunnan alueella pidettäviä hyötyeläimiä varten kunnan on kuitenkin järjestettävä arkipäivisin virka-aikana eläinlääkärin käynnin eläintenpitopaikassa mahdollistava peruseläinlääkäripalvelu. (ElhL 11 §)

Eläinlääkintähuoltolain mukaan hyötyeläimiä ovat alkutuotannossa ja muussa elinkeinotoiminnassa sekä ihmisille tarpeellisissa työsuorituksissa käytettävät eläimet. (ElhL 3 §)

Hyötyeläimiä eivät lain perustelujen mukaan ole seura-, harrastus- tai kilpailutoiminnassa käytettävät eläimet.

Eläinlääkintähuoltolaki rajaa asiakaspiirin ulkopuolelle kiireettömän hoidon osalta esimerkiksi vapaa-ajan asuntojen omistajat, joiden virallinen kotikunta on muualla. Laki ei kuitenkaan estä tarjoamista palveluja myös muille kuin oman kunnan asukkaille tai yhteisöille, jos resursseja on riittävästi eivätkä ulkopuolisille annetut palvelut heikennä oman kunnan asukkaiden palvelujen saatavuutta.

Kunta ei ole velvollinen järjestämään peruseläinlääkäripalvelua muille kotieläimille kuin hyötyeläimille niiltä osin, kun yhteistoiminta-alueella ovat yksityiset eläinlääkärit tai eläinlääkäriasemat tyydyttävät palveluiden kysynnän. Alueen elinkeinorakenne on syytä huomioida yhteistoiminta-alueen palveluja suunniteltaessa. Kunnan on omassa eläinlääkintähuollon suunnitelmassaan osoitettava, että yksityisiä eläinlääkäripalveluja on määrällisesti ja laadullisesti riittävinä ja keskeytyksettä saatavissa, jos kunta ei itse järjestä peruseläinlääkäripalvelua kaikille kotieläimille. Kunnan on varauduttava hoitamaan muita kuin hyötyeläimiä, jos yksityinen palvelutarjonta osoittautuu riittämättömäksi tai keskeytyy. Erityisesti hevosten suhteen jako hyötyeläimiin ja ei-hyötyeläimiin voi olla ongelmallinen ja tulkinnanvarainen. Käytännössä kunnan on syytä varautua tuottamaan peruseläinlääkäripalvelu kaikille alueensa hevosille, jos varmuutta yksityisestä palvelutarjonnasta ei ole.

Eläinlääkintähuoltolain perusteluissa on hyötyeläimiksi luokiteltu matkailuelinkeinon liittyvät rekikoirat, ratsastuskouluissa pidettävät hevoset, viranomaistoiminnassa käytettävät eläimet, opaskoirat sekä sellaiset alkutuotannon elinkeinotoimintaan liittyvät eläimet, jotka ovat ammattimaisen toiminnan jatkumisen takaamiseksi pääsääntöisesti korvattavissa toisella samanarvoisella eläimellä.

Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueita muodostettaessa on keskeisenä tavoitteena ollut eläinlääkäreiden ja muun henkilökunnan mielekkään työnjaon ja erikoistumisen mahdollistaminen ja tukeminen. Tämä huomioidaan paitsi valvontatehtävien erottamisella praktiikasta, myös praktikkojen keskinäisessä työnjaossa sekä ajanvarausperiaatteella hoidettavien tehtävien kuten terveydenhuollon eriyttämisellä akuuttipraktiikasta.

15.2 Sisältö

Peruseläinlääkäripalvelulla tarkoitetaan eläinlääkäripalvelua, joka annetaan eläinlääketieteelliseen yleistutkimukseen tai kliiniseen tutkimukseen perustuen tavanomaisissa vastaanottotiloissa tai eläinsuojissa. (ElHL 3 §)

Lain perustelujen mukaan peruseläinlääkäripalveluja ovat eläimistä ihmisiin tarttuvien tautien ennaltaehkäisemiseksi tarpeelliset sekä tuotantotaloudellisesti, epidemiologisesti tai eläinsuojelullisesti perusteltavissa olevat eläinlääkäripalvelut.

Puhelinneuvonta

Kunnan on järjestettävä eläinten omistajille mahdollisuus saada kotieläinten terveyteen ja sairauksiin sekä eläintenpitoon ja hyvinvointiin liittyvää eläinlääkärin antamaa neuvontaa virka-aikana myös puhelimitse. Ei-kiireellisiä tapauksia koskeva neuvonta voidaan rajoittaa tapahtuvaksi tietyinä asiakkaille ilmoitettavana ajankohtana. Puhelinneuvonta voi olla maksullista ja maksu voi olla korkeampi virka-ajan ulkopuolella. Maksujen on kuitenkin oltava kohtuullisella tasolla ja suhteessa maksuihin muissa kunnallisissa peruspalveluissa.

Maksuttomasta puhelinnumerosta tulisi kuitenkin olla mahdollisuus virka-aikana saada asiointia koskevaa neuvontaa. Myös tarttuvien eläintautien epäilyjä ja eläinten mahdollisia hyvinvointiongelmia koskevia ilmoituksia olisi kuntalaisten voitava virka-aikana tehdä maksutomaan puhelinnumeroon.

Sairaanhoidon ja kotieläinten lopetus

Peruseläinlääkäripalveluun kuuluvaa sairaanhoidon on kliinisesti sairaiden eläinten perustutkimus, hoitotarpeen arviointi ja hoito tai lähettäminen jatkohoitoon. Peruseläinlääkäripalveluun kuuluvat kirurgiset leikkaukset niiltä osin, kun leikkauksia peruseläinlääkärikoulutuksella pystytään suorittamaan tavanomaisissa vastaanottotiloissa, hoitotiloissa ja eläinsuojissa ilman erityistyövälineitä. Peruseläinlääkäripalveluun kuuluvia leikkauksia ovat esimerkiksi nautojen vierasesineleikkaukset ja juoksutusmahaleikkaukset. Erityisesti pieneläinten leikkauksissa vastaanotolla voi olla tarvetta avustavalle henkilökunnalle. Keisarileikkaukset ks. 15.5.

Kotieläinten lopetus eläinsuojelullisista syistä, sairauden perusteella tai omistajan pyynnöstä kuuluu peruseläinlääkäripalveluun.

Terveydenhoito

Peruseläinlääkäripalvelua suunnataan ennen kaikkea ennaltaehkäisevään toimintaan eläinten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpidossa ja edistämisessä. Eri kotieläimille suoritettavat terveystarkastukset kuuluvat peruseläinlääkäripalveluun. Rokotukset, loishäädöt, kissojen sterilisaatiot ja kastroatiot sekä koirien kastroatiot ovat normaalia peruseläinlääkäripalvelua kuten myös märehäntijöiden, sikojen ja hevosten hedelmällisyyteen liittyvät tarkastukset ja hoidot. Kunnan velvollisuus ei kuitenkaan ole järjestää eläinlääkäriä praktiikkatehtäviin, joissa vaaditaan erityispätevyyttä tai -koulutusta. Eläinlääkärin järjestäminen nautojen, sikojen tai hevosten keinosiemennysasemille tai eläinten kuntouttamiseen tähtäviin yrityksiin ei myöskään kuulu kunnalta vaadittavan peruseläinlääkintähuollon piiriin. Lemmikkieläinten keinosiemennystoiminta ei sisälly lakisääteiseen peruseläinlääkäripalveluun.

Todistukset

Kotieläimen terveydentilan toteaminen ja todistaminen kliinisen perustutkimuksen perusteella esimerkiksi vakuutusyhtiötä, vientiä, tuontia tai sisämarkkinakauppaa varten sisältyy peruseläinlääkäripalveluun.

15.3 Tuotantoeläinten terveydenhuolto

Kunnan on peruseläinlääkäripalveluun kuuluvana järjestettävä terveydenhuollon palvelut kotieläimille, joita varten on olemassa valtakunnallinen terveydenhuolto-ohjelma ja asianmukainen toteutumisen seurantajärjestelmä. Tällä hetkellä tällaisia järjestelmiä ovat nautatiloille tarkoitettu Naseva ja sikatiloille tarkoitettu Sikava. (ElhL 11 § ja 12 §)

Tuotantoeläinten terveydenhuolto ylläpitää ja edistää eläinten terveyttä ja hyvinvointia sekä lisää osaltaan elintarviketurvallisuutta. Toimivan terveydenhuoltojärjestelmän avulla voidaan tehokkaasti ehkäistä ja seurata tarttuvien tautien sekä tuotantosairauksien esiintymistä tiloilla. Terveydenhuollon piirissä tehtävä elinkeinon ja viranomaisten yhteistyö täydentää viranomaistoimenpiteitä eläintautien torjunnassa. Lähtökohtana on pidettävä, että terveydenhuollon piiriin kuuluvilla tiloilla eläimet voivat hyvin, lääkkeiden käyttö on hallittua eikä lääkkeitä käytetä korjaamaan olosuhdeongelmia.

Terveydenhuoltoa on kehitetty nautojen ja sikojen lisäksi myös muille kotieläimille kuten siipikarjalle, poroille, lampaille, turkiseläimille ja kaloille. Näille ei kuitenkaan toistaiseksi ole olemassa valtakunnallisia terveydenhuolto-ohjelmia ja seurantajärjestelmiä. Myös hevosten terveydenhuoltoa ollaan kehittämässä. Kunta voi halutessaan huomioida paikallisen elinkeinorakenteen ja järjestää tarpeen mukaan terveydenhuollon palveluja eri kotieläimille.

Kunnan on suunnitelmassaan esitettävä, miten se on varmistanut, että terveydenhuoltopalveluja on saatavissa kysyntää vastaavasti. Suunnitelmassa ilmoitetaan terveydenhuoltosopimuksen solmineiden nauta- ja sikatilojen prosenttiosuus alueen kaikista nauta- ja sikatiloista. Prosenttiosuutta laskettaessa on huomioitava myös mahdollinen yksityinen palvelutarjonta.

Terveydenhuoltopalvelujen kysyntä

Maatilalla on usein taloudellisesti merkittäviä tuotantosopimuksia, joissa yhtenä ehtona on terveydenhuoltosopimuksen solmiminen eläinlääkärin kanssa ja sopimuksen velvoittamien terveydenhuoltokäyntien tekeminen ajallaan ja sovitussa laajuudessa.

Olemalla mukana terveydenhuollossa ja sen seurantajärjestelmissä pystyvät tuotantoeläintilat helpommin hoitamaan myös elintarvikehygieniasetuksen (318/2021) edellyttämän ketjuinformaatiovaatimuksen. Tämän mukaan tuottajan on ennen eläinten teurastamolle

lähettämistä toimitettava tiedot muun muassa eläinten lääkitsemisestä ja elintarviketurvallisuuteen vaikuttavien eläinten sairauksien esiintyvyydestä tilalla. Suurin osa teurastamoista edellyttää tämän ilmoituksen tekemistä sähköisen seurantajärjestelmän (Sikava tai Naseva) avulla.

Nasevan ehtojen mukaan eläinlääkäri suorittaa nautatilalle terveydenhuoltokäynnin vähintään kerran vuodessa. Sikavan puitteissa emakko- tai yhdistelmäsikalaan on suoritettava vähintään neljä terveydenhuoltokäyntiä vuodessa. Näistä yhden pitää olla terveydenhuoltosuunnitelman päivityskäynti. Lihasikalaan on suoritettava vähintään yksi terveydenhuoltokäynti kasvatuserää kohti tai neljä terveydenhuoltokäyntiä vuodessa, jos sikala on osastoittain kertatäyttöinen tai jatkuvatäyttöinen. Jos Naseva- tai Sikava-tilalle luovutetaan lääkkeitä varalle tulevien sairastapauksien hoitoa varten, terveydenhuoltokäyntien määrä nousee edellä kuvatuista merkittävästi. Suurissa eläintenpitoyksiköissä on tällöin käytävä kahden viikon välein.

Terveydenhuoltokäynnillä eläinlääkäri havainnoi eläinten olosuhteet ja terveydentilan. Lisäksi merkittävimmät eläinten hoitorutiinit ja tuotannon kannalta kriittiset pisteet käydään läpi. Terveydenhuoltokäynnillä käydään läpi terveydenhuoltosuunnitelman toteutuminen, tilan lääkekirjanpito ja kirjanpito eläinten poistojen ja sairastuvuuden syistä. Lisäksi käydään läpi tuotantotilan toimet tarttuvilta eläintaudeilta suojautumiseksi.

Eläinterveydenhuollon saatavuus on kotieläintilan tulonmuodostuksessa usein ratkaisevan tärkeää jo tuotehintojen ja maataloustuen vuoksi. Tärkein syy terveydenhuoltopalvelujen kysynnälle on kuitenkin se, että tuottaja haluaa terveydenhuoltoon perehtyneen eläinlääkärin asiantuntijaksi karjakohtaisten ratkaisujen tekoon päämääränä tilan taloudellisen tuloksen paraneminen eläinten terveyden ja hyvinvoinnin lisääntymisen kautta. Naseva- ja Sikava-järjestelmiä ollaan voimakkaasti kehittämässä tuotannollisen terveydenhuollon suuntaan.

Terveydenhuoltopalvelujen kysyntää lisäävät osaltaan myös tietyt lääkkeiden luovuttamista koskevien sääntöjen poikkeukset. Nasevaan ja Sikavaan liittyneiden tilojen lisäksi vanhempolven siipikarjatilat ja osa tuotantopolven kasvattamoista/kanaloista solmivat terveydenhuoltosopimuksen ja sitoutuvat kahdesti vuodessa tehtäviin terveydenhuoltokäynteihin. Tämä tulisi huomioida niissä kunnissa, joissa on keskittynyttä siipikarjan tuotantoa.

Terveydenhuoltotyön resurssitarve

Sikalat ovat kuuluneet Sikavaan noin 90-prosenttisesti jo lähes vuosikymmenen. Nautatilojen lukumäärä Nasevassa on viime vuosina kaksinkertaistunut vuoden tai parin välein ja on nyt selvästi yli puolet tiloista. Sekä nähtävissä oleva kehityskulku että elintarviketeollisuuden, viljelijäjärjestöjen ja valtionhallinnon yhdessä asettamat tavoitteet ennakoivat, että Naseva lähivuosina tulee kattamaan lähes kaikki nautatilat samaan tapaan kuin Sikava nyt kattaa lähes kaikki sikalat. Sama eläinlääkäri ei aina välttämättä tee sekä terveydenhuoltosuunnitelmaa että terveydenhuoltosopimusta. Resurssitarvetta lisää lääkkeiden varalle luovuttamisen laajentumisen edellyttämät tiheämmin tehtävät terveydenhuoltokäynnit.

Sekä eläinlääkärit että viljelijät tarvitsevat lähivuosina täydennyskoulutusta terveydenhuoltoon liittyvissä asioissa, kuten karjatason tautiseurannassa ja eläinten hyvinvoinnin arvioinnissa. Osallistumiseen täydennyskoulutukseen – joka on eläinlääkärin ammatinharjoittamislain mukaan pakollista – on varattava oma osansa eläinlääkärin työajasta. Lisäksi voi olla tarkoituksenmukaista varata eläinlääkärin työaikaan siihen, että he kouluttavat alueen karjanomistajia ja -hoitajia.

15.4 Yksityinen palvelutarjonta

Kunnan on palvelun mitoitusta suunniteltaessa otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut. Kunnan on välttämätöntä järjestää arkipäivisin virka-aikana peruseläinlääkäripalvelu muille kotieläimille kuin hyötyeläimille vain, jos palvelua ei ole muuten saatavissa yhteistoiminta-alueella. (ElhL 10 § ja 11 §)

Eläinlääkintähuoltolain 13 § edellyttää, että kunnan on järjestettävä kiireellistä eläinlääkäripalvelua alueellaan olevia kotieläimiä varten kaikkina vuorokaudenaikoina.

Kunta voi eläinlääkintähuoltolain 17 §:n perusteella tehdä yksityisen eläinlääkäripalvelun tuottajan kanssa sopimuksen kunnan velvollisuutena olevan peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkäripalvelun tuottamisesta.

Yksityisten eläinlääkäripalveluiden määrää huomioidessaan, kunta selvittää yksityisen palvelun määrän ja laadun alueellaan. Yksityisen palvelun määrä ja laatu selvitetään siinä laajuudessa, kuin se on tarpeen kunnan palveluiden mitoitusta suunniteltaessa, jotta voidaan arvioida miltä osin yksityinen palvelu kattaa alueen eläinlääkäripalveluiden tarpeen ja miltä osin kunnan tulee huolehtia eläinlääkäripalveluiden saatavuudesta. Kunnan on suositeltavaa keskustella yksityisten palveluntarjoajien kanssa eläinlääkäripalveluiden kokonaisuudesta alueella.

Jos kunta ei itse arkipäivisin järjestä peruseläinlääkäripalvelua muille kotieläimille kuin hyötyeläimille, on kunnan osoitettava suunnitelmassaan, että peruseläinlääkäripalvelua on muutoin saatavissa kyseisille eläimille riittävästi ja keskeytyksettä. Jos kunta ei itse järjestä arkipäivisin kiireellistä eläinlääkäripalvelua muille kotieläimille kuin hyötyeläimille, on kunnan varmistettava esim. sopimuksella yksityisen eläinlääkäripalvelujen tuottajan kanssa, että kiireellistä eläinlääkäripalvelua on tarvittaessa saatavissa.

Tuotantoeläinten terveydenhuollon resurssitarvetta kartoittaessaan kunnan on huomioitava yksityisten palveluntarjoajien solmimat terveydenhuoltosopimukset.

Yksityiset eläinlääkäripalvelun tuottajat voivat tuottaa eläinlääkäripalveluja myös etäyhteyden välityksellä. Näissä tapauksissa yhteys asiakkaaseen tapahtuu esim. videoyhteydellä tai chatin kautta.

15.5 Kiireellinen eläinlääkäripalvelu

Kunnan on järjestettävä kiireellistä eläinlääkäripalvelua kaikkia alueellaan vakinaisesti tai tilapäisesti olevia kotieläimiä varten kaikkina vuorokauden aikoina. (ElhL 13 §)

Kiireelliseen eläinlääkäripalveluun kuuluvat akuutisti sairaiden eläinten perustutkimus ja vähintään ensiapuluonteiset hoitotoimenpiteet. Kiireellistä eläinlääkäripalvelua ovat muun muassa nautojen poikimahalvaushoidot, hevosten konservatiiviset ähkyhoidot, eri kotieläinten akuutit tulehdus- ja kiputilat, ompelua vaativat haavat sekä sokin hoito, synnytysapu ja eläimen hengen pelastamiseksi välttämättömät kirurgiset leikkaukset niiltä osin, kun leikkauksia peruseläinlääkärikoulutuksella pystytään suorittamaan tavanomaisissa vastaanottotiloissa ja eläinsuojissa ilman erityistyövälineitä. Keisarileikkaus täytyy pystyä suorittamaan koirille,

kissoille ja märehitijöille, ellei leikkausta tarvitsevia potilaita pystytä nopeasti lähettämään riittävän lähellä sijaitsevaan jatkohoitopaikkaan.

Pieneläinten luunmurtumissa on suoritettava välttämätön immobilisaatio. Eläinten lopettaminen eläinsuojelullisin perustein kuuluu kiireelliseen eläinlääkärinapuun. Kiireellisen eläinlääkärinavun tavoitteena on ensiaputyypinen toiminta, jolla pyritään hoitamaan eläimen henkeä ja hyvinvointia uhkaavat tapaukset ja varmistamaan, että potilaan tila ei kohtuuttomasti heikkene sen odottaessa virka-aikana annettavia palveluja.

Jos kunta ei järjestä arkipäivisin peruseläinlääkäripalveluja muille kotieläimille kuin hyötyeläimille, sillä perusteella että se on eläinlääkäripalveluja koskevassa suunnitelmassaan osoittanut, että yksityisiä peruseläinlääkäripalveluja on yhteistoiminta-alueella riittävästi ja keskeytyksettä saatavissa, on kunnan kuitenkin järjestettävä kiireellinen eläinlääkärinapu arkipäivisin myös ei-hyötyeläimille. Vaihtoehtoisesti kunnalla voi olla yksityisen palvelutuottajan kanssa sopimus, jolla varmistetaan, että kiireellistä eläinlääkärinapua on yhteistoiminta-alueella aina tarvittaessa varmuudella saatavissa.

Kunnan on järjestettävä päivystyspalvelu virka-ajan ulkopuolella tarvittavaa kiireellistä eläinlääkärinapua varten yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa yhtä tai useampaa seutu- tai maakuntaa vastaavalla päivystysalueella. (ElhL 13 §)

Seutukunnilla tarkoitetaan alueiden kehittämissä (602/2002) tarkoitettuja seutukuntia ja maakunnilla maakunnista annetussa valtioneuvoston päätöksessä (147/1999) tarkoitettuja maakuntia. Eläinlääkintähuoltolain edellyttämien päivystysalueiden muodostaminen on kunnille pakollista, ja aluehallintovirastoilla on merkittävä rooli uuden päivystysaluejaon toteuttamisen ohjaamisessa. Tavoite on päivystysten organisoiminen vähintään maakunnan kokoisilla alueilla. Seutukuntatasoa voidaan soveltaa siirtymävaiheen ratkaisuna ja poikkeuksellisissa olosuhteissa.

Kiireellinen eläinlääkärinapu on päivystysalueella järjestettävä siten, että kotieläimiä, jotka ovat pienikokoisia ja voidaan siten vaikeuksitta kuljettaa eläinlääkärin vastaanotolle, ja kotieläimiä, joille annettava eläinlääkärinapu edellyttää eläinlääkärin käyntiä eläimenpitopaikassa, hoitaa pääasiassa eri henkilökunta. Tästä vaatimuksesta voidaan kuitenkin poiketa päivystysalueella, jonka eläintiheys on pieni tai jossa sellaisten kotieläinten, jotka ovat pienikokoisia ja voidaan siten vaikeuksitta kuljettaa eläinlääkärin vastaanotolle, osuus kaikista päivystysalueella pidettävistä kotieläimistä on vähäinen tai se on muusta erityisestä syystä perusteltua. (ElhL 13 §)

Päivystysten eriyttämisvaatimuksesta poikkeaminen on perusteltava aluehallintovirastolle, joka ratkaisee, onko poikkeaminen mahdollista esitetyn perusteiden perusteella. Päivystysten eriyttäminen on mahdollista tehdä myös osa-aikaisesti kysynnän perusteella tai remissiotyyppisesti eli siten, että kunnalla on sopimus kiireellistä hoitoa vaativien potilaiden lähettämistä pieneläinvastaanotolle. Tällöin sopimuksella varmistetaan, että ne pieneläimet, joita ei pystytä tai ehditä sekäpäivystyksessä hoitamaan, on mahdollista lähettää eriytettyyn pieneläinpäivystyspisteeseen. Etäisyys remissioklinikalle ei kuitenkaan saa olla kohtuuttoman pitkä.

Suureläinpäivystys

Tavoite on vähintään maakunnan kokoinen päivystysalue, jonka muodostamisesta kunnat sopivat yhdessä. Päivystysalueen sisällä on oltava paikalliset olosuhteet huomioiden riittävä määrä suureläinpäivystyspiirejä. Piireille ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista asettaa

kiinteitä rajoja, vaan kaikkien päivystäjien toimialueena tulee olla koko maakunta. Näin ollen samanaikaisesti vuorossa olevat päivystäjät voivat tehdä tiimityötä ja apua tarvitsevaan kohteeseen voidaan lähettää pääsääntöisesti lähin päivystäjä. Jos joku päivystäjistä joutuu sitoutumaan aikaa vievään toimenpiteeseen, voivat alueen muut päivystäjät ottaa vastuun hänen mahdollisista muista tehtävistään. Päivystäjillä on mahdollisuus konsultoida toisiaan, ja to-della vaativien tapausten hoitoon voidaan lähettää tarvittaessa useampikin eläinlääkäri.

Mahdollisuuksien mukaan tulisi maahan pyrkiä saamaan joitakin hevosiin erikoistuneita päi-vystyspisteitä, jotka voisivat palvella maantieteellisesti laajoja alueita. Kunnat voisivat sopia hevosten hoidon järjestämisestä näiden päivystyspisteiden kanssa. Esimerkiksi muutaman tunnin vastaanottoaika kumpanakin viikonlopun päivänä olisi jo selkeä parannus nykytilan-teeeseen.

Pieneläinpäivystys

Tavoitteena on keskittää pieneläinpäivystys maakuntatasolla yhteen tai muutamaan pistee-seen huomioiden maakunnan koko ja potilasmäärät. Päivystyspiste pitää varustaa tarkoituk-senmukaisilla tiloilla, välineillä ja henkilökunnalla. Vaihtoehtoisesti voidaan sopia pieneläin-päivystyksestä yksityisen palveluntuottajan kanssa. Erityisesti suurten kaupunkien pieneläin-päivystyksissä työmäärät ovat suuria ja palvelujen mitoituksessa on huomioitava riittävä eläinlääkäri- ja avustajamäärä.

Kun maakunnallinen pieneläinpäivystyspiste perustetaan, se voidaan mitoittaa ja varustaa lain minimivaatimukset ylittäen niin, että siellä pystytään suorittamaan esimerkiksi vierasesi-neleikkaukset ja torsioleikkaukset. Varustukseen tulisi kuulua röntgen- ja ultraäänilaitteet sekä riittävä laboratoriovalmius.

Keskitetty yhteydenotto palvelu

Päivystysalueelle on järjestettävä keskitetty palvelu yhteydenottoja varten. (ElhL 13 §)

Keskitetyn yhteydenotto palvelun tarkoituksena on tehostaa eläinlääkäripäivystyksen toimin-taa keskittämällä eläinlääkäripalveluja koskevat yhteydenotot yhteen paikkaan, josta asiakas voidaan ohjata päivystävälle vastaanotolle tai tilata eläinlääkäri käymään eläimen pitopai-kassa. Tarvittaessa yhteydenottopisteessä voidaan antaa hoitoon liittyvää neuvontaa ja oh-jata kiireettömissä tapauksissa asiakas virka-aikana annettaviin palveluihin.

Keskitettyssä palvelussa vastaajana ei välttämättä tarvita eläinlääkäriä, jos vastaajalla muu-toin on riittävä asiantuntemus. Riittävää pieneläinasiiantuntemusta todennäköisesti löytyy koulutettujen ja kokeneiden pieneläinhoitajien taholta. Suurelainten suhteen vastaavaa am-mattitaitoa on vaikeampi löytää, ja kynnys siirtää puhelu päivystävälle eläinlääkärille on siltä osin pidettävä varsin matalana. Täysin turhien ja päivystykseen liittymättömien yhteydenot-tojen karsiminen edesauttaa kuitenkin päivystävän eläinlääkärin jaksamista.

Suureläinpäivystyksen organisoinnissa tulee seurata tekniikan kehittymistä ja mahdollisuuksien mukaan hyödyntää esimerkiksi modernia satelliittipaikannustekniikkaa niin, että yhtey-denottopisteestä voidaan helposti ohjata lähin päivystävä eläinlääkäri apua tarvitsevaan koh-teeeseen.

Muusta päivystyksestä irrallisten yhteydenottopisteiden rakentaminen ei ole realistista, ellei toimintaa saada liitettyä osaksi yleistä hälytyskeskusjärjestelmää. Luonteva paikka

yhteydenottopalvelulle olisi maakunnallisen pieneläinpäivystyspisteen yhteydessä. Tällöin pitäisi henkilöresurssit mitoittaa siten, että eläinhoitajahenkilökuntaa olisi riittävästi myös yhteydenottopalvelun hoitamiseen. Kustannusten jako kuntien kesken voisi tapahtua samojen periaatteiden mukaan kuin pieneläinpäivystyksessä.

Keskitetty yhteydenottopalvelu voi palvella useampaakin päivystysaluetta ja palvelu voi olla asiakkaalle maksullista.

Kunta suunnittelee kiireellisen eläinlääkärinavun järjestämisen virka-aikana ja virka-ajan ulkopuolella huomioiden vaatimukset pieneläin- ja suurelänpäivystysten eriyttämisestä ja keskitetystä yhteydenottopalvelusta. Mikäli kunta poikkeaa lainsäädännön vaatimuksista, täytyy erityiset syyt poikkeamiselle esittää suunnitelmassa.

Virkatehtävät virka-ajan ulkopuolella

Kunnalle ei ole velvollisuutta järjestää päivystystä virkatehtävien hoitoa varten. Mikäli kunnassa ei ole päivystävää virkaeläinlääkärinä, on eläinten hyvinvointilain nojalla toimivaltainen viranomaispoliisi.

A-c -luokan, uuden taudin sekä muun torjuttavan eläintaudin varalta aluehallintovirastot järjestävät valtakunnallisen läänineläinlääkäripäivystyksen. Kaksi läänineläinlääkärinä päivystää aina samanaikaisesti ja kummankin toimialueena on koko Suomi. Kulloinkin päivystävän läänineläinlääkärin saa tietää Ruokaviraston puhelinvastaajasta numerosta 029 520 4658.

15.6 Saatavuus- ja laatutavoitteet

Ajanvaraus

Eläimen omistajan tai haltijan on halutessaan pystyttävä varaamaan aika eläinlääkärin käynnille eläintenpitopaikkaan, pieneläimen viemiseksi vastaanotolle tai hevosen viemiseksi tarvittaessa paikkaan, jossa hoitotoimenpiteet voidaan suorittaa turvallisesti. Kun yhteistoiminta-alueella toimii useampia praktikkoeläinlääkäreitä, tulisi asiakkaalle ei-kiireellisissä tapauksissa mahdollisuuksien mukaan antaa vapaus valita eläinlääkäri, jonka palveluksia hän käyttää.

Ajanvaraukset yhteistoiminta-alueella tulee keskittää yhteen paikkaan, ja toiminta järjestää siten, että tietynä päivänä tietty eläinlääkäri tai tietyt eläinlääkärit ovat vastuussa kiiretapauksien hoidosta ja pääosa eläinlääkäreistä keskittyy ajanvarausperusteiseen praktiikkaan. Tämä edesauttaa myös eläinlääkäreiden jaksamista ja työn sekä muun elämän yhteensovittamista, kun päivittäisen työajan epäsäännöllisyys ja ennalta arvaamattomuus rajoittuu päiviin, joihin hoidetaan kiiretapauksia.

Praktikkoeläinlääkäreille on varattava aikaa myös puhelinvastaamiseen, jolloin he voivat muun muassa vastata asiakkaiden soittopyyntöihin.

Kunnan on suunnitelmassaan kuvattava, miten eläinlääkäripalveluissa on arkipäivisin järjestetty työnjako ajanvarausperusteisen palvelun ja kiireavun kesken.

Saatavuus

Peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkärinavun tulee olla saatavilla palvelujen käyttäjien kannalta kohtuullisessa ajassa ja kohtuullisella etäisyydellä maantieteelliset olosuhteet huomioon ottaen. (ElhL 14 §)

Jos avun tarve ei ole kiireellinen, sairaskäynti- tai vastaanottoaika täytyy järjestyä viikon sisällä tilauksesta. Kiireettömät terveydenhuolto- ja massatyökäynnit sekä terveille eläimille suoritettavat kohdassa 15.2 kuvatut leikkaukset on lomakauden ulkopuolella voitava varata alle kolmen viikon ja lomakaudella alle kuuden viikon sisällä yhteydenotosta. Jos asiakas haluaa palvelut nimetyltä eläinlääkäriltä, saavat jonotusajat olla pitemmät. Hyvänä palvelutasona voidaan väestötiheillä alueilla pitää peruseläinlääkäripalvelun järjestämistä siten, että pääosa asiakkaista saa palvelun alle viidenkymmenen kilometrin etäisyydeltä.

Kiireellisen eläinlääkäriavun resurssit on mitoitettava siten, että apua on kaikkina vuorokaudenaikoina saatavissa kolmen tunnin sisällä tilauksesta 90 prosentissa tapauksista. Päivystysalueet on siten mitoitettava, 90 prosentissa tapauksista päivystävän eläinlääkärin matka eläintenpitopaikkaan tai eläimen omistajan matka pieneläinvastaanotolle on alle sata kilometriä. Tästä etäisyydestä voidaan poiketa Kainuun ja Lapin maakunnissa sekä saaristokunnissa. Remissioklinikalle matka voi olla pidempikin, mikäli välitöntä ensiapua on saatavilla kohtuullisella etäisyydellä.

Kuntien on mahdollista subventoida sairaskäyntien ja terveydenhuoltokäyntien matkoista johtuvia kustannuksia eläinlääkintähuoltolain 22 §:n mukaisesti. Kuntalaisten yhdenvertaisuus lakisääteisten peruspalvelujen käyttäjinä sekä eläinsuojelulliset syyt puoltavat subventioita. Subventioita käsitellään erikseen luvussa 6.

Palautteen kerääminen ja valitusten käsittely

Kunnan on syytä seurata eläinlääkäripalvelujen saatavuutta säännöllisesti toteutettavien asiakaskyselyjen avulla. Kunta suunnittelee, miten kunta palvelujen ja valvonnan järjestäjänä sekä työnantajana käsittelee eläinlääkintähuoltoa koskevat mahdolliset asiakasvalitukset ja korvauspyynnöt.

***Kunta** suunnittelee eläinlääkäripalveluiden laatutavoitteet ja palautteen keräämisen ja käsittelyn. Suunnitelmasta on käytävä ilmi kunnan voimassa olevat vastuu- ym. vakuutukset ja niiden korvausmäärät sekä menettelytavat pyydettyäessä lausuntoja Eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnalta.*

15.7 Toimitilat

Jos kunta huolehtii peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkäriavun järjestämisestä tuottamalla itse palveluja joko kokonaan tai osittain, kunnan on järjestettävä palveluja varten tarpeelliset toimitilat ja työvälineet ottaen huomioon eläinlääkintähuoltolain ja työturvallisuuslain (738/2002) velvoitteet työnantajana sekä kunnan suunnitelma ja kunnan alueella pidettävien kotieläinten lajit ja lukumäärät.

Lääkkeet on lainsäädännön vaatimusten mukaisesti pystyttävä säilyttämään ja hävittämään asianmukaisesti. (Lääkitsemislaki 387/2014, 14 §). Huumausaineeksi luokiteltaville lääkeaineille on oltava lukittava tila. (Huumausainelaki 373/2008, 26 §; huumausaineasetus 548/2008, 6 §)

Yhteistoiminta-alueella on tavoitteena pidettävä eläinlääkäreiden yhteisiä toimitiloja siellä, missä maantieteelliset etäisyydet eivät muodostu liian suuriksi (vrt. 15.6). Tarvittaviin toimitiloihin kuuluvat vastaanottotilat sekä toimistohuoneet, lämpimät autotallit ja riittävät

varastotilat. Huoneenlämmössä, viileässä ja jääkaappilämpötilassa säilytettäville lääkkeille ja muille tarvikkeille (esim. näytteet ja tutkimusvälineet) on oltava omat varastotilansa.

Asianmukaiset pesu- ja kuivaustilat instrumenteille, suurillekin praktiikkavarusteille ja suojavaatteille ovat välttämättömät.

Yhteistoiminta-alueella tulisi olla käytettävissä hevosia varten pakkopilttuu tai vastaava rakenne, jossa tutkimus- ja hoitotoimenpiteet voidaan suorittaa vaarantamatta työ- ja potilasturvallisuutta. Samassa yhteydessä tulisi olla käytettävissä tilat, joissa hevosten kaataminen voidaan turvallisesti suorittaa.

Henkilökunnan sosiaaliset tilat peseytymis- ja lepotiloineen kuuluvat jokaiseen toimipisteeseen. Päivystäjän ja viransijaisen asumiseen soveltuvat asianmukaiset tilat järjestetään yhteistoiminta-alueella niihin toimipisteisiin, joista päivystystoimintaa harjoitetaan. Hyvin järjestetyt asuinolosuhteet parantavat myös sijaisten saatavuutta.

Jos tiloja käytetään pieneläinten vastaanottoon, tiloihin sisältyy odotushuone, riittävä määrä toimenpide- ja leikkaushuoneita sekä potilaiden pesuun soveltuvat tilat.

Kunnan on huolehdittava toimitilojen päivittäisestä siivouksesta ja kunnossapidosta sekä jätehuollosta, johon sisältyy vanhentuneiden lääkkeiden sekä käytettyjen ruiskujen, neulojen ym. hävittäminen.

Tiloihin pitää järjestää asianmukainen vartiointi ja murtosuojaus.

15.8 Välineresurssit

Suurelänpraktiikan varusteisiin kuuluu ultraäänilaitte rektaalianturilla, hevosen kaatovälineet, hammasvälineet ja astutusliinat, pulttipistooli sekä kaikki normaalit synnytysapuun sekä peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkäriavun edellyttämään kirurgiaan tarvittavat instrumentit.

Normaalit suojavaatteet ja –jalkineet sekä erityisvarustus tarttuvien eläintautien ja zoonosien varalta näytteenotto- ja pakkaustarvikkeineen kuuluvat varustukseen.

Pienelänpraktiikassa varusteisiin kuuluu ultraäänilaitte, elektrotomi, eläinvaaka, säädettävät toimenpide- ja leikkauspöydät sekä valaisimet ja kaikki normaalit tutkimusvälineet sekä instrumentit. Tarvitaan myös pakastin kuolleiden/lopetettujen pieneläinten säilyttämiseen.

Eriytetty seutu- tai maakunnallisen pieneläinpäivystyspiste tulisi varustaa riittävän tasokkaasti niin, että varustetasoon kuuluvat ainakin röntgenlaitteisto ja riittävä laboratoriovarustus.

Ajanmukaiset atk-laitteet ohjelmiseen sekä tietoliikenne- ja puhelinyhteydet ovat välttämättömiä kaikille kunnaneläinlääkäreille. Yhteistoiminta-alueen kaikkia eläinlääkäreitä koskeva ajanvarausjärjestelmä ja potilaskortisto on pyrittävä järjestämään atk-pohjaisena.

Instrumenttien pesu ja desinfiointi sekä työvaatteiden pesu ja kuivatus on järjestettävä asianmukaisesti.

15.9 Ostopalvelut

Kunta voi tehdä yksityisen eläinlääkäripalvelun tuottajan kanssa sopimuksen peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkäriavun tuottamisesta. Palveluntuottaja voi olla luonnollinen henkilö, yksityisoikeudellinen oikeushenkilö tai oppilaitos. Sopimusta ei voi tehdä valvontatehtävien hoitamisesta. Palvelut on kilpailutettava hankintalainsäädännön mukaisesti. (EiHL 17 §)

Jos kuntaa ostaa palveluita yksityiseltä palveluntuottajalta, on kunnan suunniteltava, kuinka se valvoo ostopalveluidensa laatua. Vastuu palvelun saatavuudesta ja laadusta säilyy kunnalla, vaikka palvelu toteutettaisiin ostopalveluna. Ostopalveluiden laatua voi seurata esimerkiksi säännöllisillä asiakastytyväisyyskyselyillä sekä kertyvän asiakaspalautteiden perusteella ja käsittelemällä palaute palveluntuottajan kanssa.

Kunta suunnittelee, miten se valvoo ostopalveluina hankkimiensa eläinlääkäripalvelujen laatua ja tarjousasiakirjoissa esitettyjen asiakasmaksujen noudattamista. Palveluja kilpailutettaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota tarjouspyynnössä esitettäviin laatukriteereihin.

16 SEURANTA, ARVIOINTI JA RAPORTOINTI

16.1 Aluehallintoviraston suunnitelmat

Aluehallintovirasto toimittaa päivitetyn alueellisen valvontasuunnitelman vuosittain Ruokavirastoon erikseen sovittavan aikataulun mukaan. Ruokavirasto arvioi valvontasuunnitelmat vuosittaisen neuvottelujen yhteydessä. Ruokavirasto seuraa aluehallintovirastojen suorittaman valvonnan toteutumista ja vaikuttavuutta ottaen tulokset huomioon valtakunnallisen valvontaohjelman kehittämisessä.

16.2 Kunnan suunnitelmat

Ympäristöterveydenhuollon yhteinen valvontasuunnitelma hyväksytään kunnan ympäristöterveydenhuollosta vastaavassa monijäsenisessä toimielimessä. Yhteisen valvontasuunnitelman osana on luontevaa hyväksyä myös eläinlääkintähuollon suunnitelma, vaikka eläinlääkintähuoltolaki ei sitä erityisesti edellytä. Ympäristöterveydenhuollon lainsäädäntö ei edellytä toiminnanharjoittajien kuulemista valvontasuunnitelmasta, mutta hallintolain 41 §:n mukaisesti tulee toiminnanharjoittajille varata vaikutusmahdollisuuksia. Asian vireilläolosta voidaan ilmoittaa sopivalla tavalla viranomaisen harkinnan mukaan. Tiedotus on syytä kohdistaa myös yksityisiin eläinlääkäripalvelujen tuottajiin.

Kunta päivittää eläinlääkintähuollon suunnitelmansa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. On tärkeää, että kunnan suunnitelman päivittämiseen osallistuvat sekä valvontaeläinlääkärit että praktikkoeläinlääkärit. Päivitetty eläinlääkintähuollon suunnitelma tallennetaan VYHAan. Aluehallintovirasto arvioi kuntien suunnitelmat. Suunnitelmat voidaan arvioida arviointi- ja ohjauskäyntien yhteydessä, kuitenkin vähintään kerran ohjelmakauden aikana. Suunnitelmien päivityksessä ja suunnitelmien arvioinnissa on huomioitava aikaisempien vuosien toteutumisen arviointi ja muulla tavoin kertynyt palaute.

Kunta arvioi suunnitelmansa toteutumista aina toimintavuoden päätyttyä ja laatii siitä arviointiraportin. On suositeltavaa, että raportin hyväksyy asianomainen lautakunta tai muu monijäseninen toimielin, joka myös käsittelee korjaustoimenpiteitä. Hyväksytty raportti tallennetaan VYHAan maaliskuun loppuun mennessä. Suunnitelman arviointia ohjataan tarkemmin [Eviran ohjeessa 15908/2](#). Kunta seuraa terveydenhuoltokäyntien ja valvontatehtävien toteutumista myös vuoden aikana ja ryhtyy tarvittaessa korjaaviin toimenpiteisiin suunnitelmien toteuttamiseksi.

Kunnan on suunnitelmaa päivittäessään huomioitava edellisen suunnitelman toteutumisen arviointi, aluehallintoviraston antama palaute sekä muilla tavoin kertynyt palaute kehittämistarpeista.

16.3 Eläinlääkäripalvelujen käytön tilastointi

Resurssien riittävyyden arvioimiseksi kunta ylläpitää tilastoa järjestämiensä eläinlääkäripalvelujen käytöstä. Tilastosta pitää ilmetä vuositasolla ainakin sairaskäyntien, terveydenhuoltokäyntien ja pieneläinvastaanottokäyntien määrät virka-aikana sekä sairaskäyntien ja pieneläinvastaanottokäyntien määrät päivystysaikana. Tilasto tallennetaan vuosittain VYHAan.

16.4 Arviointi- ja ohjauskäynnit

Ruokavirasto auditoi aluehallintovirastoja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan suhteen elintarvikeketjun monivuotisen auditointisuunnitelman mukaisesti.

Aluehallintovirastot ovat vuodesta 2005 lähtien suorittaneet kunnallisen elintarvikevalvonnan arviointi- ja ohjauskäyntejä (ent. auditointeja). Aluehallintovirastojen suorittamat arviointi- ja ohjauskäynnit koskevat myös kuntien järjestämää eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa sekä eläinlääkäripalveluiden toimeenpanoa.

Aluehallintovirasto suunnittelee eläinlääkintähuollon arviointi- ja ohjauskäyntien toteutuksen.

16.5 Muu raportointi

Elintarvikeketjun valvonnan tulokset raportoidaan vuosittain VASU-raportoinnilla maaliskuun loppuun mennessä ja siten eläinlääkintähuollon suunnitelmien arvioinnin yhteydessä ei kerätä numeerista tietoa valvonnoista. Aluehallintovirastot keräävät ja toimittavat vuosittain Ruokavirastolle VASU-raportoinnissa tarvittavat tiedot.

Muut viranomaisten pyytämät raportit ja tilastot:

- eläinten hyvinvoinnin valvonnan tarkastuskertomukset/päätökset
- pakolliseen zoonoosivalvontaan ja vapaaehtoiseen terveystarkastukseen liittyvät tarkastuskertomukset kunnasta aluehallintovirastoon
- eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan työt, joista kunta laskuttaa valtiota
- muut viranomaisten pyytämät vuosiyhteenvedot ym.
- vastustettavien eläintautien ja niiden epäilyjen hallinnassa tehdyt toimenpiteet

*Alueellisessa suunnitelmassa kuvataan miten **aluehallintovirasto** seuraa yllä mainittujen asiakirjojen saapumista kunnista määräaikojen puitteissa ja puuttuu tarvittaessa asiaan, mikäli määräaikoja ei ole noudatettu. Lisäksi kuvataan aluehallinnon tehtävänä olevien raporttien sekä yhteenvetojen toimittaminen määräaikoja noudattaen Ruokavirastoon ja mahdollisille muille viranomaisille.*

Kunnan suunnitelmassa kuvataan, miten varmistetaan yllä mainittujen asiakirjojen lähettäminen määräaikojen puitteissa asianomaisille viranomaisille.

LIITE 1. ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON PAINOPISTEALUEET

KEHITTÄMISTEEMA	PAINOPISTE	2025	2026	2027	2028
Valmius, varautuminen ja huoltovarmuus					
Vastuullisuus ja keskeytyvyys					
	Sivutuotteiden jäljitettävyys	kunnaneläinlääkärien sivutuotevalvonnassa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että laitokseen tulevat, käsiteltävät ja lähtevät sivutuotteet ovat aina jäljitettävissä eteen- ja taaksepäin, sivutuotteiden merkinnät täsmäivät, saapuva tavara täsmää kaupallisten asiakirjojen kanssa, ja laitos varmistaa, että sivutuotteita vastaanottavalla taholla on oikeus ottaa vastaan kyseisiä sivutuotteita. AVIt varmistavat valvontojen toteutumisen ja tarkastuspöytäkirjojen saannin.			
	Turkistarhojen lintuinfluenssan valvonta ja seuranta	Ruokavirasto valmistelee valtakunnallisen seurantasuunnitelman ja tautisuojausasetuksen ohjeistuksen. AVI vastaa alueellisesta ohjauksesta. Kunnaneläinlääkärit toteuttavat tarkastus- ja näytteenottokäynnit.	Jatkuu	Jatkuu	Jatkuu

KEHITTÄMISTEEMA	PAINOPISTE	2025	2026	2027	2028
	Eläinlääkärin lääkitsemisvalvonta	Ruokavirasto valmistelee valtakunnallisen suunnitelman ja ohjeistuksen. Avi vastaa alueellisesta ohjauksesta ja tarkastuskäynneistä. Eläinlääkäreiden valvonnassa keskitytään erityisesti • lääkkeiden varalle luovutuksen ehtojen täyttämiseen • väärinkäyttöön soveltuvien lääkkeiden hankkimiseen ja vastaanotolta luovuttamiseen • Antibioottien käyttötietojen toimittamisen tarkastaminen osana valvontaa			
Teknologia ja tieto					
	Eläintenpitäjä- ja pito-paikkarekisteröinnin valvonnan tehostaminen	• Kunnan-eläinlääkäri tarkistaa rekisteröinti-asiat muiden tiläkäyntien yhteydessä. AVI valvoo rekisteröintiä myös hallinnollisin tarkastuksin.	• Kunnan-eläinlääkäri tarkistaa rekisteröinti-asiat muiden tiläkäyntien yhteydessä. AVI/Ruokavirasto valvoo rekisteröintiä myös hallinnollisin tarkastuksin.	• Kunnan-eläinlääkäri tarkistaa rekisteröinti-asiat muiden tiläkäyntien yhteydessä. AVI/Ruokavirasto valvoo rekisteröintiä myös hallinnollisin tarkastuksin.	
Erityiset painopisteet/ tehostamista aiempien tulosten perusteella	Siipikarjan salmonellavalvonnan tehostaminen	• Aluehallintovirasto seuraa alueellaan aktiivisesti salmonellavalvonnan toteumaa ja tarvittaessa lisää alueellista ohjausta toteuman parantamiseksi • Aluehallintovirasto varmistaa tarkastuskäyntien			

KEHITTÄMISTEEMA	PAINOPISTE	2025	2026	2027	2028
		dokumentoinnin, jotta tarkastuskäyntien toteutuksesta saadaan luotettavaa tietoa • Aluehallintovirasto seuraa tehostetusti tarkastuskertomusten laatua ja sitä kautta tarkastusten laatua ja lisää tarvittaessa alueellista ohjausta • Kunnaneläinlääkärit toteuttavat tarkastuskäynnit MMMa 316/2021 mukaisesti			
	AVIn ympäristöterveydenhuollon tehtävien siirtymisen Ruokavirastoon	• Varmistetaan toiminnan ja tiedonhallinnan jatkuminen ja sujuva siirtyminen, kun tehtävät siirtyvät AVeista Ruokavirastoon			
	Avi-kohtainen painopiste – aihe, joka tarvitsee alueella erityistä panostusta				

Vuoden 2025 painopisteiden toimenpiteet

Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisterin valvonnan tehostaminen

EU:n eläinterveysäännöstö 2019/429 (AHL) sekä sen nojalla annettuja säädöksiä on sovellettu 21.4.2021 lähtien. Uudistettu eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskeva lainsäädäntö astui voimaan tammikuussa 2022. Mm. uusille eläinlajeille on tullut vaatimuksia merkintään ja rekisteröintiin. Rekisteröintivaatimus laajeni koskemaan myös tiettyjä sukusolujen ja alkioiden pitopaikkoja. Vuosien 2023-2025 aikana jatkuu uuden lainsäädännön toimeenpano, ohjeistaminen ja kouluttaminen. Painopisteenä on Eläintenpitäjä ja pitopaikkarekisterin valvonnan tehostaminen niin, että havaittuihin puutteisiin reagoidaan tarvittavin hallintomenettelyn keinoin. Eläintenpitäjä ja pitopaikkarekisterin ajantasaisuus on ensiarvoisen tärkeää eläintautiepidemioiden hallinnassa.

Lääkitsemisen valvonta

Vuoden 2025 valvonta on selostettu erikseen liitteessä 3.

Sivutuotteiden jäljitettävyys

Vuonna 2025 sivutuotevalvonnassa painotetaan sivutuotteiden jäljitettävyyttä. Kunnaneläinlääkärit kiinnittävät sivutuotevalvonnassa erityistä huomiota siihen, että laitokseen tulevat, käsiteltävät ja lähtevät sivutuotteet on aina jäljitettävissä eteen- ja taaksepäin, sivutuotteiden merkinnät täsmäävät, saapuva tavara täsmää kaupallisten asiakirjojen kanssa, ja laitos varmistaa, että sivutuotteita vastaanottavalla taholla on oikeus ottaa vastaan kyseisiä sivutuotteita. AVIt varmistavat valvontojen toteutumisen ja tarkastuspöytäkirjojen saannin.

Avi-kohtainen painopiste

Avi valitsee viime vuosien valvontasuunnitelmien toteutumisen raportoinnin perusteella painopisteen, johon suunnataan valvontaa avin määrittelemällä tavalla. Tarvittaessa avin alueen kuntien valvontaeläinlääkärit osallistuisivat toteutukseen.

LIITE 2. RESURSSITARPEEN KARTOITUS

1. Eläinmäärät kunnan alueella:

- a. Tuotantoeläintilat (lkm)
 - Nautojen pitopaikat
 - Sikojen pitopaikat
 - Lampaiden- ja vuohien pitopaikka
 - Hevosten pitopaikat
 - Siipikarjan pitopaikat
 - Vesiviljelylaitokset
 - Turkistarhat
 - Tarhatun riistan pitopaikat
 - Mehiläistarhat
 - Muut tuotantoeläinyksiköt
- b. Lemmikit (lkm)
 - Arvio lemmikkien määrästä

2. Eläinlääkäripalvelut

a. Terveystuotosopimukset

Nauta

Pitopaikat, joilla terveystuotosopimus (lkm)

Pitopaikat, joilla terveystuotosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa (lkm)

Terveystuotopitopaikkojen osuus (% kaikista nautojen pitopaikoista)

Sika

Pitopaikat, joilla terveystuotosopimus (lkm)

Pitopaikat, joilla terveystuotosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa (lkm)

Terveystuotopitopaikkojen osuus (% kaikista sikojen pitopaikoista)

Siipikarja

Pitopaikat, joilla terveystuotosopimus (lkm)

Pitopaikat, joilla terveystuotosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa (lkm)

Terveystuotopitopaikkojen osuus (% kaikista siipikarjan pitopaikoista)

Muut terveystuotosopimukset

Pitopaikat, joilla terveystuotosopimus (lkm)

Pitopaikat, joilla terveystuotosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa (lkm)

Terveystuototyön resurssitarve, htv

b. Muut kunnan eläinlääkäripalvelut, arvio palvelutarpeesta

Sairaskäynnit tiloilla (muu kuin terveystuoto)

- Sairaskäynnit virka-aikana (lkm)
- Sairaskäynnit päivystysaikana (lkm)

Sairaskäynnit pieneläinvastaanotolla

- Sairaskäynnit virka-aikana (lkm)
- Sairaskäynnit päivystysaikana (lkm)

Kunnan eläinlääkäripalveluiden resurssitarve, htv

3. Eläinten terveyden valvonta

a. Pakollinen zoonosivalvonta ja vapaaehtoinen terveysvalvonta

Salmonellavalvontaan kuuluvat pitopaikat (lkm)

- Siipikarjan salmonellavalvontaohjelmaan kuuluvat pitopaikat
- Uudistuseläimiä tuottavat sikojen pitopaikat
- Pitopaikat, jotka toimittavat nautoja keinosiemennysasemille
- Raakamaitoa luovuttavat nautojen pitopaikat

Vapaaehtoiseen terveysvalvontaan kuuluvat pitopaikat (lkm)

- Maedi-visna / CAE
- Lohikalojen bakteeriperäinen munuaistauti (BKD)

b. Muu eläinten terveyden valvonta

- turkistarhojen lukumäärä (MMM 14/2024)
- ulkona pidettävien sikojen pitopaikkojen määrä (MMM 404/2021)

Eläinten terveyden valvonnan resurssitarve, htv

4. Sivutuotevalvonta

- Sivutuotealan laitokset ja toimijat; hyväksyntä, rekisteröinti ja valvonta
- Raatojen ja kotiteurastuksen sivutuotteiden hävityksen valvonta, mukaan lukien kalankasvatustilastosten sivutuotevalvonta
- Haaskatoiminnan valvonta
- Turkiseläinten lajinsisäisen käytön valvonta
- Sisämarkkinakaupan, tuonnin ja viennin valvonta

Sivutuotevalvonnan resurssitarve, htv

5. Eläinten hyvinvoinnin valvonta

a. Ilmoituksenvaraiset kohteet (lkm)

- Kennelit
- Hevostallit
- Riistanhoidolliset tarhat
- Lihan, munien tai siitoseläinten tuotantotarhat
- Eläinkaupat
- Eläinhoitolat

b. Epäilyyn perustuvat eläinten hyvinvointitarkastukset (lkm)

- Arvio epäilyyn perustuvista tarkastuksista

c. Muu eläinten hyvinvoinnin valvonta

Eläinten hyvinvoinnin valvonnan resurssitarve, htv

6. Eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonta

- eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamisen valvonta

Eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonnan resurssitarve, htv

TÄYTTÖOHJE

Resurssitarpeen kartoituksen tarkoituksena on ohjata kunnan eläinlääkintähuollon suunnittelua. Kartoituksella kerätään lisäksi tietoa kunnallisen eläinlääkintähuollon määrästä ja laadusta. Ohjeessa annetut resurssitarpeet ovat suuntaa antavia ja kunta voi paikalliset olosuhteet sekä edellisen vuoden toteuma huomioiden arvioida resurssitarpeen toisin. Henkilöstötarpeeseen vaikuttavat suorittemäärien lisäksi esimerkiksi matkoihin käytettävä aika sekä päivystyksen järjestelyt.

Resurssitarpeen kartoituksen kohdissa 2–6 on eläinlääkintähuollon suoritteet. Työaikaa kuuluu lisäksi koulutukseen, neuvontaan, hallinnollisiin tehtäviin yms., joka ei ole välttämättä kohdennettavissa jonkin tietyn eläinlääkintähuollon tehtävän suorittamiseen. Tarkastukseen kuluva ajan arviointia ohjataan myös Ympäri-ohjelman luvussa 2.1

- 1.a Eläintilojen lukumäärän ja sijainnin saa Kartturista. Kunnan täytyy olla tietoinen alueensa eläintilojen määrästä, laadusta ja sijainnista palvelutarpeen, valvonnan ja eläintautivalmiuden takia.
- 1.b Lemmikkien määrän arviona voi käyttää 1/8 asukasta
- 2.a Terveydenhuoltokäyntiin lasketaan kuuluvaksi tilakäynnillä kuluva aika sekä etukäteinen valmistautuminen ja käynnin jälkeen tehtävät kirjalliset työt. Lisäksi resursseja mitoitettaessa täytyy huomioida matkoihin kuluva aika. Yhden terveydenhuoltokäynnin resurssitarve on keskimäärin 1 htp.
- 2.b Eläinlääkäripalveluiden resurssitarpeen arvioinnissa käytetään edellisen vuoden toteutuneita palvelumääriä, arviota palvelutarpeen muutoksista ja eläinlääkäripalveluiden toteutumista edellisinä vuosina. Eläinlääkäripalveluiden henkilöresurssien mitoituksen kannalta ratkaiseva tekijä voi olla palvelujärjestelmän toimivuus (esim. päivystysjärjestelyt).
- 3.b Eläinten terveyden valvonnan henkilöstömitoituksessa täytyy varautua myös suunnittelemaan valvontaan kuten tautiepäilyjen hoitoon ja epidemioiden selvittämiseen.*
- 4 Sivutuotevalvontaa tehdään Ruokaviraston erikseen toimittaman, riskiperusteisen suunnitelman mukaisesti. Suunnitelma sisältää listauksen kunakin vuonna valvottavista sivutuotealan laitoksista.
- 5 Eläinten hyvinvoinnin tarkastuskäynnit poikkeavat toisistaan kestoiltaan ja vaativuudeltaan. Kaikissa yksiköissä on yksinkertaisia valvontakohteita, joissa ei havaita puutteita ja joiden tekeminen ei vaadi erityistä valmistautumista sekä hankalia, perehtymistä ja aikaa vieviä tapauksia. Tarkastuksen tekemiseen varattava resurssitarve on keskimäärin 0,5–1 htp/tarkastus.*
- 6 Eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonnassa tarkastetaan eläinrekisteritietojen (nauta-, sika-, lammas- ja vuohirekisteri) ajantasaisuus ja oikeellisuus. Lisäksi kaikkien eläinlajien osalta tarkastetaan pitopaikan ja eläintenpidon rekisteröinnin ajantasaisuus ja oikeellisuus Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteristä. Myös pitopaikan kirjanpito sekä eläinten tunnistaminen valvotaan kullekin eläinlajille soveltuvilta osin. Eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvontaresurssien suunnittelussa tulee

ottaa huomioon valvontahavaintojen ja siirtokieltojen kirjaaminen. Siirtokiellot voi tallentaa ELTE-sovellukseen.

*Tarkastusmäärätavoitteena voidaan pitää 150 – 200 kpl / htv.

1 htv = 220 htp

LIITE 3. ELÄINTEN LÄÄKITSEMISEN VALVONNAN MONIVUOTINEN VALVONTASUUNNITELMA 2016–2025

EHO:n päivityksen ajankohtana laki lääkitsemislain muuttamiseksi (16/2022) on annettu. Sen sijaan suuri osa kansallisista asetuksista on vielä muuttamatta, joten lainsäädännön siirtymävaihe jatkuu toistaiseksi.

1 Valvonnan tavoitteet ja resurssit

Yleiset tavoitteet

Lainsäädännön tarkoituksena on ehkäistä ja vähentää eläinten lääkitsemisestä ihmisille, eläimille ja ympäristölle aiheutuvia haittoja sekä edistää tarkoituksenmukaista lääkkeiden käyttöä eläinlääkinnässä. Valvonnalla varmistetaan, että eläinlääkäri ja tuotantoeläinten omistajat ja haltijat noudattavat voimassa olevaa lainsäädäntöä. Tavoitteena ovat elintarviketurvallisuuden ylläpitäminen, väestöterveyden suojeleminen sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Tavoitteet saavutetaan toisaalta tuotantoeläinten pitopaikoissa tehtävällä valvonnalla ja toisaalta eläinlääkäreiden valvonnalla.

Eriytistavoitteena on kehittää valtakunnallisiin terveydenhuolto-ohjelmiin kuuluville eläinten pitopaikoille tapahtuvan lääkkeiden varalle luovutuksen sekä näiden lääkkeiden käytön valvontaa ja valvonnan menettelytapoja. Käytettävissä olevat resurssit kohdennetaan tehokkaasti ja tilojen tarkastuksia yhdistetään osaksi muita virallisia tarkastus- ja valvontakäyntejä hyödyntäen esim. alkutuotannon valvontakäyntejä lääkitsemisen valvonnassa.

Lisäksi suunnitelman tavoitteena on luoda yhtenäiset valvontakäytännöt ja havaittujen puutteiden raportointikäytännöt koko maan alueelle. Valvonnan tulosten perusteella kohdistetaan koulutusta, tiedotusta ja neuvontaa toimijoille.

2 Riskiperusteiden määrittely ja resurssit

Valvonnan vaikuttavuuden kannalta on keskeistä tunnistaa suuririskiset valvontakohteet. Tämä edellyttää sopimista perusteista, joilla riskitasot määritellään, jotta aluehallintovirastojen käytännöt eivät poikkea toisistaan. Riskiperusteiden määrittelyä ja määrittelyn tarkennuksia tehdään aluksi vuosittain aina edellisen vuoden valvonnan tulosten perusteella ja perusteet kuvataan valvontaohjeessa. Jatkossa valvonnan vakiinnuttua edellisen vuoden valvonnan tulokset otetaan huomioon ja Ruokavirasto tarkentaa riskiperusteita tarvittaessa.

Kattava lääkitsemisen valvonta edellyttää riittäviä ja alueellisesti tasaisesti jakautuneita valvontaresursseja.

Aluehallintovirastot varaavat vuosittaisissa valvontasuunnitelmissaan tarvittavat resurssit lääkitsemisen valvontaan.

3 Eläinlääkäreiden valvonta

Eläinlääkäreiden valvonnan kattavuustavoite on 4–5 %. Se sisältää sekä epäilyvalvonnan että otantaan perustuvan valvonnan. Epäilyvalvontaan kuuluvat kanteluiden ja ilmiantojen perusteella tehtävä valvonta sekä tuotantotilojen tarkastuksilla todettujen eläinlääkäristä johtuvien epäkohtien valvonta. Samoin lääkitsemislain 51 § 2 momentin mukaiset

valtakunnallisilta terveydenhuolto-ohjelmilta tulevien ilmoitusten perusteella tehtävä valvonta on osa epäilyvalvontaa. Näiden lisäksi kaikkien aluehallintovirastojen alueilla tehdään otantavalvontaa, joka painottuu riskikohteisiin.

Lisäksi Ruokavirasto ja aluehallintovirastot ovat valvoneet eläinlääkäreitä lääkkeiden tukkuostotietojen perusteella määrittellen vuosittain painopisteet. Ruokavirasto keskittyy vuosina 2022–2025 varmistamaan, että eläinlääkärit toimittavat tiedot eläimille käyttämistään mikrobilääkkeistä uuden lainsäädännön mukaisesti. Tähänastisia eläinlääkärien valvonnan painopisteitä ovat olleet

- 2020 - 2021: fluorokinoloni-injektioiden hankintamäärät lääketukkukaupoista (Ruokavirasto)
- 2016 – 2019: Kolmannen polven kefalosporiinien hankintamäärät lääketukkukaupoista
- 2015 – 2022: Jatketaan terveydenhuollossa varalle luovuttamista koskevien sopimuksien ja suunnitelmien valvontaa pyytämällä eläinlääkäreiltä terveydenhuoltosuunnitelmia nähtäväksi (avit, jotka eivät ole vielä toteuttaneet tätä projektia).

Vuonna 2025 eläinlääkärien lääkitsemisvalvonta pysyy painopisteenä. Erityisinä painopisteinä valvonnassa ovat:

- väärinkäyttöön soveltuvien lääkkeiden hankkiminen lääketukkukaupoista ja niiden luovuttaminen vastaanotolta
- lääkkeiden varalle luovutuksen ehtojen täyttyminen
- Jokaisen valvottavan eläinlääkäriin kohdalla AVI varmistaa ELTE-järjestelmästä, että eläinlääkäri on toimittanut mikrobilääkkeiden käyttötiedot Ruokavirastolle. Puutteista ilmoitetaan Ruokavirastolle.

Valvontatiheys

Riskikohteet valvotaan aluksi säännöllisesti 3–4 vuoden välein. Näitä ovat esimerkiksi

- Tuotantoeläinten terveydenhuollossa lääkkeitä varalle luovuttavat terveydenhuoltoeläinlääkärit, joilla on suuri määrä terveydenhuoltosopimuksia
- Suuria mikrobilääkemääriä lääketukkukaupoista hankkineet eläinlääkärit

Osa riskikohteiden valvonnasta tehdään yhdistämällä tuotantotilan ja eläinlääkäriin tarkastus. Aluehallintovirasto tarkastaa ensin tilan ja käyttää tarkastuksella saatuja tietoja hyödyksi eläinlääkäriin tarkastuksella. Näitä yhdistelmätarkastuksia tehdään vuosittain 1–2/aluehallintovirasto.

Muita valvontoja tehdään vuosittain siten, että tavoitteena oleva valvonnan kattavuus (4–5 %) täyttyy. Näitä muita valvontoja ovat:

- Epäilyyn perustuva valvonta tarpeen mukaan
- Kanteluiden, ilmiantojen, tuotantotilojen tarkastuksilla todettujen seikkojen perusteella sekä lääkitsemislain 51 § 2 momentin mukaiset valtakunnallisilta terveydenhuolto-ohjelmilta tulevien ilmoitusten perusteella

Lisäksi tehdään **otantaan perustuvaa valvontaa**, jos 4–5 %:n kattavuustavoite ei täyty yllä kuvatuilla valvonnoilla.

- riskiperusteinen otanta: esimerkiksi tuotantoeläimiä hoitavat eläinlääkärit, kriittisen tärkeitä mikrobilääkkeitä suuria määriä hankkineet eläinlääkärit. Otannan tekee Ruokavirasto.

- satunnaisotanta: kaikki praktisoivat eläinlääkärit. Otannan tekee Avi.

Kukin aluehallintovirasto suunnittelee vuosittaisen valvonnan siten, että tämä valvontata-voite täyttyy.

Valvonnan sisältö ja menetelmät

Valvontaa voidaan tehdä joko fyysisillä tarkastuksilla Ruokaviraston tarkastuslomakkeen mukaisesti tai kirjallisilla selvityspyynnöillä. Lisäksi pyritään hyödyntämään mahdollisimman paljon valtakunnallisten terveydenhuolto-ohjelmien sähköisiä järjestelmiä.

Terveydenhuollosta vastaavien eläinlääkäreiden lääkkeiden varalle luovutuksen valvontaa varten tarkastetaan ensin eläinlääkärin hoidossa oleva tuotantotila. Tällä tarkastuksella saatuja tietoja käytetään hyödyksi eläinlääkärin valvonnassa.

Fyysinen tarkastus on suositeltava, kun on

- paljon tarkastettavia asioita.
- epäily laajasta tai vakavasta lainsäädännön vastaisesta toiminnasta.

Kirjallinen selvityspyyntö ja asiakirjojen tarkastus riittää, kun asiana ovat

- seikat, jotka voi tarkastaa asiakirjoista.
Esimerkkejä: Laboratoriotutkimukset mikrobilääkkeiden käytön perusteina tai selvityspyyntö tiettyjen lääkkeiden käytöstä (erityisesti ihmisille tarkoitetut lääkkeet, kun epäillään eläinlääkärin hankkineen niitä ihmiskäyttöön tai soveltaneen niihin kaskadia lainsäädännön vastaisesti).

Terveydenhuoltojärjestelmien avulla tehtävä valvonta

- Kansallisiin terveydenhuoltojärjestelmiin kuuluvien pitopaikkojen, joille luovutetaan varalle lääkkeitä, terveydenhuollosta vastaavien eläinlääkärin valvontaa tehdään käyttäen sähköisten terveydenhuoltojärjestelmien tietoja.
 - Terveydenhuoltosopimusten olemassaolon toteaminen ja sisältö sekä terveydenhuoltosuunnitelman olemassaolo
 - Tuotantotyyppin ja eläinmäärän edellyttämän käyntitiheyden tarkastaminen järjestelmästä.

Sähköisessä valvonnassa havaittujen puutteiden vakavuus arvioidaan ja tarvittaessa eläinlääkäri tai tila otetaan fyysisen valvonnan kohteeksi. Menettelyt järjestelmistä tehtävään valvontaan kuvataan valvontaohjeessa.

Toimenpiteet epäiltäessä tai todettaessa säännösten vastaista toimintaa

- Vähäisissä rikkomuksissa ohjaus sekä annetaan määräaika puutteiden korjaamiselle. Aluehallintovirasto varmistaa, että eläinlääkäri on korjannut toimintaansa joko pyytämällä korjatut asiakirjat nähtäväkseen tai tekemällä uusintatarkastuksen.
- Vakavissa tapauksissa harkitaan siirtoa Ruokavirastoon eläinlääkärinammatin harjoittamisesta annetun lain mukaista käsittelyä varten. Siirtoa harkittaessa keskustellaan ELTE-yksikön kanssa. Tällä pyritään varmistamaan yhtenäinen käytäntö koko maassa.

- Rehun, lääkkeen tai muun eläinten käsittelyssä käytettävän aineen taikka eläinlääkinnässä käytettävän laitteen tai tarvikkeen haltuunotto sekä rikosoikeudelliset seuraamukset. Toimenpiteet tarkennetaan valvontaohjeissa.

4 Tuotantotilojen valvonta

Tuotantotilojen valvonnassa varmistetaan, että epäilyihin sekä laitosten omavalvonnassa tai eläinlääkejäämien valvontaohjelmassa todettujen lääkeainepositiivisten tuotantotilojen valvontaan on riittävät resurssit. Tämän lisäksi kaikkien aluehallintovirastojen alueilla tehdään otantaan perustuvia tuotantotilojen valvontoja.

Valvonnan tehokkuuden lisäämiseksi otantaan perustuva lääkitsemisvalvonta yhdistetään eläinten hyvinvoinninvalvontoihin tai eläinlääkejäämien valvontaohjelman näytteenottoihin tiloilta. Valvottavien eläintuotantotilojen määrä asetetaan tasolle, joka mahdollistaa lääkitsemisen valvonnan kohdistamisen eläinlääkärien valvontaan.

Valvontatiheys

Tuotantotiloilla valvonnan tulee olla kattavinta nauta- ja sikatiloilla ja näiden valvontatavoitteeksi koko maan tasolla on yhteensä 100 tilaa. Tämä sisältää otannat, eläinlääkärien valvontaan liittyvät tilavalvonnat, epäilyyn perustuvat valvonnat sekä jäämälöydöksiin perustuviin selvityksiin sisältyvät tilan lääkekäytön ja kirjanpidon valvonnat. Otantavalvonnat yhdistetään muuhun viralliseen valvontaan. Muita tuotantosuuntia valvotaan jatkossa vuorovuosin sen jälkeen, kun valvontaohjelma on saatu vakiinnutettua. Tuotantotilojen valvonnan painopisteet määritellään vuosittain Ruokaviraston valvontaohjeessa.

- Laitosten omavalvonnassa tai eläinlääkejäämien valvontaohjelmassa todettujen lääkeainepositiivisten tuotantotilojen valvontaan kuuluva lääkekäytön ja lääkekirjanpidon tarkastaminen silloin, kun tähän on aihetta
- Riskiperusteinen valvonta (muut kuin edellisessä kohdassa olevat epäilyt)
- Otantavalvonnan yhdistäminen muihin valvontoihin

Osa eläinlääkäreiden valvonnasta tehdään yhdistämällä tuotantotilan ja eläinlääkäriin tarkastus. Aluehallintovirasto valitsee tilan. Aluehallintovirasto tarkastaa ensin tilan ja käyttää tarkastuksella saatuja tietoja hyödyksi eläinlääkäriin tarkastuksella. Näitä yhdistelmätarkastuksia tehdään vuosittain 1–2/aluehallintovirasto.

*Kukin **aluehallintovirasto** suunnittelee tuotantotilojen vuosittaisen valvonnan siten, että asetettu kokonaisvalvontatavoite täyttyy.*

Valvonnan sisältö ja menetelmät

Fyysinen tarkastus eläinten pitopaikoissa

- Tarkastuslomakkeen mukaisesti

Selvityspyyntö ja asiakirjojen tarkastus

- Tapauskohtaisesti voidaan pyytää eläinten omistajalta tai haltijalta selvityksiä tai kansalliseen terveydenhuoltojärjestelmään kuuluvalle tilalle voidaan tehdä lääkekirjanpidon tarkastus sähköisestä kirjanpidosta.

Terveydenhuoltojärjestelmien avulla tehtävä valvonta

- Kansallisiin terveydenhuoltojärjestelmiin kuuluvia pitopaikkoja, joille luovutetaan varalle lääkkeitä, valvotaan käyttäen sähköisten terveydenhuoltojärjestelmien tietoja.
 - Sopimusten olemassaolon toteaminen ja terveydenhuoltosuunnitelman olemassaolo ja sisältö
 - Tuotantotyyppin ja eläinmäärän edellyttämän käyntitiheyden tarkastaminen järjestelmästä
 - Tilan lääkekirjanpidon sähköinen tarkastus

Sähköisessä valvonnassa havaittujen puutteiden vakavuus arvioidaan ja tarvittaessa eläinlääkäri tai tila otetaan fyysisen valvonnan kohteeksi. Menettelyt järjestelmistä tehtävään valvontaan kuvataan valvontaohjeessa.

Toimenpiteet epäiltäessä tai todettaessa säännösten vastaista toimintaa

- Vähäisissä rikkomuksissa ohjaus sekä annetaan määräaika puutteiden korjaamiselle
- Hallinnollinen laajentaminen ehdollisuudeksi tai eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevaksi valvonnaksi
- Lääkitsemislain 9 luvun (hallinnolliset pakkokeinot ja seuraamukset) mukaiset toimenpiteet
- Rikosoikeudelliset seuraamukset. Toimenpiteet tarkennetaan valvontaohjeissa.
- Lisäksi aluehallintovirastossa on aina arvioitava, onko tarpeen tehdä tilan eläinlääkäri(e)n lääkkeiden käytön, luovutuksen ja määräämisen sekä kirjanpidon tarkastus

5 Erillisten valvontaprojektien kuvaus

Väärinkäyttöön soveltuvien lääkkeiden hankkiminen tukkukaupoista ja niiden luovuttaminen vastaanotolta

Aluehallintoviraston alueella ainakin yhden eläinlääkärin lääkitsemisen valvonnassa tarkastetaan eläinlääkärin väärinkäyttöön soveltuvien lääkkeiden hankintaa, käyttöä, määräystä ja luovutusta koskevat käytännöt, sekä mahdollisuuksien mukaan näiden lääkkeiden säilytys vastaanotolla.

Tarkastus voidaan tehdä epäilyperusteiden valvonnan yhteydessä tai kohdentaa lääketukkuhankintojen perusteella

Toteutusaika: 2024

Toteuttaja: Aluehallintovirastot

Varalle luovutuksen ehtojen valvonta terveydenhuollossa

Terveydenhuoltotyötä tekevien eläinlääkärien valvonnan yhteydessä kiinnitetään erityistä huomiota siihen, täyttyvätkö lääkitsemisasetuksen MMMa 17/14 liitteen 4. lääkkeiden varalle luovutuksen ehdot terveydenhuollossa.

Tarkastuksella käydään läpi ainakin terveydenhuoltosuunnitelman kattavuutta ja ajantasaisuutta, käyntitiheyttä ja näytteidenottoa koskevien vaatimusten noudattaminen. Lisäksi varmistetaan, että mikrobilääkkeiden käyttöä ja varalleluovutusta koskevia erityisiä rajoituksia on noudatettu. Eläinlääkäreille annetaan ohjausta riittävästä näytteidenotosta ja muista varalleluovutuksen ehdoista

Toteutusaika: 2024

Toteuttaja: Aluehallintovirastot, Ruokavirasto

ELKE-tietojen toimittamisen varmistaminen

Varmistetaan, että eläinlääkärit toimittavat mikrobilääkkeiden käyttöä koskevien tietojen toimittamista koskevassa asetuksessa (MMM 104/2022) tarkoitetut tiedot.

Varmistus tehdään jokaisen tarkastuksen yhteydessä

Toteutusaika: Jatkuva

Toteuttaja: Aluehallintovirastot ja Ruokavirasto

6 Valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnissa käytettävät menetelmät

Alkuvaiheessa seurataan valvontasuunnitelman kattavuutta. Muita mittareita lisätään valvonnan vakiinnuttua.

- Kattavuus (% tavoitteesta toteutunut)
- Havaittujen puutteiden vakavuus satunnaisotannassa ja muissa valvonnoissa
- Havaittujen puutteiden määrä satunnaisotannassa ja muissa valvonnoissa (jos riskiperuste on oikea, niin riskiperusteisissa valvonnoissa pitäisi löytyä enemmän ja vakavampia puutteita)
- Tehtyjen esitutkintapyyntöjen määrä